पुष्करलालद्वारा प्रतिष्ठापित
नेपाल समाचारपत्र
राष्ट्रिय दैनिक
newsofnepal.com
आइतबार, माघ १८, २०८२ | Friday, February 1, 2026 | नेसं ११४६, पोहेंलाथ्व १४ | वर्ष ३१, अंक १९ | पृष्ठ ८ | मूल्य रू १०/–

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्ला, पोखरा महानगरपालिका वार्ड नम्बर १७ घरीपाटनमा संचालनरत होटल सांग्रिला भिलेजको स्तरोन्नती सहित निर्माण तथा संचालनका लागि प्रस्तावित होटल सांग्रिला भिलेज (१५९ शय्या) आयोजना प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन (EIA) प्रतिवेदनमा राय सुझावको लागि आह्वान गरिएको सार्वजनिक सूचना

प्रथम पटक प्रकाशित मिति २०८२/१०/१८

प्रस्तावक श्री हेटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि.ले गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्ला, पेखरा महानगरपालिका वार्ड नम्बर १७ घरीपाटनमा पुर्व स्वीकृत प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन बमेजिम ७ वटा भवनमा ६१ केठा र ८९ शय्यामा सञ्चालनरत हेटल सांग्रिला भिलेजके स्तरेन्नती (१५९ शय्या) आयेजना प्रस्तावके वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन पेश गरेके छ। प्रस्तावित आयेजनाके विस्तृत विवरण देहाय बमेजिम रहेके छ।

आयोजनाको विवरण

	विद्यमान	थप प्रस्तावित	कुल
पानीके स्रेत	डिप बेरिङ्ग, पिउनके लागि Mineral Water र जारके पानी		
पानी तताउने माध्यम	हिट पम्प — १ वटा	हिट पम्प — २ वटा	हिट पम्प — ३ वटा
अनुमानित दैनिक पानीके आवश्यकता	सञ्चालन चरण — ५०,००० लि.	निर्माण चरण — १०,००० लि. सञ्चालन चरण — ४५,००० लि.	निर्माण चरण-१०,००० लि. सञ्चालन चरण — ९५,००० लि.
पानी भण्डारण क्षमता	Reserve Water Tank — ३ (क्षमता प्रत्येक १,००,००० लि.) Filtered Water Tank — १ (क्षमता ५५,००० लि.)	Reserve Water Tank — २ (क्षमता १,००,००० लि.) Filtered Water Tank — १ (क्षमता ५०,००० लि.) Fire Fighting Tank — १ (क्षमता १,००,००० लि.) Overhead Water Tank — १ (८०,००० लि.)	Reserve Water Tank — ५ (क्षमता १,००,००० लि.), Filtered Water Tank — २ (क्षमता ५५,००० लि. र ५०,००० लि.) Fire Fighting Tank — १ (क्षमता १,००,००० लि.) Overhead Water Tank — १ (८०,००० लि.)
पानी प्रशेधन प्रणाली	एक्टिभेटेड कार्बन फिल्टर		
भूमिगत पानी पुनर्भरण	वर्षातके पानीलाइ Fire Fighting Tank मा संकलन गरी प्रयेग गरिनेछ भने हेटलके खुला जमिनमार्फत प्राकृतिक रूपमा भूमिगत पानी पुनर्भरण हुनेछ।		
ठेस फेहेर उत्पादन	७० के.जी. प्रतिदिन (पाहुनाहरू र कामदारबाट)	निर्माण चरणमाः २० के.जी. प्रतिदिन, सञ्चालन चरणमाः १३०.०७ के.जी. प्रतिदिन	निर्माण चरणमाः २० के.जी. प्रतिदिन, सञ्चालन चरणमाः १८०.०७ के.जी. प्रतिदिन
जग खन्दा निस्कने माटेके परिमाणः ६,९४९.४७ घनमिटर			
ठेस फेहेर मैला व्यवस्थापन	हेटलले ठेस फेहेर व्यवस्थापनके लागि महानगरपालिकाके व्यवस्थापन प्रणालीमार्फत गर्दै आएके भविष्यमा भान्साबाट निस्कने फेहेरलाई मल बनाइनेछ। त्यस्तै नकुहिने फेहेरलाई महानगरपालिकाके व्यवसथापन प्रणालीमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ। पुनः प्रयेग गर्न मिल्ने फेहेरलाई पुनः प्रयेग गरिनेछ। विद्युतीय फेहेरलाई छुट्टै सङ्कलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ। जेखिमपूर्ण फेहेरहरू अन्य फेहेरसँग नमिसाइकन हेटलद्वारा निजी विक्रेताहरूमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ।		
तरल फेहेर व्यवस्थापन	Septic Tank र Soak Pit द्वारा व्यवस्थापन गर्दै आएके	५० KLD क्षमताके Sewage Treatment Plant	Septic Tank र ५० KLD क्षमताके STP
विद्युतके स्रेत	नेपाल विद्युत प्राधिकरणके राष्ट्रिय प्रसारण लाइन		
विद्युतके वैकल्पिक स्रेत	जेनेरेटर - २ (प्रत्येक ३०० के.भी.ए. र २०० के.भी.ए.)	जेनेरेटर - १ (५०० के.भी.ए.)	जेनेरेटर — ३ (प्रत्येक ३००, २०० र ५०० के.भी.ए.)
सेफ्टी (प्रकेप व्यवस्थापन तथा सुरक्षा)	फायर एक्स्टिङग्युसर सिलिन्डर, फायर हेज रिल, प्रत्येक सुत्ने केठामा स्मेक डिटेक्टर र फायर अलार्मके व्यवस्था, इन्टरकम टेलिफेनके व्यवस्था, चैबिसै घण्टा सुरक्षाकर्मीके व्यवस्था, प्रत्येक केठा, स्टाफ कक्ष तथा हेटल भित्र अन्य सार्वजनिक स्थलहरूमा आपतकालीन अवस्थामा बाहिर निस्कने सुरक्षित बहिर्गमन येजनाके एक प्रति, ईमरजेन्सी टेलिफेन नम्बर, हेटलके मुख्य प्रवेश द्वार र अन्य सार्वजनिक स्थलहरूमा सि.सि.टि.भी. के व्यवस्था		
कामदारहरू	११० (पुरूष-७७, महिला-३३) ७५% स्थानीय	निर्माण चरण —६० जना सञ्चालन चरण —५० जना	निर्माण चरण - ६० जना सञ्चालन चरण — १६० जना
पार्किङ्ग क्षेत्र	प्रस्तावित भवनके भूमिगत तल्लाहरूमा र कुल जग्गाके १०% जग्गामा		
गुनासे व्यवस्थापन	मुख्य प्रवेश द्वार तथा लबीमा गुनासे पेटिका राखिनेछ भने विद्युतीय माध्यम जस्तै ईमेल, वेबसाइटमार्फत पनि गुनासे सङ्कलन गरिनेछ।		

वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ के नियम ९ (६) बमेजिम यस प्रतिवेदनमा राय सुझाव दिनका लागि सर्वसाधारणले प्रतिवेदन पढ्न वा उतार गर्न मिल्ने व्यवस्था रहेकेले श्री हेटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि. द्वारा स्तरेन्नतीका लागि प्रस्तावित हेटल सांग्रिला भिलेज (१५९ शय्या) आयेजनाके वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदन देहाए बमेजिमके स्थानहरूमा र वन तथा वातावरण मन्त्रालयके वेवसाइट www.mofe.gov.np मा समेत सार्वजनिक गरिएके छ। प्रतिवेदनमा उपयूक्त राय सुझाव प्राप्त भएमा यस मन्त्रालयले उक्त प्रस्ताव कार्यान्वयनका लागि स्वीकृति दिने क्रममा त्यस्ता राय सुझावहरुलाई समेत ध्यानमा राखिनेछ। सार्वजनीक गरिएके प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सर्वसाधारण व्यक्ति वा संस्थाके कुनै राय सुझाव भए ये सूचना प्रथम पटक प्रकाशन भएके मितिले सात (७) दिन भित्र लिखित रूपमा आफ्ने राय सुझाव निम्न ठेगानामा पठाइ दिनु हुन ससै सूचना द्वारा आव्हान गरिन्छ।

प्रतिवेदन अध्ययन वा उत्तार गर्न सकिने स्थानहरुः

श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, सिंहदरबार ।	श्री नेपाल राष्ट्रिय पुस्तकालय, हरिहर भवन, ललितपुर।
श्री पेखरा महानगरपालिका, नगरकार्यपालिकाके कार्यालय कास्की।	श्री पुस्तकालय, संसद सचिवालय सिंहदरबार काठमाडैं।
श्री त्रिभुवन विश्वविद्यालय, केन्द्रीय पुस्तकालय, किर्तिपुर, काठमाडैं।	श्री जिल्ला समन्वय समितिके कार्यालय, पेखरा, कास्की
श्री वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र, पुस्तकालय, बबरमहल, काठमाण्डैं।	

राय सुझाव पठाउने ठेगानाः वन तथा वातावरण मन्त्रालय, वातावरण प्रभाव अध्ययन शाखा, सिंहदरवार काठमाडैं।
फे.नं., ०१-४२११५६७, ४२११६३८ फ्याक्स नं. ०१-४२११८६८, इमेल : info@mofe.gov.np

"होटल सांग्रिला भिलेज (१५९ शय्यामा स्तरोन्नति)" को

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन

पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७, घरीपाटन

कास्की जिल्ला, गण्डकी प्रदेश

प्रतिवेदन पेश गरिएको निकाय

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाण्डौ

मार्फत

संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय

सिंहदरबार, काठमाण्डौ

प्रस्तावक

होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि.

पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७, कास्की जिल्ला, गण्डकी प्रदेश

सम्पर्क नं.: +९७७-६१-४६२२२२

ईमेलः corporate@hotelshangrila.com

वेवसाइटः www.hotelshangrila.com

पुस, २०८१

प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश

१. प्रस्ताव

होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि. द्वारा गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्ला, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७, घरीपाटनमा सन् १९९० देखि ६१ पाहुना कोठामा ८९ शय्यामा चार तारे स्तरमा सांग्रिला भिलेज होटल सञ्चालन गर्दै आएको छ। हाल प्रस्तावकद्वारा यस आयोजनाको क्षमता स्तरोन्नतिका लागि ४० पाहुना कोठामा ७० शय्या रहने गरी २ नयाँ भवन निर्माण गर्ने योजना रहेको छ। स्तरोन्नति पश्चात यस होटलको कुल क्षमता १०१ पाहुना कोठामा १५९ शय्या रहने छ।

२. कानुनी औचित्य

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३ सँग सम्बन्धित अनुसूची ३ अन्तर्गतः

- घ.१ अनुसार १०० शय्याभन्दा बढीको होटल/रिसोर्ट निर्माण र सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र स्तरोन्नति पश्चात यस होटलमा कुल १५९ शय्या संख्या हुने भएकोले;
- ज.६ अनुसार २०,००० लिटर भन्दा बढी दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण र सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र स्तरोन्नति पश्चात यस होटलमा दैनिक ९५,००० लिटर भूमिगत पानी खपत हुन सक्ने भएकोले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गरिएको हो।

३. अध्ययन विधि

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा यस आयोजनासँग सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरू पुनरावलोकन, प्रचलित नियम, कानुन पुनरावलोकन र प्रभावित क्षेत्रको विवरणको बारेमा जानकारी सङ्कलन गर्न स्थलगत निरीक्षण गरिएको छ। आयोजनाको भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणको बारेमा जानकारी सङ्कलनको लागि वातावरण विज्ञ, सामाजशास्त्री र अन्य विज्ञ टोलीहरूद्वारा Walkthrough Survey/Direct Observation र सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरिएको थियो।

यो वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि. अन्तर्गत होटल सांग्रिला भिलेजका लागि मिति २०८०।१२।१५ मा श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट क्षेत्र निर्धारण र कार्यसूची स्वीकृत भएको थियो। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन अन्तर्गत सार्वजनिक सुनुवाइको लागि समाधान राष्ट्रिय दैनिकमा मिति २०८१।०२।०४ मा सूचना प्रकाशित गरियो। मिति २०८१।०२।१० मा आयोजना गरिएको सार्वजनिक सुनुवाइका बेलामा टिपोट गरिएको स्थानीयवासीबाट आएको सुझावलाई समावेश गर्दै प्रतिवेदन तयार गरिप्रएको हो। तत् पश्चात् स्थानीयवासी, संघ-संस्था तथा सरोकारवालाहरूको यस होटल निर्माण तथा सञ्चालनबाट पर्न जाने प्रभावको बारेमा राय, सुझावका लागि वडा कार्यालय र अन्य संघ-संस्थाहरूमा सार्वजनिक सूचना टाँस गरी मुचुल्का लिइयो। सूचना टाँस भएपश्चात् मिति २०८१।०२।१५ मा आर्थिक राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा राय सुझावका लागि ७ दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरियो। तत् पश्चात् पोखरा महानगरपालिका, वडा नं. १७ को कार्यालयबाट सिफारिस पत्र सङ्कलन गर्न सो कार्यालयबाट मिति २०८१।०२।२३ गते सिफारिस लिईयो।

आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा आयोजना गतिविधिहरूको कारण हुने प्रभावको मूल्याङ्कन संघीय वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा दिईएका प्रावधानको आधारमा प्रभावहरूको प्रकृति, अवधि, सीमा र परिमाण सहित व्यवस्थित विश्लेषण गरिएको छ। उल्लिखित विधि अपनाई गरिएको प्रभाव मूल्याङ्कन पश्चात् उच्च महत्वको प्रभावको क्षति कम गर्न न्यूनीकरणका उपाय र सोको अनुगमन तथा व्यवस्थापन विधि तयार गरी अन्य आवश्यक विषयवस्तु समेत समावेश गरी वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

४. विद्यमान वातावरणीय अवस्था

<u>भौतिक वातावरण</u>

होटल सांग्रिला भिलेज भौगोलिक रूपमा २८°११'११.५८" उत्तरी अक्षांश र ८३°५८'३०.५९" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ, जुन समुद्री सतहबाट ७९७ मिटर उचाइमा रहेको छ। आयोजना स्थल शहरी आवस क्षेत्रमा पर्दछ। होटलको भवन निर्माणको लागि प्रस्ताव गरिएको जग्गा समतल खाली जमिन रहेको छ। माटो परीक्षणको प्रतिवेदन अनुसार यस क्षेत्रमा पाइने माटोमा सामान्य गरी Greyish Colour Boulders, Greyish Colour Sand with Gravels and Silt, Greyish Colour Sand with Silty Clay हरू भेटियो। नेपालमा पाइने मौसमी क्षेत्रहरूको विशिष्टीकरणका दृष्टिकोणले

आयोजना क्षेत्रमा उष्ण प्रदेशीय किसिमको जलवायु (Tropical Climatic Zone) पाइन्छ। होटल क्षेत्रको पूर्वतर्फ सबैभन्दा नजिकको जलस्रोत सेती गण्डकी र पश्चिमतर्फ फुस्रे खोला रहेको छ।

वायुको गुणस्तर मापन गर्दा यस क्षेत्रको हावामा ५३.५०६ $\mu g/m^3$ PM_{10}, ३४.७५ $\mu g/m^3$ $PM_{2.5}$, ५४९.४२४१ ppm Carbon Dioxide (CO_2), ०.००७२४१ $\mu g/m^3$ Formaldehyde (HCHO) रहेको पाइयो। ध्वनिको औसत स्तर (Leq) दिउँसोको समयमा ५२.८६ डेसिबल र रात्रिको समयमा ४४.७७ डेसिबल रहेको पाइयो। पानीको गुणस्तरका लागि प्रयोगशाला परीक्षणबाट प्राप्त नतिजालाई हेर्दा मापदण्डले तोकेका सबै मानकहरूमा Turbidity र Iron को मात्रा तोकिएको सीमाभन्दा बढी रहेको पाइयो।

<u>जैविक वातावरण</u>

होटल क्षेत्र कुनै पनि राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्षण क्षेत्र, शिकार आरक्षण क्षेत्र, आधिकारिक रूपमा मान्यता प्राप्त संरक्षण क्षेत्र वा स्थानीय मान्यता प्राप्त पारिस्थितिक सम्वेदनशील क्षेत्र भित्र वा वरपर पर्दैन। भवन निर्माणको लागि प्रस्ताव गरिएको जग्गा हाल खाली रहेको छ र यस वरपर कुनै वनहरू रहेको छैन। होटल क्षेत्र वरपर लिची, आँप, धुपी, कपुर, कफी, नासपाती जस्ता रूखहरू पाइन्छ।

<u>सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण</u>

होटलबाट प्रभावित क्षेत्रमा रहेका घरपरिवारहरू मध्ये १३ घरपरिवार प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा र २२ घरपरिवार अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका रहेका छन्। आयोजना क्षेत्रको प्रभावित क्षेत्रमा सबै भन्दा धेरै जनसंख्या ब्राह्मण जातिको रहेको छ भने प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा महिलाको तुलनामा पुरूषको जनसङ्ख्या कम रहेको छ भने अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा पुरूषको जनसङ्ख्या धेरै रहेको छ। प्रभावित सबै घरपरिवारहरूमा आधुनिक शौचालय सुविधा रहेको छ भने खानेपानीका लागि धाराबाट वितरित खानेपानीको सुविधा रहेको छ। स्थलगत अध्ययनका क्रममा आयोजना प्रभावित क्षेत्रमा खाना पकाउनका लागि अधिकांश घरपरिवारहरूले एल.पी. ग्याँस प्रयोग गर्दछन् भने इलेक्ट्रिकबाट चल्ने इन्डक्सन चुलोको पनि प्रयोग गर्ने गरेको जानकारी प्राप्त भयो।

५. प्रभावहरूको पहिचान

निर्माण चरण	*सञ्चालन चरण*
सकारात्मक प्रभाव	
• रोजगारीको अवसर	• पर्यटन विकास • रोजगारीको अवसर • स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि • राजस्व सङ्कलन • सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग
नकारात्मक प्रभाव	
भौतिक वातावरण	
• ठोस फोहोर निष्कासन • तरल फोहोर निष्कासन • प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव • अधिक ऊर्जा आवश्यकता • निर्माण सामग्रीको ढुवानी तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी चुनौती • ध्वनि प्रदूषण • उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभाव • जल प्रदूषण • वायु प्रदूषण • छिमेकी पूर्वाधारमा प्रभाव	• तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव • ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव • प्रकोपसँष सम्बन्धित प्रभाव • उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू • उच्च ऊर्जा खपत • वायु प्रदूषण • यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी चुनौती • ध्वनि प्रदूषण
जैविक वातावरण	
• विद्यमान हरियाली क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रभाव	• हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन
सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण	
• बाल श्रम तथा लैङ्गिक भेदभाव • कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार • संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव • स्थानीयवासीको गुनासो • व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम	• स्थानीयवासीको गुनासो • व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम • होटलभित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ • कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार • संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव

निर्माण चरण	सञ्चालन चरण
	• खाद्यान्न गुणस्तर • बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह • आगन्तुकहरूको सुरक्षा

६. बढोत्तरीका उपायहरू

- सम्भव भएसम्म योग्यता, सीप र इच्छुकताको आधारमा रोजगारीका अवसरहरूको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ।
- वरपरका समुदायमा उपलब्ध दक्ष जनशक्तिको लागि स्थानीयलाई रोजगार तालिम उपलब्ध गराइनेछ।
- आयोजनामा आवश्यक कर्मचारी पदपूर्तिको लागि समुदायका इच्छुक दक्ष जनशक्तिलाई रोजगारीको लागि प्राथमिकता दिईनेछ।
- होटललाई सञ्चालन चरणको बखत प्लम्बर, बिजुली प्राविधिक, प्लान्ट अपरेटर, व्यवस्थापन कर्मचारी, सुरक्षा गार्ड र सफाइ कर्मचारी जस्ता जनशक्ति आवश्यक पर्दछ र यथासम्भव स्थानीय जनतालाई नियुक्ति गरिनेछ।
- पर्यटकहरूलाई सबै प्रकारका सुविधाहरू समयको माग अनुसार प्रदान गरिनेछ।
- होटलको प्रत्येक पाहुना कोठा तथा लबीमा प्रतिक्रिया फारम राखिनेछ। होटलको वेवसाइट तथा सामाजिक सञ्जालबाट आएका सुझावहरूलाई सम्बोधन गरिनेछ।
- त्यस्तै होटलको भौतिक संरचनालाई पर्यटक मैत्री बनाउनको निम्ति होटलमा उपलब्ध सुबिधाहरू समयानुकुल Update गरिनेछ।
- यसले पर्यटन व्यवसाय बढाउन मद्दत पुऱ्याउँछ, जसले फलस्वरूप राष्ट्रिय र स्थानीय अर्थव्यवस्था सुधार गर्दछ।
- होटल सञ्चालन वापत संघीय तथा स्थानीय तहलाई बुझाइने राजस्वबाट संघ तथा स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलनमा टेवा पुग्नेछ।
- प्रस्तावकद्वारा प्रत्येक आर्थिक वर्षमा सरकारको नियम बमोजिम स्थानीय तह राजस्व बुझाइने छ।
- सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि समुदाय आधारित कार्यक्रम र गतिविधिहरू जस्तै स्वास्थ्य, शिक्षा, सरसफाइ, धार्मिक, सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गर्न

सहयोग, नजिकको पहुँच सडकहरूको मर्मतमा भाग लिई नेपाल सरकारको नियम बमोजिम सहयोग गरिनेछ।

- स्थानीयहरूलाई रोजगारी सम्बन्धी तालिम र होटल व्यवस्थापन पढ्ने विद्यार्थीहरूलाई intership प्रदान गर्नेछ।

७. वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरण उपायहरू

<u>भौतिक वातावरणः निर्माण चरण</u>

- भूमिगत तल्ला उत्खनन् गर्दा निस्कने माटोलाई जमिन सम्याउन तथा बगैंचाका लागि प्रयोग गरिनेछ।
- निर्माण स्थलबाट उत्पन्न हुने ठोस फोहोर तथा कामदारबाट निष्कासन हुने फोहोरलाई नगरपालिकाको फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमा पठाइनेछ।
- पुनः चक्रीय फोहोर तोकिएको ठाउँमा सङ्कलन गरिनेछ र सम्बन्धित विक्रेताहरूलाई आपूर्ति गरिनेछ।
- निर्माण सामग्रीको छनोट गर्दा दीर्घकालिन र पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्रीको छनोट गरिनेछ।
- पेन्ट र केमिकलहरूको प्रयोग कम गरी तरल फोहोर सकेसम्म कम उत्सर्जन गरिनेछ।
- निर्माण स्थलबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोरलाई sedimentation pit मा राखेर थिग्रिए पश्चात् मात्र सोक पिटमा विसर्जन गरिनेछ।
- प्रकोपको समयमा निर्माणमा संलग्न कामदारहरूको सुरक्षाका लागि निर्माण स्थलमा फायर एक्सटिङ्ग्युसरको प्रावधान गरिनेछ।
- निर्माण कार्य गर्दा सम्पूर्ण कामदारहरूलाई हेल्मेट, बुट, पन्जा, चस्मा जस्ता व्यक्तिगत सुरक्षाका उपकरणहरू लगाउन निर्देशन दिईनेछ। प्रकोपको समयमा सुरक्षित बहिर्गमनका लागि कामदारहरूलाई अभिमुखीकरण तालिम दिइनेछ।
- माटो परीक्षण प्रतिवेदनमा सुझाइए बमोजिम डिजाइन तथा निर्माण गरिनेछ।
- National Building Code, 2024 को पालना गरेर भवन निर्माण गरिनेछ।
- बाढीको जोखिमलाई ध्यानमा राखेर भवन वरपर पर्खाल निर्माण गरिनेछ।
- भवनको निर्माण अवधिमा आवश्यक निर्माण सामग्रीहरूको भण्डारण होटलको स्वामित्वमा रहेको जग्गा भित्र नै गरिनेछ।
- निर्माण सामग्री बिक्री वितरण गर्ने व्यक्ति तथा कम्पनीको आधिकारिकता जाँच गरी आधिकारिक रूपमा बिक्री गरिने निर्माण सामग्रीहरू मात्र खरिद गरिनेछ।

- निर्माण सामग्री आयोजना स्थलबाट नजिक रहेका बिक्री केन्द्रहरूबाट निर्माण सामग्री खरिद गरिनेछ र खरिद गर्नु अघि त्यस्को गुणस्तरको बारेमा बुझेर खरिद गरिनेछ।
- निर्माण सामग्रीहरूको ढुवानी गर्दा निर्माण सामग्रीलाई प्लास्टिक वा त्रिपालले छोपिनेछ भने निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा ढुवानी गर्ने साधनको तोकिएको क्षमता अनुसार सरकारले तोकेको समयमा मात्र ढुवानी गरिनेछ।
- निर्माण सामग्रीहरूको भण्डारण गर्दा स्थानीयहरूलाई असर नहुने गरी र वायु प्रदूषण न्यून हुने गरी गरिनेछ।
- निर्माण चरणको बखत ऊर्जा खपतलाई न्यूनीकरण गर्न वातावरणमैत्री उपकरणहरूको प्रयोगलाई बढावा दिइनेछ। डिजेलको प्रयोगलाई न्यूनीकरण गरिनेछ र नवीकरणीय ऊर्जा जस्तै विद्युतको प्रयोग गरिनेछ।
- पुराना र अप्रभावी मेसिनरी उपकरणहरूलाई बिस्थापन गरिनेछ। ऊर्जा सम्बन्धी दक्षता प्राप्त जनशक्तिको प्रयोग गरी ऊर्जा मैत्री योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।
- उच्च ध्वनि निस्कने निर्माण कार्यहरू रात्रिकालीन समयमा गरिने छैन। निर्माण कार्य निर्धारित समय ७:०० देखि १९:०० सम्म मात्र गरिनेछ।
- डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन प्रयोग गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र प्रयोग गरिनेछ।
- पानीको माग र खपतलाई न्यूनीकरण र यसको उचित व्यवस्थापन गर्न कामदारहरूमा पानी संरक्षण उपायहरु अपनाउने जागरूकता दिईनेछ।
- पानी चुहावटको नियमित निरीक्षण तथा पानीको पाइपलाइनमा नियमित परीक्षण तथा मर्मत गरिनेछ।
- निर्माण शिविर, सामान भण्डारण गर्ने ठाउँ, ब्याचिङ्ग प्लान्ट, मिश्रण क्षेत्रबाट उत्पादन हुने फोहोर पानीलाई जथाभावी विसर्जन गर्न दिईने छैन भने खाडलमा जम्मा गरी थिग्राइसकेपछि सोक पिटमा विसर्जन गरिनेछ।
- निर्माण चरणको बखत हुने धुलो तथा वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न निर्माण स्थलमा दिनमा दुई पटक पानी छर्कने काम गरिनेछ।
- निर्माण सामग्रीको भण्डारण गर्दा प्लास्टिक वा त्रिपालले छोपिनेछ र निर्माण स्थलको वरपर CGI पाताले घेरिनेछ।
- निर्माण कार्य गर्दा सेफ्टी नेटको प्रयोग र protection works हरू गरेर मात्र गरिनेछ। यदि कुनै निर्माण गतिविधिको कारण केही क्षति भएको खण्डमा उक्त क्षतिको क्षतिपूर्ति गरिनेछ।

- नजिकको पहुँच सडकमा असर परेको खण्डमा सो सडकको मरम्मत गर्न स्थानीय निकायसँग समन्वय गरी सहयोग गरिनेछ।

<u>भौतिक वातावरणः सञ्चालन चरण</u>

- शौचालयबाट निस्कने फोहोर तथा भान्सा, बाथरूम, सरसफाइ गर्दा निस्कने फोहोर पानीको प्रशोधनको लागि STP (५० KLD क्षमता) निर्माण गरिनेछ।
- भान्साबाट निस्कने तरल फोहोरबाट तेलीय तथा बोसोजन्य फोहोर जम्मा गर्न ग्रिज ट्र्यापको प्रयोग गरिनेछ र सो तेललाई सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ।
- फोहोर पानी पाइपको चुहावट नियन्त्रण गर्न समय समयमा मर्मत र अनुगमन गरिनेछ। फोहोर पानीको विसर्जन गर्दा नेपाल सरकारले लागू गरेको सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्लुएन्टको मापदण्ड बमोजिम मात्र विसर्जन गरिनेछ र नजिकको सेती गण्डकी र फुस्रे खोलामा विसर्जन गरिने छैन।
- स्वीमिङ्ग पूल दैनिक सफा गरिनेछ र यसको सम्पूर्ण पानी वर्षको एक पटक गर्मी मौसममा मात्र फेरिन्छ। उक्त फोहोर पानी प्रशोधन गरेर बगैंचामा प्रयोग गरिन्छ।
- सञ्चालन चरणमा होटल भित्र उत्पन्न ठोस फोहोरको संरचना मुख्य रूपले कुहिने फोहोर हुन्छ।
- प्रत्येक कोठाहरू र बाथरूममा फोहोर सङ्कलनका लागि फोहोर राख्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ।
- होटलको फोहोर व्यवस्थापन निकायमा काम गर्ने कामदारहरूलाई तालिम र निर्देशन दिइनेछ र अन्य फोहोरमा जैविक फोहोर मिसाउन नपाउने व्यवस्था मिलाइनेछ।
- फोहोरलाई स्रोतमा नै उचित तरीकाले छुट्टा छुट्टै डस्टबिनमा अलग-अलग सङ्कलन गरिनेछ।
- होटलद्वारा ठोस फोहोर व्यवस्थापनको लागि पोखरा महानगरपालिकाको व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ।
- भान्साबाट निस्कने कुहिने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल बनाई होटलको बगैंचामा नै प्रयोग गरिनेछ भने खानाजन्य फोहोरलाई पशुपालन व्यवसायीहरूलाई दिईनेछ।
- कुहिने फोहोरबाट आउने गन्धलाई न्यूनीकरण गर्न फोहोर सङ्कलन गर्ने कोठामा AC को व्यवस्था गरिनेछ।
- ४० माइक्रोन भन्दा कमको प्लाष्टिक झोलाको प्रयोग प्रतिबन्धित गरिनेछ भने कपडाको झोलाको प्रयोगलाई बढावा दिईनेछ।

- इलेक्ट्रोनिक फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई आपूर्ति गरिनेछ तथा होटल परिसरमा फोहोर जलाउनु निषेध गरिनेछ।
- प्रत्येक तल्लामा फायर सेफ्टी उपकरण जस्तै फायर एक्स्टिङग्युसर सिलिन्डर, फायर होज रिल, प्रत्येक तल्लामा आपतकालीन अवस्थाको लागि वैकल्पिक बहिर्गमनको व्यवस्था, चौबिसै घण्टा सुरक्षाकर्मीको व्यवस्था, प्रत्येक कोठा, स्टाफ कक्ष तथा होटल भित्र अन्य सार्वजनिक स्थलहरूमा आपतकालीन अवस्थामा बाहिर निस्कने सुरक्षित बहिर्गमन योजनाको एक प्रति, ईमरजेन्सी टेलिफोन नम्बरहरू, होटलको मुख्य प्रवेश द्वार र अन्य सार्वजनिक स्थलहरूमा सि.सि.टि.भी. को व्यवस्था गरिनेछ।
- वर्षातको पानीलाई Fire Fighting Tank मा संकलन गरी प्रयोग गरिनेछ भने होटलको खुला जमिनमार्फत प्राकृतिक रूपमा भूमिगत पानी पुनर्भरण हुनेछ।
- प्रयोग गरिसकेको पानीलाई STP मार्फत प्रशोधन गरिनेछ र सो पानीलाई सरसफाइ प्रयोजन र फ्लशिङ्गका लागि प्रयोग गरिनेछ।
- होटलमा प्रमुख ऊर्जा खपत गर्ने उपकरणहरू वातानुकूलन प्रणाली, पानी पम्पहरू, खाना पकाउन प्रयोग हुने उपकरण, रेफ्रिजरेसन इत्यादिका हुन्।
- वातावरणमैत्री तथा ऊर्जा खपत कम हुने फ्रिज, माइक्रोवेभ ओभन, झ्यालमा Double glazed glass, एल.इ.डी. मोनिटर तथा बल्बहरूको प्रयोग गरिनेछ।
- नयाँ सवारी साधन खरीद गर्दा विद्युतमा आधारित सवारी साधनलाई प्राथमिकता दिईनेछ।
- डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन खरिद गर्नु परे नेपाल सरकारले तोकेको वायु प्रदूषण मापदण्डभित्र पर्ने गरी मात्र खरिद गरिनेछ।
- भान्साबाट हुने वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न सकेसम्म विद्युतीय उपकरण तथा इन्धनका लागि एल.पि.जी.को प्रयोग गरिनेछ।
- सवारी साधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।
- सवारी साधन पार्किङ्गका लागि पर्याप्त ठाउँको व्यवस्था गरिनेछ। सवारी संकेतहरू जस्तै 'No Roadside Parking', 'Way to Hotel' र 'No Parking' इत्यादि होटल वरपरको सडकहरूमा राखिने छ।
- दुर्घटनाहरू कम गर्न होटल भित्र आउने सहायक सडकमा स्पीड ब्रेकरको प्रावधान गरिनेछ।
- होटल वरपर Street light को व्यवस्था गरिनेछ। होटल प्रवेशद्वार देखि नै CCTV को जडान गरिनेछ।

- उच्च आवाज क्षेत्रहरूमा काम गर्नुपर्ने कर्मचारीहरूका लागि व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरण (PPE) को प्रावधान गरिनेछ।
- कम आवाज उत्पादन गर्ने उपकरणहरू जस्तै पम्प, डिजेल जेनरेटरहरू वा पम्पहरूको खरिद गरिनेछ भने जेनरेटरहरू साइलेन्सरको साथ जडान गरिनेछ र बन्द कक्षमा राखिनेछ।
- बैङ्क्वेट हलमा ध्वनि इन्सुलेशन सामग्री जस्तै रबर, फोम, झ्यालमा Double glazed glass को प्रयोग गरिनेछ।
- ध्वनि प्रदूषण हटाउन होटल परिसर भित्र हर्नको प्रयोगमा कडाइका साथ प्रतिबन्ध लगाइनेछ।

<u>जैविक वातावरण</u>

- होटल परिसरमा यस क्षेत्रमा उपयुक्त हुने बिरूवाहरू रोपेर कुल जग्गाको ४५ प्रतिशत जग्गामा हरियाली कायम राखिनेछ।
- हरियाली क्षेत्रको मर्मत सम्भार, संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि सिपयुक्त कामदार वा मालीको नियुक्ति गरिनेछ।

<u>सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणः निर्माण चरण</u>

- बाल श्रम तथा लैङ्गिक भेदभाव न्यूनीकरणको लागि बालबालिकाको श्रम संलग्नता निषेध गरिनेछ र समान कामको समान तलबको कार्यान्वयन गरिनेछ।
- निर्माण कम्पनीहरूलाई बालश्रम र ज्याला निष्पक्षता लगायतका श्रम कानूनहरूको पालना प्रमाणित गर्ने इजाजत पत्र लिएको निर्माण कम्पनीलाई मात्र नियुक्ति गरिनेछ।
- गोप्य र सुरक्षित उजुरी व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गरिनेछ जसमा पीडितहरूले सजिलै उजुरी गर्न सक्नेछन्।
- यदी कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिन प्रोत्साहन गरिनेछ। गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत प्राप्त गुनासोहरूको तत्काल सुनुवाइ गरिनेछ।
- कर्मचारीहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा यौन हिंसा भए/नभएको सोधपुछ गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ र कार्यस्थलको अवलोकन तथा निरीक्षण गरिनेछ।
- आवश्यकता अनुरूप विभिन्न संक्रामक रोगहरू र रोगबारे बच्ने उपायको बारेमा जागरूकता कार्यक्रमको सञ्चालन गरिनेछ।

- यदि कसैलाई संक्रमण भईहालेमा निजलाई निको नहुन्जेल कामबाट छुट्टी दिईनेछ। साथै उपचारको लागि प्रबन्ध गरिनेछ।
- निर्माण चरणमा कामदारहरूको व्यक्तिगत सुरक्षामा साधनहरू जस्तै हेल्मेट, बुट, चस्मा, मास्क, सेफ्टी बेल्टको प्रयोगलाई अनिवार्य गरिनेछ। स्वास्थ्य सम्बन्धी जोखिम न्यूनीकरण तथा सतर्कताका लागि विभिन्न साइनबोर्ड, पर्याप्त बत्ती तथा भवनको रंगरोगन कार्य गर्दा सेफ्टी नेटको व्यवस्था गरिनेछ।
- निर्माण कामदारहरुलाई स्वास्थ्य बिमा, प्राथमिक उपचार किट, सुरक्षित पिउने पानी र पर्याप्त शौचालय जस्ता स्वास्थ्य सुरक्षाहरु प्रदान गरिनेछ। विभिन्न साइनबोर्ड, पर्याप्त बत्ती तथा भवनको रंगरोगन कार्य गर्दा सेफ्टी नेटको प्रयोग गरिनेछ। कुनै पनि प्रकारको सरुवा रोग वा महामारी बाट बच्नको लागी सावधानी अपनाईनेछ।
- प्रवेशद्वारमा चौकीदारहरूको व्यवस्था गरी अधिकृत कर्मचारीहरूलाई मात्र निर्माण क्षेत्रमा जान अनुमति दिइनेछ।
- निर्माण सामग्री तथा उपकरणहरूको भण्डारण गरिनेछ र निर्माण कार्य पश्चात हरेक दिन निर्माण सामग्री तथा विद्युतीिय उपकरणहरूको सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ।

<u>सामाजिक-आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणः सञ्चालन चरण</u>

- गुनासो व्यवस्थापनको लागि grievance redress committee को गठन गरिनेछ र गुनासो सुन्ने अधिकारी पनि तोकिनेछ र मुख्यद्वारमा गुनासो पेटिका राखिनेछ।
- Grievance Redress Mechanism बमोजिम विभिन्न स्रोतहरुबाट प्राप्त गुनासो दर्ता गरिनेछ र प्रस्तावकद्वारा यसको न्यूनीकरणको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूसँग छलफल गरेर आवश्यक कदम अपनाइनेछ।
- होटल सञ्चालनका लागि प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति र स्थानीयहरूलाई प्राथमिकता दिईनेछ।
- एल.पी.जी. चुहावट कम गर्नको लागि Reticulated Piped Gas System को माध्यमबाट भान्सामा ग्याँसको वितरण तथा प्रयोग गरिने छ।
- चुहावटको नियमित जाँचको लागि छुट्टै कामदारको नियुक्ति गरिने छ भने चुहावट भए नभएको नियमित जाँच गरिनेछ।
- यदि केही समस्या भएमा सोको समाधान भए पश्चात मात्र भान्साको प्रयोग गरिनेछ। तबसम्म वैकल्पिक भान्साको प्रयोग गरिनेछ।

- प्राथमिक उपचार किट (First Aid Kit) र स्वास्थ्य बिमाको प्रावधान गरिनेछ। प्रकोपको समयमा आपतकालीन बहिर्गमन ढोकाबाट सुरक्षित खुल्ला स्थानमा भेला गरिनेछ।
- सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाइ अभ्यासहरूको बारेमा कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ।
- भान्सामा काम गर्ने कर्मचारीहरूको सुरक्षा तथा खाद्यान्नको गुणस्तर कायम राखिनेछ भने कर्मचारीहरूलाई भान्सामा लगाउने छुट्टै पोशाकको व्यवस्था गरिनेछ।
- खाद्यान्नको प्रकृति अनुसार (मासुजन्य खाद्यान्न तथा अन्य खाद्यान्न) का लागि छुट्टाछुट्टै भण्डारण तथा चिस्यानको व्यवस्था गरिनेछ।
- मासुजन्य खाद्यान्न तथा अन्य खाद्यान्नका लागि भान्सामा छुट्टाछुट्टै कलर कोर्ड भएको सामग्रीहरू (जस्तैः मासुजन्य खाद्यान्नको लागि रातो चपिङ्ग बोर्ड र अन्य खाद्यान्नको लागि हरियो रङ्गको चपिङ्ग बोर्ड तथा छुट्टाछुट्टै काट्ने चक्कुहरू) को प्रयोग गरिनेछ।
- खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू प्रत्येक प्रयोग पश्चात सफा गरिनेछ।
- खाना पकाउन प्रयोग गरिने पानी राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्डले सुझाए बमोजिमको गुणस्तरको प्रयोग गरिनेछ।
- खाद्य सामग्रीहरूको expiration date जाँच गरिनेछ। म्याद समाप्त भएको Packaged खाद्यान्न सम्बन्धित विक्रेताको policy बमोजिम फिर्ता गरिनेछ भने बाँकी सामग्रीलाई सो को प्रकृति अनुसार व्यवस्थापन गरिनेछ।
- मुख्य प्रवेशद्वारमा सुरक्षा चौकीदारद्वारा प्रवेशद्वार नियन्त्रण गरिनेछ। अवैध गतिविधिहरूको निरीक्षणका लागि मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सी.सी.टी.भी.को स्थापना गरिनेछ। सार्वजनिक क्षेत्र र लबी, रिसेप्सन आदिमा सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू (नजिकको प्रहरी चौकी) प्रदर्शन गरेर राखिनेछ।
- कर्मचारीहरूलाई विविध जाति र सामाजिक संस्कृतिलाई सम्मान गर्न सचेतना दिइनेछ। यदि होटलको सञ्चालनका क्रममा सामाजिक र सांस्कृतिक समस्याको बारेमा कुनै विवाद उत्पन्न भयो भने तुरून्तै त्यस समस्याको समाधान गरिनेछ।

उल्लिखित न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्न प्रस्तावकद्वारा वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ गठन गरिनेछ र आवश्यक कार्यहरू वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइका प्रमुख वा वातावरण अधिकृत मार्फत गरिनेछ। यस प्रतिवेदनमा उल्लिखित न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्न कुल अक्षरेपी रू. छ लाख असी हजार मात्र एक पटकको खर्चको रूपमा विनियोजन गरिएको छ। साथै सञ्चालन अवधिमा वार्षिक कुल अक्षरेपी रू. एक्काइस लाख मात्र न्यूनीकरणको लागि व्यवस्थापकीय खर्च हुने

देखिन्छ। त्यस्तै सामाजिक उत्तरदायित्त्वका लागि नेपाल सरकारको नियम अनुसार बजेटको व्यवस्था गरिनेछ।

८. वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा प्रभावहरूको व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना संलग्न गरी वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गरिएको छ। यस योजनामा नेपालमा विद्यमान प्रदूषण मापदण्डहरूलाई समेत मध्यनजर राखी सो सम्बन्धीको व्यवस्था समेत उल्लेख गरिएको छ। साथै वातावरणीय व्यवस्थापन प्रारूप अन्तर्गत अनुगमन गर्नुपर्ने दायित्वहरूलाई प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। वातावरणीय अनुगमनका लागि लाग्ने खर्च प्रस्तावकको हुनेछ।

९. निष्कर्ष

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको सिलसिलामा होटल सांग्रिला भिलेजको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा हुन सक्ने वातावरणीय प्रभावहरूको लेखाजोखा गरी त्यस्ता वातावरणीय प्रभावहरूलाई घटाउन विभिन्न न्यूनीकरणका उपायहरू प्रस्तुत गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसारको वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने तथा वातावरणीय व्यवस्थापन योजना अनिवार्य रूपमा लागू गरिनेछ। साथै वातावरणीय अनुगमन समेत यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भए अनुसार समय समयमा गरिनेछ। प्रस्तावकद्वारा स्थानीय प्रभावित व्यक्तिहरू, सरोकारवाला संघ संस्थाहरूसँग आपसी समन्वय कायम राखी यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने तथा सो को नियमित अनुगमन गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछ।

संक्षेपीकृत शव्दहरू र तिनका विस्तृत रूप

ई.सं.	ईस्वी सम्बत्
गा.वि.स.	गाउँ विकास समिति
नं.	नम्बर
ने.रू.	नेपाली रूपैयाँ
प्रा.लि.	प्राइभेट लिमिटेड
न.पा.	नगरपालिका
वा.प्र.मू.	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन
वि.सं.	विक्रम सम्वत्

Acronyms and Abbreviations

AC	Air Conditioner
BOD	Biological Oxygen Demand
CCTV (सि.सि.टि.भी.)	Closed-Circuit Television
CFU	Colony-Forming Unit
CGI	Corrugated Galvanised Iron
CSR	Corporate Social Responsibility
EIA	Environmental Impact Assessment
EPA	Environmental Protection Act
EPR	Environmental Protection Regulation
FAR	Floor Area Ratio
KLD	Kilo Liters per day
Leq	Equivalent Continuous Sound Level
NBC	National Building Code
NO_x	Nitrogen Oxide
NTU	Nephelometric Turbidity Units
PM	Particulate Matter
PPE	Personal Protective Equipment
PVC	Polyvinyl Chloride
SO_2	Sulphur Dioxide
STP	Sewage Treatment Plant
TCU	Transmission Control Unit
TSP	Total Suspended Particles

एकाइ

कि.मि.	किलोमिटर
के.जी.	किलोग्राम
के.भि.ए.	किलो भोल्ट एम्पियर
मि.	मिटर
लि.	लिटर
व.मि.	वर्ग मिटर
%	प्रतिशत

विषय सूची

प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश .... क

परिच्छेद १: प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना १

१.१ प्रस्तावक १

१.२ परामर्शदाता १

१.३ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको कानुनी औचित्य.. २

१.४ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका उद्देश्यहरू ३

१.५ अध्ययनको सीमा तथा सम्बन्धित अन्य कुरा... ४

परिच्छेद २ : प्रस्तावको परिचय ५

२.१ भूमिका.. ५

२.२ प्रस्तावको विवरण ५

२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति... ६

२.२.२ प्रस्तावको संरचनात्मक अवयव ६

२.२.३ आयोजनाको लागि आवश्यकता १३

२.३ प्रस्तावको उद्देश्य.. १४

परिच्छेद ३: प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि...१५

३.१ सम्बन्धित प्रकाशित वा अप्रकाशित सामग्री / प्रतिवेदनको पुनरावलोकन......................... १६

३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष) २१

३.३ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण २१

३.४ चेकलिष्ट / म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली... २१

३.५ स्थलगत अध्ययन २२

३.५.१ भौतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि.. २२

३.५.२ जैविक वातावरणमा अपनाइएको विधि २३

३.५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि.................... २३

३.६ सङ्कलित नमुनाको प्रयोगशालामा विश्लेषण २४

३.७ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण २४

३.८ प्रभावको पहिचान, आकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि...... २४

३.९ मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी.. २५

३.१० सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाइ.. २५

३.१० सार्वजनिक सूचना तथा सूचना सम्प्रेषण र सुझाव सङ्कलन.................................... २८

३.११ सिफारिस पत्र.. २९

३.१२ प्रतिवेदनको तयारी ३०

परिच्छेद ४: प्रस्तावसँग सम्बन्धित नीति, कानुन तथा मापदण्ड ३१

४.१ संविधान ३१
४.२ नीति, योजना र रणनीति ३१
४.३ ऐनहरू ३५
४.४ नियम तथा नियमावली ४५
४.५ निर्देशिका ४७
४.६ मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू ४८

परिच्छेद ५: विद्यमान वातावरणीय अवस्था ५७

५.१ भौतिक वातावरण ५७
५.१.१ भौगोलिक तथा धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग ५७
५.१.२ भूगर्भ तथा माटो ५९
५.१.२.१ क्षेत्रीय ५९
५.२.२.२ आयोजना स्थल ५९
५.१.३ जल तथा मौसम ६१
५.१.४ वायु, जल तथा ध्वनिको गुण ६३
५.१.५ भूकम्पीय जोखिम ६४
५.१.६ जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्र ६६
५.१.७ तरल फोहोर व्यवस्थापन ६७
५.२ जैविक वातावरण ६७
५.२.१ आयोजना क्षेत्रको वन सम्पदा ६७
५.२.२ होटल परिसरको रूख तथा बिरूवा ६७
५.२.३ चराचुरूङ्गीको सूची ६८
५.३ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण ६९
५.३.१ पोखरा महानगरपालिका र पोखरा महानगरपालिका वडा नं.१७ .... ६९
५.३.२ आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्र ७२
क. घरीपाटन ७२
ख. घरपरिवारहरू ७२
५.३.३ सांस्कृतिक वातावरण ७७

परिच्छेद ६: प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू ७८

परिच्छेद ७ : प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभाव ८१

७.१ सकारात्मक प्रभाव ८१
७.२ नकारात्मक प्रभाव ८३
७.२.१ भौतिक वातावरण ८३
७.२.२ जैविक वातावरण ८८
७.२.३ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण ८८
परिच्छेद ८ः प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथामका विषय ९६
८.१ सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप ९६
८.२ नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप ९८
८.२.१ भौतिक वातावरण ९८
८.२.२ जैविक वातावरण १०३
८.२.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण १०३
८.३ वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ ११०
८.४ वातावरणीय व्यवस्थापन योजना १११
८.५ अनुमानित लागतको सारांश १५९
परिच्छेद ९ : प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय १६१
९.१ अनुगमनका प्रकार १६१
९.१.१ प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring) १६१
९.१.२ प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring) १६१
९.१.३ नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring) १६१
९.२ वातावरणीय अनुगमनका सूचक १६२
९.३ अनुगमनको विधि १६२
९.४ अनुगमनको लागि समय तालिका १६२
९.५ अनुगमन गर्ने निकाय १६२
९.६ अनुगमनका लागि अनुमानित लागत १६९
परिच्छेद १० : वातावरणीय परीक्षण १७०
१०.१ वातावरणीय परीक्षण १७०
१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा सामान्यतया तीन पक्ष संलग्न हुने गर्दछन्: १७०
१०.३ वातावरणीय परीक्षणको प्रकार १७०
१०.४ वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचाः १७१
परिच्छेद ११ : निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता १७४
११.१ निष्कर्ष १७४

११.२ प्रतिबद्धता १७४

सन्दर्भ सामग्री.......... १७५

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूचीको स्वीकृत पत्र तथा स्वीकृत कार्यसूची
अनुसूची २ : कम्पनी सम्बन्धी कागजातहरू
अनुसूची ३ : जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा
अनुसूची ४ : भवनका नक्साहरू
अनुसूची ५ : सार्वजनिक सुनुवाइको सूचना, मुचुल्का र माइन्युट
अनुसूची ६ : ७ दिने सूचना र मुचुल्काहरू
अनुसूची ७ : सिफारिस पत्र
अनुसूची ८ : माटो परीक्षण प्रतिवेदन
अनुसूची ९ : वायु तथा ध्वनि गुणस्तरको तथ्याङ्क
अनुसूची १० : विज्ञहरूको स्वघोषणा पत्र

तालिकाहरू

तालिका १: अध्ययन टोली २
तालिका २: प्रस्तावको प्रमुख विशेषता ७
तालिका ३: होटलको भवन विवरणहरू ८
तालिका ४: अन्य सुविधाहरूको विवरण १०
तालिका ५: क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूचीमा उल्लेखित शर्तहरू १५
तालिका ६ : आयोजनासँग सम्बन्धित सन्दर्भ ग्रन्थ तथा स्रोतहरू १७
तालिका ७: प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको स्रोत २१
तालिका ८: वातावरणीय प्रभावको तह निर्धारण २५
तालिका ९ : सार्वजनिक सुनुवाइको बेला प्राप्त सुझावहरू २६
तालिका १०: पोखरा महानगरपालिका, वडा नं. १७ बाट प्राप्त राय सुझावहरू २९
तालिका ११ : पोखरा महानगरपालिकाको भू-उपयोग विवरण ५७
तालिका १२ : आयोजना क्षेत्रको माटोको विवरण ५९
तालिका १३ : आयोजना क्षेत्रको वार्षिक वर्षा ६२

तालिका १४ : आयोजना क्षेत्रको औसत वार्षिक तापक्रम ६३
तालिका १५ : आयोजना क्षेत्रको वायुको गुणस्तर ६३
तालिका १६ : आयोजना स्थलमा ध्वनिको स्तर ६४
तालिका १७: होटल परिसरमा लगाईएको रूखविरूवाहरू.. ६७
तालिका १८: आयोजना क्षेत्रमा पाइने चराचुरूङ्गी.. ६८
तालिका १९ : जनसङ्ख्या विवरण.. ६९
तालिका २०: साक्षरता ६९
तालिका २१ : पिउनेपानी.. ७०
तालिका २२: शौचालय सुविधा.. ७१
तालिका २३: खाना पकाउने ऊर्जाको स्रोत ७१
तालिका २४: बत्तीका लागि ऊर्जाको स्रोत ७२
तालिका २५ : घरपरिवार तथा जाति.. ७३
तालिका २६: जाति तथा जनसङ्ख्या.. ७३
तालिका २७: उमेर अनुसारको जनसङ्ख्या ७४
तालिका २८: जनसङ्ख्या र साक्षरता स्थिति ७४
तालिका २९: पेसा ७५
तालिका ३०: वार्षिक आय.. ७५
तालिका ३१ : वार्षिक व्यय.. ७६
तालिका ३२ : प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण ७८
तालिका ३३: सकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन ९२
तालिका ३४: नकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन.. ९३
तालिका ३५: सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप.. १११
तालिका ३६ : नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप ११४
तालिका ३७: न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका क्रियाकलापको लागि अनुमानित लागत १५९
तालिका ३८: न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका क्रियाकलापको लागि अनुमानित लागतको सारांश. १६०
तालिका ३९: वातावरणीय अनुगमन योजना १६४
तालिका ४०: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा.. १७१
तालिका ४१: वातावरणीय परीक्षणको लागि चेकलिष्ट १७२

चित्रहरू

चित्र १ : गूगल अर्थमा होटलको अवस्थिति ६
चित्र २ : होटलमा सञ्चालन चरणमा आवश्यक सर्भिसहरू १०
चित्र ३: पोखरा महानगरपालिकाको विद्यमान बस्ती क्षेत्र ५८
चित्र ४: आयोजना क्षेत्रको भौगोलिक नक्सा ५९
चित्र ५ : पोखरा एयरपोर्ट स्टेशनमा मापन गरिएको विगत ६ वर्षको वर्षाको तथ्याङ्क ६२
चित्र ६: नेपालको भूकम्पीय जोखिम नक्सा ६५
चित्र ७: पोखराका सक्रिय फल्टहरू देखाईएको नक्सा ६६
चित्र ८: गुनासो निवारण संयन्त्र योजना १०६
चित्र ९: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना Framework ११०

परिच्छेद १ः प्रतिवेदन तयार गर्ने व्यक्ति वा संस्थाको नाम र ठेगाना

१.१ प्रस्तावक

होटल सांग्रिला भिलेजको प्रस्तावक होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि. रहेको छ। यस कम्पनीको नाम र ठेगाना यस प्रकार छ :

होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि.
पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७, कास्की जिल्ला, गण्डकी प्रदेश
सम्पर्क नं.: +९७७-६१-४६२२२२
इमेलः corporate@hotelshangrila.com
वेवसाइटः www.hotelshangrila.com

१.२ परामर्शदाता

प्रस्तावकद्वारा यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गर्ने जिम्मेवारी प्रकृति कन्सल्ट प्रा.लि. लाई दिईएको छ। यस प्रतिवेदन प्रस्तावकको तर्फबाट परामर्शदाताले तयार गरेको हो। जसको ठेगाना यस प्रकार रहेको छः

प्रकृति कन्सल्ट प्रा.लि.
काठमाण्डौ महानगरपालिका, वडा नं. १०, बानेश्वर, काठमाण्डौ जिल्ला, बागमती प्रदेश
सम्पर्क नंः. ०१-५१७२२२६
इमेल: info@prakriticonsult.com.np
वेबसाइटः www.prakriticonsult.com.np

यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा निम्न बमोजिमको अध्ययन टोली संलग्न गरिएको छः

तालिका १: अध्ययन टोली

क्र.सं.	नाम	पद	शैक्षिक योग्यता	अनुभव
१.	बिजय रिजाल	टोली नेता	स्नातकोत्तर (वातावरण विज्ञान)	३ EIA, ३२ IEE
२.	सविता गिरी	होटल व्यवस्थापन विज्ञ	स्नातकोत्तर (हस्पिटालिटी व्यवस्थापन)	१ EIA, ३ IEE
३.	सुदीप हाडा	सिभिल ईन्जिनियर	स्नातकोत्तर (ईन्जिनियरिङ्ग)	३ EIA, १८ IEE
४.	सुजन श्रेष्ठ	जैविक विविधता विज्ञ	स्नातकोत्तर (जैविक विविधता तथा वातावरणीय व्यवस्थापन)	२ EIA, ८ IEE
५.	तुल्सी गिरी	समाजशास्त्री	स्नातकोत्तर (समाजशास्त्र)	२५ EIA, १८२ IEE
६.	डा. माधव गिरी	वातावरण विज्ञ	विद्यावारिधी (वातावरण विज्ञान)	२५ EIA, १८० IEE
७.	कृतिका भण्डारी	वातावरण विद्	स्नातकोत्तर (वातावरण विज्ञान)	४ IEE
८.	शिला गिरी	वातावरण अधिकृत	स्नातक (वातावरण विज्ञान)	५ EIA, २९ IEE
९.	एलिसा घिमिरे	वातावरण अधिकृत	स्नातक (वातावरण विज्ञान)	३ IEE

१.३ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको कानुनी औचित्य

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३, उपदफा २(क) अनुसार प्रचलित कानुन बमोजिम संघको अधिकार क्षेत्र भित्र पर्ने विषयसँग सम्बन्धित विकास निर्माण सम्बन्धी कार्य वा आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन संघ अन्तर्गत गर्नुपर्छ। नेपालको संविधान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गर्ने ऐन, २०७५ को दफा ३४, उपदफा २ अन्तर्गत पर्यटन ऐनको दफा १४, उपदफा १ संशोधन गरिएको छ, जसमा तारे स्तरको होटल, बुटिक होटल तथा रिसोर्टहरू संघको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने उल्लेख छ। होटल सांग्रिला भिलेज स्तरोन्नति पश्चात् तारे स्तरको होटलमा सञ्चालन गर्ने योजना रहेकोले यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन संघ अन्तर्गत गर्न लागिएको हो।

यस होटल सन् १९९० देखि सांग्रिला भिलेज रिसोर्ट प्रा.लि. अन्तर्गत ६१ पाहुना कोठामा ८९ शय्यामा सञ्चालन हुँदै आएको छ र यसको लागि प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन वि.सं. २०७५।०४।२१ मा श्री पर्यटन विभागबाट स्वीकृत भएको थियो। हाल प्रस्तावकद्वारा यस आयोजनाको क्षमता वृद्धि गर्ने योजना गरिएको र सांग्रिला भिलेज रिसोर्ट प्रा.लि. मा कायम रहेको कम्पनीको नाम पनि परिवर्तन गरी होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि. बनाइएको छ र प्रस्तावकद्वारा

यस आयोजनालाई पाँच तारे स्तरको होटलको रूपमा सञ्चालन गर्ने योजना गरिएको छ। कम्पनी सम्बन्धी आवश्यक कागजात अनुसूची १ मा समावेश गरिएको छ।

वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ३ सँग सम्बन्धित अनुसूची ३ अन्तर्गतः

- घ.१ अनुसार १०० शय्याभन्दा बढीको होटल/रिसोर्ट निर्माण र सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र स्तरोन्नति पश्चात यस होटलमा कुल १५९ शय्या संख्या हुने भएकोले;
- ज.६ अनुसार २०,००० लिटर भन्दा बढी दैनिक भूमिगत पानीको प्रयोग हुने भवन निर्माण र सञ्चालनका लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने र स्तरोन्नति पश्चात यस होटलले पूर्ण सञ्चालनको क्रममा दैनिक ९५,००० लिटर भूमिगत पानी प्रयोग गर्न सक्ने अनुमान गरिएकोले यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन गरिएको हो।

१.४ वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनका उद्देश्यहरू

वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य भनेको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा प्रस्ताव विकास र सञ्चालनसँग सम्बन्धित प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्दै आयोजनाको दिगोपन सुनिश्चित गर्नु हो। वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को मातहतमा रहेर यस होटलको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गरिएको छ। होटल सांग्रिला भिलेजको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन्:

- होटल क्षेत्रको विद्यमान भौतिक, रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक आधारभूत वातावरणीय अवस्था कस्तो छ पहिचान गर्ने।
- होटल क्षेत्रको भौतिक, जैविक र सामाजिक वातावरणमा परिरहेको लाभदायक र प्रतिकूल प्रभावहरूको पहिचान, भविष्यवाणी र मूल्याङ्कन गर्ने।
- वातावरणीय प्रभावहरूको महत्त्वको मूल्याङ्कन गर्ने।
- प्रतिकूल प्रभावहरूलाई कम गर्न न्यूनीकरणका उपाय र लाभदायक प्रभावहरू बढाउन बढोत्तरीका उपायहरू उल्लेख गर्ने।
- अनुगमन लागत र योजना सहित वातावरणीय व्यवस्थापन योजना तयार गर्ने।
- सार्वजनिक सुनुवाइको बैठकमा प्रस्ताव विकास क्षेत्रका सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई प्रतिवेदन निष्कर्षहरू प्रस्तुत गर्ने र प्रस्ताव विकासको सम्बन्धमा उनीहरूका सल्लाह र सुझावहरू लिने।

१.५ अध्ययनको सीमा तथा सम्बन्धित अन्य कुरा

स्तरोन्नतिका लागि होटल सांग्रिला भिलेज एक पोइन्ट प्रोजेक्ट हो। होटल निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा हुने प्रभाव प्रत्यक्ष रूपमा ५० मिटरको परिधिमा हुन सक्ने भएकोले आयोजना परिसरबाट ५० मिटरको परिधिको क्षेत्रलाई प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र तथा प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रबाट ५० मिटरको परिधिको क्षेत्रसम्म होटलले अप्रत्यक्ष रूपमा प्रभाव पार्न सक्ने भएकोले सो क्षेत्रलाई अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्रको रूपमा लिई अध्ययन गरिएको छ। होटल क्षेत्रको भौतिक र रासायनिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्न सक्ने नकारात्मक असरलाई वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को आधारमा प्रभावको स्थान, परिमाण, सीमा, अवधिको आधारमा मूल्याङ्कन गरी आवश्यक रोकथाम तथा न्यूनीकरणका उपायहरू सुझाईएको छ, जुन प्रायः वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा संलग्न विज्ञहरूको व्यक्तिगत दृष्टिकोण र अनुभवमा आधारित हुन्छन्, जसले गर्दा निष्कर्षहरुमा विषयगतता हुन सक्छ।

परिच्छेद २ : प्रस्तावको परिचय

२.१ भूमिका

पर्यटन विकासका लागि सुविधा सम्पन्न होटल तथा रिसोर्टको प्रमुख भूमिका हुन्छ। नेपालको पर्यटन तथ्याङ्क, २०२३ अनुसार वि.सं. २०८० सालको पहिलो ६ महिनासम्मको तथ्याङ्क हेर्दा नेपालमा तारेस्तरको होटलको सङ्ख्या १८२ रहेको छ, जुन पछिल्लो वर्षको तथ्याङ्कभन्दा बढी (वि.सं.२०७९ मा १७३) रहेको छ। तारेस्तर बाहेक पर्यटकस्तरीय होटल, लज तथा रिसोर्टको सङ्ख्या १,४१६ रहेको छ। त्यस्तै होटलहरूमा रहेको शय्या सङ्ख्या २०७९ को तुलनामा १.८४ प्रतिशतले वृद्धि भएको छ। रेडियो नेपाल अनलाइन अनुसार अप्रिल २०२३ सम्म, पोखरा र यसको वरपरका क्षेत्रहरूमा साना गेष्टहाउसहरू देखि ठूला प्रतिष्ठानहरू सम्मका झण्डै १२०० होटेलहरू छन्, जसमध्ये पाँच तारे होटल २ वटा, चार तारे होटल १ वटा, तीन तारे होटल ५ वटा र दुई तारे होटल १५ वटा रहेको छ। नेपाल पर्यटन बोर्डको अनुसार सन् २०२३ मा नेपाल भ्रमणमा आएका अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकको संख्या १० लाख १४ हजार ८७६ रहेको छ, जसमध्ये ४० प्रतिशत पर्यटक पोखरा घुम्ने कुरा उल्लेख गरिएको छ। यसले कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउनुका साथै ठुलो संख्यामा मानिसहरूलाई रोजगारीको अवसर पनि प्रदान गर्दछ। सुविधा सम्पन्न होटलको उपस्थितिले राष्ट्रिय तथा स्थानीय क्षेत्रको अर्थतन्त्रमा ठुलो योगदान पुऱ्याउँदछ।

२.२ प्रस्तावको विवरण

होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि. द्वारा गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्ला, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७, घरीपाटनमा चार तारे स्तरमा सांग्रिला भिलेज रिसोर्ट सञ्चालन गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरूलाई सेवा दिदैं आएको छ। होटल सांग्रिला भिलेज सन् १९९० सालदेखि सात भवनमा ६१ कोठामा ८९ शय्याको रिसोर्ट सञ्चालनरत छ। कोरोनाको महामारी पछि बन्द भएको यस रिसोर्टलाई हाल मर्मतसम्भार र स्तरोन्नति गर्ने तथा २ नयाँ भवन निर्माण गरी सो को क्षमता ४० पाहुना कोठामा ७० शय्या गरी कुल १०१ पाहुना कोठामा १५९ शय्या क्षमतामा होटल सञ्चालन गर्ने उद्देश्य राखेको छ। यस होटलमा विभिन्न स्तरका पाहुना कोठाहरू सहित रेष्टुरेण्ट, बार, सेमिनार हल, बेङ्क्वेट हल, मिटिङ हल जस्ता अन्य सुविधाहरू पनि रहेका छन्। होटलको लागि २१ रोपनी १० आना ०.९ दाम (११,००३.३० वर्ग मिटर) कुल जग्गाको क्षेत्रफल रहेको छ,

जसमध्ये २,४५६.९९ वर्ग मि. (कुल जग्गाको २२.३२%) मात्र होटलको भवनहरूले ओगट्नेछ भने बाँकी क्षेत्रलाई हरियाली र खुला क्षेत्र बनाईनेछ।

२.२.१ आयोजनाको अवस्थिति

होटल सांग्रिला भिलेज गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्ला, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७, घरीपाटनमा अवस्थित छ। होटल रहेको स्थान भौगोलिक रूपमा २८°११'११.५८" उत्तरी अक्षांश र ८३°५८'३०.५९" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ, जुन समुद्री सतहबाट करिब ७९७ मिटर उचाइमा पर्दछ। यस होटल पोखरा आन्तरिक विमानस्थलबाट करिब १ कि.मि. दक्षिणमा, पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलबाट करिब ४.५ कि.मि. पश्चिममा, फेवा तालको बाँध क्षेत्रबाट करिब १.१३ कि.मि. दक्षिण-पश्चिममा र अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय सङ्ग्रहालयबाट ५०० मिटर दक्षिण-पश्चिममा रहेको छ। होटल रहेको स्थानको गुगल अर्थ नक्सा र टोपो नक्सा चित्र नं. १ र चित्र नं. २ मा क्रमशः राखिएको छः

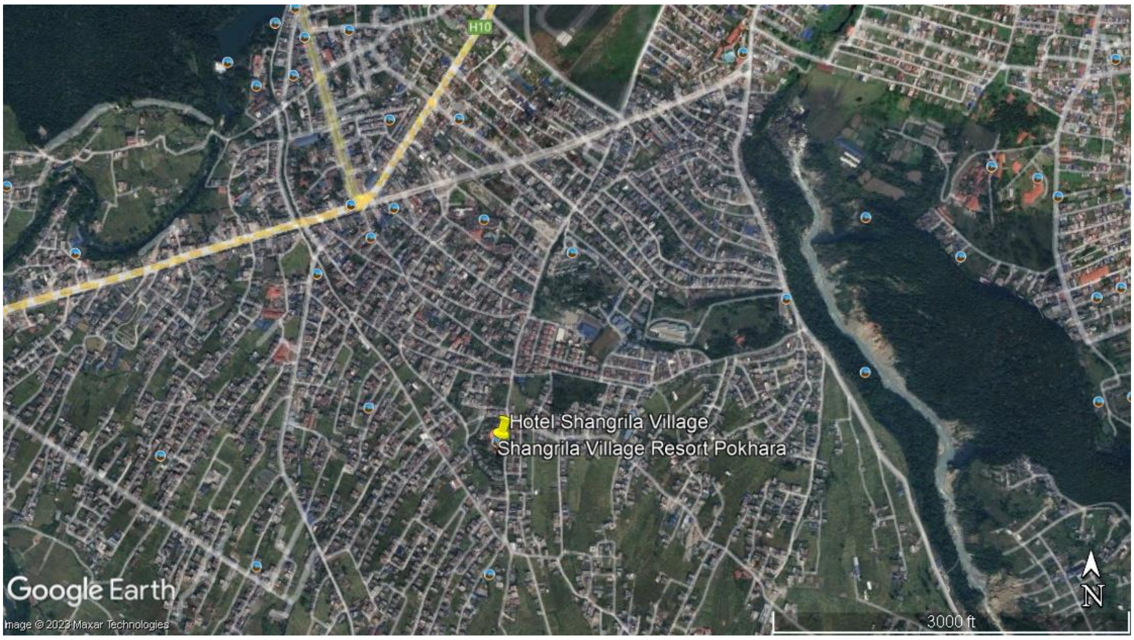

चित्र १ : गूगल अर्थमा होटलको अवस्थिति

(स्रोतः गूगल अर्थ)

२.२.२ प्रस्तावको संरचनात्मक अवयव

२.२.२.१ प्रस्तावको प्रमुख विशेषताहरू

होटलमा रहने विशेषताहरूको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २: प्रस्तावको प्रमुख विशेषता

संकेत	विवरण		
प्रस्तावकको नाम	होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि.		
प्रस्तावको नाम	होटल सांग्रिला भिलेज		
प्रस्तावको ठेगाना	पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७, घरीपाटन, कास्की जिल्ला, गण्डकी प्रदेश		
अवस्थिति र पहुँच	• पोखरा आन्तरिक विमानस्थलबाट करिब १ कि.मि. दक्षिणमा • पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलबाट करिब ४.५ कि.मि. पश्चिममा • फेवा तालको बाँध क्षेत्रबाट करिब १.१३ कि.मि. दक्षिण-पश्चिममा • अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय सङ्ग्रहालयबाट ५०० मिटर दक्षिण-पश्चिममा		
होटलको जग्गाको कुल क्षेत्रफल	२१ रोपनी १० आना ०.९ दाम (११,००३.३० वर्ग मिटर)		
ग्राउण्ड कभरेज	२,४५६.९९ वर्ग मि. (कुल जग्गाको २२.३२%)		
होटलको भवनहरूको तल्लाको कुल क्षेत्रफल (Total Floor Area)	९,३८६.९२ वर्ग मि.		
हरियाली बनाइने क्षेत्र र खुला क्षेत्र	कुल जग्गाको ७७.६८% (४५% हरियाली, २२.६८% खुला क्षेत्र र १०% पार्किङ्ग क्षेत्र)		
	हाल अवस्थित	**थप प्रस्तावित**	**कुल**
भवन संख्या	७	२	९
कुल कोठा संख्या	६१	४०	१०१
कुल शय्या संख्या	८९	७०	१५९
अनुमानित थप लागत	ने.रू. तीस करोड (रू. ३०,००,००,०००।-)		

(स्रोतः कम्पनीसँग सम्बन्धित कागजातहरू)

पोखरा महानगरपालिकाका भवन तथा पूर्वाधार निर्माण मापदण्ड-२०८० बमोजिम		
विवरण	**नियम**	**विद्यमान**
फ्लोर एरिया रेसियो (FAR)	अधिकतम ४	०.६२
ग्राउण्ड कभरेज	अधिकतम ५० %	२२.३५%
सेट ब्याक (Set Back)	न्यूनतम ४ मिटर	<५ मिटर

२.२.२.२ प्रस्तावको भवनको विवरण

यस होटलमा कुल ९ भवन रहने छन्, जसमध्ये सात भवन सञ्चालनरत छ भने २ वटा नयाँ भवन निर्माण गरिनेछ। होटलको भवनको विस्तृत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३ः होटलको भवन विवरणहरू

तल्ला	क्षेत्रफल (वर्ग मि.)	विवरण
भवन १ : मुख्य भवन		
भूमिगत तल्ला	२७८.५८	स्टोर, कर्मचारी भोजन स्थल
भूईं तल्ला	२७८.५८	रेष्टुरेण्ट, रिसेप्सन, किचन, बार, लबी
पहिलो तल्ला	२७८.५८	रेष्टुरेण्ट, ईन्डियन किचन, कार्यालय, पुस्तकालय
भवन २ : सर्भिस भवन		
भूमिगत तल्ला	१११	पानी ट्याङ्की -१ (५५,००० लिटर क्षमता)
भूईं तल्ला	१११	जेनेरेटर कोठा, लण्ड्री कोठा, डिजेल ट्याङ्की -२ (क्षमता १,२०० लिटर र ३,००० लिटर)
पहिलो तल्ला	१११	ईन्जिनियर कार्यालय कोठा, स्टोर
दोस्रो तल्ला	१११	लेखा कार्यालय कोठा, लकर रूम
भवन ३ : सभा हल		
भूईं तल्ला	१९५	सभा हल (१५० जना क्षमता)
भवन ४ : धौलागिरी		
भूईं तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ७
पहिलो तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ७
भवन ५ : अन्नपूर्ण		
भूईं तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ७
पहिलो तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ७
भवन ६ : मुस्ताङ		
भूईं तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ७
पहिलो तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ७
भवन ७ : डोल्पा		
भूईं तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ५, हाउसकिपिङ, स्टोर, गाईड कोठा
पहिलो तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ७
दोस्रो तल्ला	१९५	पाहुना कोठा ७
भवन ८ : प्रस्तावित भवन		
भूमिगत तल्ला	१,७०६.१४	पार्किङ्ग (क्षमता ५२ चार पाङ्ग्रे, २५ दुई पाङ्ग्रे)
भूईं तल्ला	६२९.८६	हल, ग्रोसरी
पहिलो तल्ला	५१३.४६	पाहुना कोठा १०
दोस्रो तल्ला	५५१.४५	पाहुना कोठा १०
तेस्रो तल्ला	५५०.०८	पाहुना कोठा १०
चौथो तल्ला	५५९.७९	पाहुना कोठा १०
पाचौं तल्ला	३०५.३९	बार

भवनको उचाई	२६.२२ मिटर	
भवन ९ : ब्याङ्क्वेट हल		
भूमिगत तल्ला	४६५.५५	पार्किङ्ग
भूईं तल्ला	४६५.५५	Prefunctional Area
पहिलो तल्ला	४०९.९१	ब्याङ्क्वेट हल
भवनको उचाई	१२.१२ मिटर	

२.२.२.३ निर्माण तथा सञ्चालन चरणका क्रियाकलाप

क. निर्माण चरण

नयाँ भवन निर्माण चरणको क्रममा Foundation उत्खनन् तथा भवनको Civil structures को निर्माण हुन्छ। यस पश्चात् Plastering and Internal Finishing गरिन्छ र ढोका तथा झ्याल तथा External Finishing को काम गरिनेछ्। भौतिक संरचनाको कार्य पछि विद्युतीय फिटिङ्ग, प्लम्बिङ्ग जडान तथा पाँच तारे होटलका लागि आवश्यक पूर्वाधारहरू जडान हुनेछ।

ख. सञ्चालन चरण

स्तरोन्नति पश्चात होटल सांग्रिला भिलेजलाई पाँच तारे होटलको रूपमा सञ्चालन गर्ने योजना रहेको छ। होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, वि.सं. २०७६ तथा संशोधन, २०७७ मा उल्लेख भएका तारे स्तरको होटलमा आवश्यक हुने सम्पूर्ण सेवा सुविधाहरू यस होटलमा हुनेछ।

सञ्चालन चरणमा होटलको सेवा डिजाइन (Service Design) एउटा प्रक्रिया हो जसले पाहुनालाई उत्कृष्ट अनुभव प्रदान गर्नका लागि होटलको सेवाहरूको योजना, व्यवस्थापन र सुधार गर्दछ। सेवा डिजाइनले होटलको पाहुनाको अनुभवलाई प्रभावकारी, सहज, र स्मरणीय बनाउन प्रमुख भुमिका खेल्दछ। यसको केही प्रमुख पक्षहरू यस प्रकार छन्ः

चित्र २ : होटलमा सञ्चालन चरणमा आवश्यक सर्भिसहरू

होटल निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा विभिन्न किसिमको सुविधाहरूको आवश्यकता हुन्छ। आवश्यक सुविधा प्रदान गर्नको निम्ति होटलले विविध उपयोगिताहरूको प्रयोग गर्दछ। होटलमा रहेका उपयोगिताहरूको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४: अन्य सुविधाहरूको विवरण

	विद्यमान	थप प्रस्तावित	कुल
पानीको स्रोत	डिप बोरिङ्ग (२२८ मिटर गहिराईबाट १.५ ईन्चको पाईपबाट पानी निकालिन्छ।), पिउनको लागि Mineral Water र जारको पानी		
पानी तताउने माध्यम	हिट पम्प – १ वटा	हिट पम्प – २ वटा	हिट पम्प – ३ वटा

अनुमानित दैनिक पानीको आवश्यकता	सञ्चालन चरण – ५०,००० लिटर	निर्माण चरण — १०,००० लिटर सञ्चालन चरण — ४५,००० लिटर	निर्माण चरण — १०,००० लिटर सञ्चालन चरण — ९५,००० लिटर
	एक पाहुनाका लागि १०० लिटर पानी आवश्यक हुन्छ भने रेष्टुरेण्टमा प्रति व्यक्तिलाई ५० लिटर पानीको आवश्यक (स्रोतः राष्ट्रिय भवन संहिता, २०८-२००३) साथै सरसफाइ प्रयोजन र अन्य आगन्तुकको लागि पनि समावेश गरिएको छ।		
पानी भण्डारण क्षमता	Reserve Water Tank – ३ (क्षमता प्रत्येक १,००,००० लिटर) Filtered Water Tank – १ (क्षमता ५५,००० लिटर)	Reserve Water Tank – २ (क्षमता १,००,००० लिटर) Filtered Water Tank – १ (क्षमता ५०,००० लिटर) Fire Fighting Tank – १ (क्षमता १,००,००० लिटर) Overhead Water Tank – १ (८०,००० लिटर क्षमता)	Reserve Water Tank – ५ (क्षमता १,००,००० लिटर) Filtered Water Tank – २ (क्षमता ५५,००० लिटर र ५०,००० लिटर) Fire Fighting Tank – १ (क्षमता १,००,००० लिटर) Overhead Water Tank – १ (८०,००० लिटर क्षमता)
पानी प्रशोधन प्रणाली	एक्टिभेटेड कार्वन फिल्टर		
भूमिगत पानी पुनर्भरण	वर्षातको पानीलाई Fire Fighting Tank मा संकलन गरी प्रयोग गरिनेछ भने होटलको खुला जमिनमार्फत प्राकृतिक रूपमा भूमिगत पानी पुनर्भरण हुनेछ।		
ठोस फोहोर उत्पादन	७० के.जी. प्रतिदिन (पाहुनाहरू र कामदारबाट)	निर्माण चरणमाः २० के.जी. प्रतिदिन सञ्चालन चरणमाः १३०.०७ के.जी. प्रतिदिन (७० पाहुनाहरू र कामदारबाट)	निर्माण चरणमाः २० क.जी. प्रतिदिन सञ्चालन चरणमाः १८०.०७ के.जी. प्रतिदिन (१५९ पाहुनाहरू र कामदारहरूबाट)

	प्रतिव्यक्ति १.०९ के.जी. उत्पादन हुने		
जग खन्दा तथा भूमिगत तल्ला निर्माणमा निस्कने माटोको परिमाण	६,९४९.४७ घनमिटर		
ठोस फोहोर मैला व्यवस्थापन	▪ होटलले पहिले ठोस फोहोर व्यवस्थापनको लागि महानगरपालिकाको व्यवस्थापन प्रणालीमार्फत गर्दै आएको थियो। ▪ भविष्यमा भान्साबाट निस्कने फोहोरलाई मल बनाईनेछ। ▪ त्यस्तै नकुहिने फोहोरलाई महानगरपालिकाको व्यवसथापन प्रणालीमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ। ▪ पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने फोहोरलाई पुनः प्रयोग गरिनेछ। ▪ विद्युतीय फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ। ▪ Batteries, Empty container of chemicals, oils, paints लगायतका जोखिमपूर्ण फोहोरहरू अन्य फोहोरसँग नमिसाइकन होटलद्वारा निजी विक्रेताहरूमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ।		
तरल फोहोर व्यवस्थापन	तरल फोहोर Septic Tank र Soak Pit मार्फत व्यवस्थापन गर्दै आएको छ।	५० KLD क्षमताको Sewage Treatment Plant	अन्य तरल फोहोर Septic Tank मार्फत व्यवस्थापन हुन्छ। नयाँ भवनको लागि ५० KLD क्षमताको Sewage Treatment Plant
किचनको फोहोर तेल व्यवस्थापन	तेल ग्रिज ट्र्याप		
विद्युतको स्रोत	नेपाल विद्युत प्राधिकरणको राष्ट्रिय प्रसारण लाइन		
विद्युतको वैकल्पिक स्रोत	जेनेरेटर - २ (प्रत्येक ३०० के.भी.ए. र २०० के.भी.ए.)	जेनेरेटर - १ (५०० के.भी.ए.)	जेनेरेटर — ३ (प्रत्येक ३०० के.भी.ए. २०० के.भी.ए. र ५०० के.भी.ए.)
सेफ्टी एण्ड सेक्युरिटी	▪ फायर एक्स्टिङग्युसर सिलिन्डर ▪ फायर होज रिल ▪ प्रत्येक सुत्ने कोठामा स्मोक डिटेक्टर र फायर अलार्मको व्यवस्था		

(प्रकोप व्यवस्थापन तथा सुरक्षा)	▪ इन्टरकम टेलिफोनको व्यवस्था ▪ चौबिसै घण्टा सुरक्षाकर्मीको व्यवस्था ▪ प्रत्येक कोठा, स्टाफ कक्ष तथा होटल भित्र अन्य सार्वजनिक स्थलहरूमा आपतकालीन अवस्थामा बाहिर निस्कने सुरक्षित बहिर्गमन योजनाको एक प्रति, ईमरजेन्सी टेलिफोन नम्बर ▪ होटलको मुख्य प्रवेश द्वार र अन्य सार्वजनिक स्थलहरूमा सि.सि.टि.भी. को व्यवस्था		
कामदारहरू	११० (पुरूष-७७, महिला-३३) ७५% स्थानीय	निर्माण चरण — करिब ६० जना सञ्चालन चरण — करिब ५० जना	निर्माण चरण - करिब ६० जना सञ्चालन चरण — करिब १६० जना
पार्किङ्ग क्षेत्र	प्रस्तावित भवनको भूमिगत तल्लाहरूमा र कुल जग्गाको १०% जग्गामा		
गुनासो व्यवस्थापन	मुख्य प्रवेश द्वार तथा लबीमा गुनासो पेटिका राखिनेछ भने विद्युतीय माध्यम जस्तै ईमेल, वेबसाइटमार्फत पनि गुनासो सङ्कलन गरिनेछ।		
अन्य	स्पा, साउना, जिम, लन्ड्री, स्वीमिङ्ग पूल, भिन्न क्षमता भएको व्यक्तिहरूको लागि कोठा तथा Ramp को व्यवस्था, अपाङ्गमैत्री शौचालय		

२.२.३ आयोजनाको लागि आवश्यकता

२.२.३.१ आवश्यक जग्गाको क्षेत्रफल र प्रकार

यस आयोजनाको लागि जग्गाको कुल क्षेत्रफल २१ रोपनी १० आना ०.९ दाम (११,००३.३० वर्ग मिटर) रहेको छ। यस होटलको भवनले २,४५९.९९ वर्ग मि. (कुल जग्गाको २२.३२%) जग्गा क्षेत्रफल ओगट्नेछ र त्यस बाहेकका ७७.६८% जग्गालाई हरियाली क्षेत्र, खुला क्षेत्र र पार्किङ्ग क्षेत्र बनाइनेछ। होटल सांग्रिला रहेको जग्गा यसै कम्पनीको स्वामित्वमा रहेको जग्गा हो।

२.२.३.२ आवश्यक जनशक्ति

होटलको थप भवन निर्माण चरणमा प्राविधिक जनशक्ति र मजदुरहरू सहित दैनिक करिब ६० जना कामदारहरू आवश्यक पर्ने देखिन्छ। प्राविधिक जनशक्तिमा ईन्जिनियर, निरीक्षक, प्रशासनिक कर्मचारी आदि आवश्यक पर्नेछन्। त्यसै गरी होटलको पूर्ण सञ्चालनको क्रममा विभिन्न तहका कर्मचारीहरू गरेर करिब १६० जना जनशक्ति आवश्यक पर्ने देखिन्छ।

२.२.३.३ प्रयोग हुने ऊर्जाको किसिम

होटल निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा विद्युतको स्रोतका लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरणको राष्ट्रिय प्रसारण लाइन प्रयोग गरिनेछ। होटल सञ्चालनको क्रममा खाना पकाउनको लागि विद्युत र एल. पि. ग्यासको प्रयोग गरिनेछ। वैकल्पिक स्रोतको लागि होटलले ३ वटा डिजेल जेनेरेटरको (प्रत्येक ३०० के.भी.ए. २०० के.भी.ए. र ५०० के.भी.ए.) प्रयोग गरिनेछ।

२.२.३.४ निर्माण सामग्री

होटल निर्माणको लागि ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवा, छड, सिमेन्ट, इट्टा, प्लम्बिङ्ग र इलेक्ट्रिकलका सामानहरू, टायल, मार्वल, फर्निचर आदि प्रयोग गरिनेछ भने आवश्यक निर्माण सामग्रीहरू स्थानीय बजारबाट खरिद गरिनेछ।

२.३ प्रस्तावको उद्देश्य

पर्यटकीय गन्तव्यका दृष्टिले पोखरा नेपालकै उत्कृष्ट स्थल मानिन्छ। यहाँ फेवाताल, रुपा ताल, वेगनास ताल, खाष्टे ताल जस्ता मनमोहक ताल, अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय संग्रहालय, गोर्खा स्मृति संग्रहालय, अन्नपूर्ण संग्रहालय जस्ता ऐतिहासिक संग्रहालयहरू र तालवाराही मन्दिर, नारायणस्थान मन्दिर, विन्ध्यवासिनी मन्दिर, पाताले छाँगो (डेभिड फल), हरिहर गुफा, गुप्तेश्वर गुफा, चमेरे गुफा, विश्वशान्ति स्तुपा लगायतका पर्यटकीय स्थलहरु छन्, जसले स्वदेशी तथा विदेशी पर्यटकको मन लोभ्याउने गर्दछ। पोखरामा सांग्रिला भिलेज रिसोर्ट एक गुणस्तरीय सेवा प्रवाही रिसोर्टको रूपमा चिनिन्थ्यो। सन् १९९० सालदेखी सञ्चालनरत रिसोर्टले आफ्नो विविध पाहुनाहरूको आवश्यकतालाई पूरा गर्दै आएको थियो। यस रिसोर्टले वर्षौंदेखि अहिलेसम्म आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूको व्यापारिक केन्द्र पोखरामा गुणस्तरी सेवा प्रदान गर्दै आएको थियो भने भविष्यमा यस होटलको उद्देश्य गुणस्तरीय सेवाहरू प्रदान गरेर गर्दै राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्नु हो। त्यसैगरी यस आयोजनाको दिगोपना, लगानी सुनिश्चितता, लगानीकर्ताको प्रतिष्ठा बढाउनमा साथै मूल्य अभिवृद्धि गर्न योगदान पुग्छ।

परिच्छेद ३ः प्रतिवेदन तयार गर्दा अपनाइएको विधि

यो वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन होटल सांग्रिला भिलेज प्रा.लि. अन्तर्गत होटल सांग्रिला भिलेजका लागि स्वीकृत क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूचीको आधारमा गरिएको हो। वा.प्र.मू.को अध्ययन विधिमा सन्दर्भ ग्रन्थ पुनरावलोकन, क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूचीको तयारी र त्यसको वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ अनुसार श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृति रहेको छ। यस वा.प्र.मू. को क्षेत्र निर्धारण र कार्यसूची वि.सं. २०८०।१२।१५ मा स्वीकृत भएको थियो। वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट स्वीकृत क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूची पत्रमा निम्नानुसार सर्तहरू उल्लेख भएको थियो। उल्लेखित शर्तहरू पनि यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा समावेश गरिएको छ। उक्त स्वीकृत पत्रमा उल्लेखित शर्तहरू निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका ५ : क्षेत्र निर्धारण तथा कार्यसूचीमा उल्लेखित शर्तहरू

क्र.सं.	स्वीकृत क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन तथा कार्यसूची पत्रमा उल्लेखित शर्तहरू	प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको खण्ड
१.	वातावरणीय प्रभाव अध्ययनको क्रममा कुनै नयाँ थप सवाल पहिचान हुन आएमा तिनलाई समेत वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदनमा सम्बोधन गर्नुपर्नेछ।	थप सवाल तथा प्रभावहरू वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा समावेश गरिएको छ।
२.	कार्यसूचीले औंलाईएका सवालहरू अनुसार असर तथा असर न्यूनीकरणका उपायहरू क्रमबद्ध रूपमा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ।	तालिका ३५ र ३६ मा समावेश गरिएको छ।
३.	वातावरण व्यवस्थापन योजनामा सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि र नकारात्मक प्रभाव निराकरणका उपायहरू के, कहाँ, कसरी, कसले र कहिले गर्नेबारे स्पष्ट उल्लेख भएको हुनुपर्नेछ।	तालिका ३५ र ३६ मा समावेश गरिएको छ।

४.	प्रस्तावित आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा निस्कने ठोस तथा तरल काम नलाग्ने चिजहरूको व्यवस्थापन कसरी र कसले गर्ने भन्ने कुरा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदनमा स्पष्ट रूपमा उल्लेख हुनु पर्नेछ।	तालिका ३६, क.१.१, क.१.२, क.२.१ र क.२.२ मा समावेश गरिएको छ।
५.	सार्वजनिक सुनुवाइमा उठेका सवालहरूलाई माईन्युटिङ्ग गरी सरोकारवालाहरूको हस्ताक्षर सहित प्रतिवेदनमा समावेश गर्नुपर्ने छ र ती सवालहरूको सम्बोधन हुनुपर्ने तथा यदी सम्बोधन नगरिने भएमा के कति कारणले सम्बोधन नहुने हो सोको उल्लेख गरिनुपर्नेछ।	माइन्युट अनुसूची ५ मा राखिएको छ र सार्वजनिक सुनुवाईको क्रममा उठेका सवालहरू तालिका ९ मा समावेश गरिएको छ।
६.	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव अध्ययन प्रतिवेदन वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा भएका व्यवस्था र प्रकृयाहरूको पूर्ण पालना गरी तयार पार्नु पर्नेछ।	वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा भएका व्यवस्था र प्रक्रियाहरूको पुर्णपालना गरी तयार गरिएको छ।
७.	स्थानीय निकायको सिफारिस संलग्न गर्दा सार्वजनिक सुनुवाईको मिति पश्चात् को हुनु पर्नेछ।	अनुसूची ७ मा सिफारिस पत्र समावेश गरिएको छ।
८.	वातावरणीय प्रभाव अध्ययन गर्दा आयोजनाको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्ययोजना समावेश गर्नुपर्नेछ।	तालिका ३८ क.१.४ मा समावेश गरिएको छ।

यस प्रतिवेदन तयार गर्ने क्रममा निम्न बमोजिमको विधिहरू अपनाइएको छ।

३.१ सम्बन्धित प्रकाशित वा अप्रकाशित सामग्री / प्रतिवेदनको पुनरावलोकन

सन्दर्भ ग्रन्थ समीक्षा वा.प्र.मू. अध्ययनको महत्त्वपूर्ण कामहरू मध्ये एक हो, जसमा कानुनी प्रावधानको बारेमा जानकारी सङ्कलन गर्ने, अभ्यास र आयोजनाहरूको विवरणहरू, आयोजना क्षेत्रको जानकारी र समान वा.प्र.मू. रिपोर्टहरूको समीक्षा समावेश गर्दछ।

तालिका ६ : आयोजनासँग सम्बन्धित सन्दर्भ ग्रन्थ तथा स्रोतहरू

क्र. सं.	तथ्याङ्क/जानकारीको बिषय	तथ्याङ्क/जानकारी सङ्कलन गरिने क्षेत्र	सुचक/मापक	जानकारी सङ्कलन गरिने विधि तथा स्रोत
भौतिक तथा रासायनिक वातावरण				
१.	भू-उपयोग	समग्र प्रभाव क्षेत्र	विभिन्न भू-उपयोग अन्तर्गत क्षेत्रफल	हालसालैको स्याटेलाइट डाटाको विश्लेषण तथा GIS नक्सा
२.	भूगर्भ तथा माटो	समग्र प्रभाव क्षेत्र	विभिन्न भौगर्भिक क्षेत्र अन्तर्गत क्षेत्रफल	खानी तथा भूगर्भ विभागद्वारा प्रकाशित भौगोलिक नक्सा
३.	भूमिगत जलस्रोतको स्थिति	आयोजना स्थल	Water Table	माटो परीक्षण प्रतिवेदन
४.	मौसम तथा जलवायु	आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र	वर्षा र तापक्रम, आद्रता	आयोजना स्थल नजिक रहेको जल तथा मौसम विज्ञान विभागको स्टेशनमा मापन गरिएको तथ्याङ्क
५.	फोहोरमैला तथा ढल व्यवस्थापन	आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र	सरसफाइको अवस्था	स्थानीय तहको प्रोफाईल
६.	बाढी तथा पहिरोको अवस्था	आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र	बाढी, पहिरो जोखिमयुक्त क्षेत्रहरूको स्थान, आकार र संख्या	विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी तथ्यांक र रिपोर्टहरू, जल तथा मौसम विज्ञान विभाग (DHM): बाढी, पानीको प्रवाह र मौसम सम्बन्धी तथ्यांक

क्र. सं.	तथ्याङ्क/जानकारीको बिषय	तथ्याङ्क/जानकारी सङ्कलन गरिने क्षेत्र	सुचक/मापक	जानकारी सङ्कलन गरिने विधि तथा स्रोत
७.	भूकम्पीय जोखिम	आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र	सक्रिय फल्टहरू, Seismic Zoning Factor	नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता अन्तर्गत एन.बि.सी. १०५:२०७७ नेपाल भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण ढाँचा (डिजाइन) मा समावेश गरिएको नेपालको Seismic Zoning नक्सा
जैविक वातावरण				
१.	वन तथा परिस्थितिकीय प्रणाली	समग्र प्रभाव क्षेत्र	वन तथा परिस्थितिकीय प्रणालीको प्रकार, आयोजना स्थल देखिको दुरी	जिल्ला तथा स्थानीय तहको प्रोफाईल, हालसालैको स्याटेलाइट गूगल अर्थ नक्सा
२.	वनस्पति	आयोजना क्षेत्र	वनस्पतिको प्रकार, संख्या, घनत्व, कटान हुने खण्डमा कटान हुने रूखको संख्या	आयोजनासँग सम्बन्धित कागजात, स्थानीय बासिन्दासँग अन्तरक्रिया गरी स्थानीय नामको पहिचान र वैज्ञानिक नामको लागि विभिन्न प्रकाशित पुस्तकको सहयोग
३.	जनावर	समग्र प्रभाव क्षेत्र	जनावरको प्रकार	आयोजनासँग सम्बन्धित कागजात, स्थानीय बासिन्दासँग अन्तरक्रिया गरी स्थानीय नामको पहिचान र वैज्ञानिक नामको लागि विभिन्न प्रकाशित पुस्तकको सहयोग

क्र. सं.	तथ्याङ्क/जानकारीको बिषय	तथ्याङ्क/जानकारी सङ्कलन गरिने क्षेत्र	सुचक/मापक	जानकारी सङ्कलन गरिने विधि तथा स्रोत
४.	जोखिमयुक्त (Critical) बासस्थान, वन वा परिस्थितिकीय प्रणाली	आयोजनाको प्रभाव क्षेत्र	जोखिमयुक्त वासस्थान, राष्ट्रिय निकुञ्ज, शिकार आरक्षण क्षेत्र, सामुदायिक वन तथा अन्य सम्वेदनशील क्षेत्र रहे/नरहेको जानकारी, प्रकार तथा आयोजना स्थल देखिको दुरी	जिल्ला तथा स्थानीय तहको प्रोफाईल हालसालैको स्याटेलाइट गूगल अर्थ नक्सा तथा स्थानीय बासिन्दा सँग अन्तरक्रिया
५.	प्राकृतिक परिदृश्य	समग्र प्रभाव क्षेत्र	परिदृश्यको प्राकृतिक अवस्था	टोपो नक्सा र हालसालैको स्याटेलाइट गूगल अर्थ नक्सा
		सामाजिक तथा आर्थिक वातावरण		
१.	जनसाङ्ख्यिक विवरण	आयोजना क्षेत्र	लिङ्ग, उमेर, भाषा, साक्षरता, धर्म, पेशा व्यवसाय	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट प्रकाशित जानकारीहरू, नगरपालिकाको प्रकाशनहरू
२.	सेवा/सेवा प्रदायक निकायमा पहुँच	आयोजना क्षेत्र	यातायात, शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि सेवा, प्रहरी	राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट प्रकाशित जानकारीहरू, नगरपालिकाको प्रोफाईल
३.	सार्वजनिक पूर्वाधार	आयोजना क्षेत्र	सार्वजनिक स्वामित्वका पूर्वाधारहरू	नगरपालिका प्रोफाईल

क्र. सं.	**तथ्याङ्क/जानकारीको बिषय**	**तथ्याङ्क/जानकारी सङ्कलन गरिने क्षेत्र**	**सुचक/मापक**	**जानकारी सङ्कलन गरिने विधि तथा स्रोत**
४.	उद्योग र विकास	आयोजना क्षेत्र	औद्योगिक तथा विकास सम्बन्धि संस्थाहरू	प्रत्यक्ष अवलोकन र सर्वेक्षण तथा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट प्राप्त तथ्याङ्क, जानकारीहरू, नगरपालिकाको प्रकाशनहरू
५.	सामाजिक संस्था	आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	क्लब, समुह लगायत	स्थानीय बासिन्दासँग अन्तरक्रिया
		सांस्कृतिक वातावरण		
१.	ऐतिहासिक/पुरातात्विक	आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	ऐतिहासिक/पुरातात्विक संरचना/स्थानहरू	नगरपालिका प्रोफाईल
२.	सांस्कृतिक/ धार्मिक संरचना र स्थानहरू	आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र	मन्दिर, गुम्बा, मस्जिद, चर्च जस्ता संरचना र सद्गत (अन्त्येष्टि) गर्ने स्थानहरू	नगरपालिका प्रोफाईल तथा स्थानीय बासिन्दासँग अन्तरक्रिया
३.	सांस्कृतिक/धार्मिक प्रचलन	समग्र प्रभाव क्षेत्र	चाड पर्व, पुजा अर्चना लगायतका प्रचलनहरू	नगरपालिका प्रोफाईल तथा स्थानीय बासिन्दासँग अन्तरक्रिया

३.२ प्रस्तावको प्रभाव क्षेत्र निर्धारण (प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्ष)

आयोजनाका संरचनाहरू निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा आयोजनास्थल वरपर पर्न सक्ने वातावरणीय असरहरूको आधारमा प्रभाव क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ। अध्ययनले आयोजनाका क्रियाकलापबाट पार्ने असरको परिमाण, फैलावट र अवधिको आधारमा प्रभाव क्षेत्रलाई "प्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र" र "अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र" गरी दुई भागमा बाढेको छ। यस आयोजनाको प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा १३ घरपरिवार र अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा २२ घरपरिवार रहेको छ। होटल "पोइन्ट प्रोजेक्ट" भएकोले होटल निर्माण तथा सञ्चालन गतिविधिहरूले उल्लेखनीय प्रभाव नहुने भएकोले पनि प्रभावित क्षेत्र १०० मिटरको परिधिलाई लिइएको हो।

३.३ प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण

आयोजना कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको अध्ययन तथा विश्लेषण गर्नु महत्वपूर्ण पक्ष हो। आयोजनाको भौगोलिक अवस्था, भू-उपयोग, भूगर्भ तथा माटो, भूकम्पीय जोखिमको विवरण देहाय बमोजिमको नक्साको अध्ययन गरी प्राप्त गरिएको छ।

तालिका ७: प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको नक्साको स्रोत

क्र.सं.	सूचक	स्रोत
१.	भौगोलिक अवस्था, भू-उपयोग	नापी विभागद्वारा प्रकाशित टोपोग्राफी नक्सा, ई.सं. २००५, पाना नं. २८८३ १६ वि पोखरा)
२.	भूकम्पीय वर्गीकरण	नेपाल राष्ट्रिय भवन संहिता अन्तर्गत एन.बि.सी. १०५:२०७७ नेपाल भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण ढाँचा (डिजाइन) मा समावेश गरिएको नेपालको Seismic Zoning नक्सा
३.	भूगर्भ तथा माटो	खानी तथा भूगर्भ विभाग द्वारा प्रकाशित Geological map of Eastern Nepal, 1984

३.४ चेकलिष्ट /म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली

यस आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनको क्रममा स्थानीय वातावरणमा पर्ने भौतिक तथा रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण प्रभावहरूको तथ्याङ्क सङ्कलनको लागि चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावली तयार गरिएको थियो। उक्त चेकलिष्ट/म्याट्रिक्स तथा प्रश्नावलीहरू प्रयोग गरी यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका लागि आवश्यक सम्पूर्ण सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ।

३.५ स्थलगत अध्ययन

प्रभावित क्षेत्रको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरण सम्बन्धी जानकारी सङ्कलन गर्न भौतिक वातावरण विज्ञ, जैविक वातावरण विज्ञ, सामाजिक विज्ञ र अन्य सहयोगी सदस्यहरूको विज्ञ टोलीद्वारा अध्ययन गरिएको छ।

३.५.१ भौतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि

क. Walkthrough Survey / Direct Observation

अध्ययन टोलीद्वारा आयोजना प्रभावित क्षेत्र (प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभाव क्षेत्र) भित्र केन्द्रित रही अध्ययनका लागि उल्लिखित अवयवहरूमा केन्द्रित रही आवश्यक प्रश्नावली तथा चेकलिष्टहरू तयार गरी सोको प्रयोग गरी निम्न तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ।

- **भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोगः** आयोजना प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका भौगोलिक अवस्था, धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग सम्बन्धी जानकारीका लागि नापी विभागले प्रकाशन गरेको टोपोग्राफिक नक्सा (पाना नं. २८८३ १६ वि पोखरा)) बाट प्राप्त गरिएको छ भने स्थलगत अध्ययन पनि गरिएको थियो।

- **वायुको गुणस्तरः** आयोजना स्थलको वायुको गुणस्तरको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनका क्रममा वायु गुणस्तर मापक यन्त्र (Temtop M2000 2nd Generation Multi-functional Air Quality Detector) मार्फत होटल क्षेत्रमा वि.सं. २०८१।०२।१० दिउँसो १:३६ बजेदेखि वि.सं. २०८१।०२।११ दिउँसो १:३६ बजेसम्म २४ घण्टाको PM_{10}, $PM_{2.5}$ को औसत तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो।

- **जल तथा जलाधार क्षेत्रः** आयोजना क्षेत्रको मुख्य जलाधार प्रणालीको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्नको लागि स्थलगत सर्वेक्षण गरिएको छ।

- **पानीको गुणस्तरः** आयोजनाको पानीको गुणस्तरको लागि स्थलगत सर्वेक्षणबाट पानीको नमूना ल्याइ प्रयोगशाला परीक्षण गरिएको छ। प्रयोगशाला परीक्षणमा राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९ मा उल्लिखित parameter हरूको परीक्षण गरिएको छ।

- **ध्वनिको तह मापनः** होटल क्षेत्रमा मिति २०८१।०२।१० गतेका दिन दिउँसोको समय १:२३ बजेदेखि दिउँसो १:३३ सम्म ५ सेकेण्डको अन्तराल १० मिनेट सम्म ध्वनि मापक यन्त्र (Noise Meter – Lutron SL- 4023SD) बाट तथ्याङ्क संकलन गरी सो तथ्याङ्क विश्लेषण गरी Lmax, Lmin र Leq निकालिएको छ।

  Lmax = मापन गरिएको तथ्याङ्कहरू मध्येको अधिकतम मान

  Lmin = मापन गरिएको तथ्याङ्कहरू मध्येको न्यूनतम मान

  Leq = $10\ log_{10}\left[\frac{1}{N}(10^{\frac{a1}{10}} + 10^{\frac{a2}{10}} + \cdots \ldots \ldots\ 10^{\frac{an}{10}})\right]$dBA

३.५.२ जैविक वातावरणमा अपनाइएको विधि

क. Walkthrough Survey / Direct Observation

Walkthrough Survey / Direct Observation मार्फत आयोजना क्षेत्र वरपर पाइने वनस्पतिको सूची तयार गरिएको छ।

ख. मुख्य जानकार व्यक्तिसँग अन्तर्वार्ता (Key Informant Interview)

स्थानीयवासीहरूसँगको छलफलबाट यस क्षेत्रमा पाइने वनस्पति तथा जीवजन्तुहरूको स्थानीय नाम सहितको सूची तयार गरिएको छ।

३.५.३ सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा अपनाइएको विधि

आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्र (प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र) को घरपरिवार तथा जनसङ्ख्या, जाति, धर्म तथा भाषा, पेसा, रोजगारी, शैक्षिक संस्था, साक्षरता स्थिति, स्थानीय उत्पादन तथा बजार, खानेपानीको अवस्था, शौचालय सुविधा तथा फोहोर व्यवस्थापन, भौतिक सामुदायिक पूर्वाधार र ऊर्जाको स्रोत, स्वास्थ्य संस्थाको अवस्था र स्वास्थ्य स्थिति, वार्षिक आय तथा व्यय, सांस्कृतिक मान्यता, चालचलन र परम्परा, स्थानीय सांस्कृतिक धरोहर तथा सांस्कृतिक स्थल, अन्तिम संस्कार गर्ने स्थल र प्रचलनहरू निम्न विधिहरू अपनाइ सङ्कलन गरिएको छ।

क. Walkthrough Survey / प्रत्यक्ष अवलोकन

ख. सरोकारवालासँग छलफल

३.६ सङ्कलित नमुनाको प्रयोगशालामा विश्लेषण

क. पानीः पानीको गुणस्तरको पहिचानको लागि होटलमा प्रयोग भएको पानीको नमुना प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको थियो। पानीको गुणस्तर राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९ बमोजिम भए/नभएको जाँच गर्न प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको थियो।

ख. माटोः प्रस्तावकद्वारा आयोजना क्षेत्रको माटोको प्रयोगशाला परीक्षण गरिएको थियो। यस परीक्षणको क्रममा आयोजना स्थलको माटोको विभिन्न parameters हरू परीक्षण गरिएको थियो।

३.७ प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण

स्थलगत भ्रमणबाट प्राप्त सूचनाहरूको अध्ययन, सन्दर्भ ग्रन्थ तथा सामग्रीहरूको पुनरावलोकन प्रयोगशालामा गरिएको परीक्षणबाट प्राप्त जानकारीहरूलाई प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा हुने वा हुन सक्ने सम्भाव्य प्रतिकूल र अनुकूल प्रभावको पहिचान गरी तिनलाई भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक गरी तीन शीर्षकमा छुट्याएर वर्गीकरण गरियो। आयोजना क्षेत्रको विशेष अध्ययन गर्दा गरिएको विश्लेषणबाट आएका प्रथम र दोस्रो क्रममा भएका तथ्याङ्क तथा जानकारीलाई सङ्क्षेपीकृत गरी आवश्यकता अनुसार तालिकामा राख्ने तथा प्रतिवेदनको उपयुक्त भागमा समावेश गरिएको छ।

३.८ प्रभावको पहिचान, आकलन तथा उल्लेखनीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्दा अपनाइएको विधि

आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा भौतिक, जैविक, सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरणमा पर्नसक्ने सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावलाई तिनको परिमाण (magnitude), सीमा (extent) तथा समयावधि (duration) का आधारमा मूल्याङ्कन गरी सम्बन्धित प्रभावको जोखिमलाई उच्च, मध्यम र निम्न महत्वका प्रभावका रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ। यसका लागि वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ ले मार्गनिर्देश गरे अनुसारको परिमाणिक महत्व दिई प्रभावको वर्गीकरण गरिएको छ। उक्त नियमावलीको प्रभाव मूल्याङ्कनको भार विधिलाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ८: वातावरणीय प्रभावको तह निर्धारण

परिणाम		सीमा		अवधि	
उच्च	६०	क्षेत्रीय	६०	दीर्घकालीन	२०
मध्यम	२०	स्थानीय	२०	मध्यम	१०
निम्न	१०	स्थलगत	१०	अल्पकालीन	५

(स्रोतः वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७)

माथि उल्लिखित तालिका अनुसार कुनै प्रभावलाई प्रदान गरिएको भारको योगफल ४५ भन्दा कम भएमा त्यस्तो प्रभावलाई न्यून महत्वको प्रभाव, ४५ देखि ७५ को योगफल आउने प्रभावलाई मध्यम महत्वको प्रभाव र ७५ भन्दा बढी योगफल आउने प्रभावलाई उच्च महत्वको प्रभाव मानिएको छ।

उल्लिखित विधि अपनाइ गरिएको प्रभाव मूल्याङ्कन पश्चात उच्च महत्वको प्रभावको क्षति कम गर्न न्यूनीकरणका उपाय र सोको अनुगमन तथा व्यवस्थापन विधि तयार गरी अन्य आवश्यक विषयवस्तु समेत समावेश गरी वा.प्र.मू. प्रतिवेदन तयार गरिएको हो।

३.९ मस्यौदा प्रतिवेदनको तयारी

आयोजनाबाट स्थानीय वातावरणमा पर्न सक्ने नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको विज्ञहरूद्वारा गरिएको विश्लेषणबाट प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गरी वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको थियो। त्यस्तै प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढोत्तरी गर्ने विषयलाई समेत प्रतिवदेनमा उल्लेख गरिएको थियो। प्रभावहरूको व्यवस्थापन योजना, अनुगमन योजना संलग्न गरी वातावरणीय व्यवस्थापन योजना पनि समावेश गरी वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को अनुसूची १२ को ढाँचामा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार पारिएको थियो। वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययनको सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल गरिएको थियो भने स्थानीय तथा सरोकारवालाहरूको राय सुझावहरू सङ्कलन गरिएको थियो।

३.१० सार्वजनिक परामर्श, छलफल, अन्तरक्रिया र सुनुवाइ

वा.प्र.मू.को क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन र कार्यसूची स्वीकृत भए पश्चात वा.प्र.मू. अध्ययन अन्तर्गत सार्वजनिक सुनुवाइको लागि समाधान राष्ट्रिय दैनिकमा मिति २०८१।०२।०४ मा सूचना प्रकाशित

गरी सार्वजनिक सुनुवाइमा उपस्थितिका लागि स्थानीय निकाय निर्वाचित जनप्रतिनिधि र अन्य सरोकारवालाहरू तथा स्थानीय संघ संस्था, छिमेकीहरूलाई आव्हान गरिएको थियो। सो सूचना सम्बन्धित वडा कार्यालय र अन्य संघ-संस्थाहरूमा टाँस गरी मुचुल्का लिइयो। सार्वजनिक सुनुवाइ वि.सं. २०८१।०२।१० मा आयोजना क्षेत्रमा आयोजना गरिएको थियो, जहाँ ४३ जना स्थानीयवासी तथा सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहेको थियो। यस सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रममा उपस्थित सरोकारवालहरूद्वारा दिइएको निम्न लिखित राय सुझावहरूलाई समावेश गर्दै प्रतिवेदन तयार गरिएको छ।

तालिका ९ : सार्वजनिक सुनुवाइको बेला प्राप्त सुझावहरू

क्र.सं.	सार्वजनिक सुनुवाइको बेला प्राप्त सुझावहरू	प्रतिक्रिया
	सरिता भण्डारी	
१.	प्रस्तावित होटल निर्माण तथा सञ्चालन हुँदाको समयमा ध्वनि प्रदूषण लगायत फोहोर व्यवस्थापन हुनुपर्ने।	तालिका ३६, क.१.६ र क. २.८ मा समावेश गरिएको छ।
२.	होटल निर्माणका चरणमा समय तालिका बनाएर स्थानीयलाई सो तालिका जानकारी बनाएर निर्माण गर्नुपर्ने।	तालिका ३६, क.१.६ मा समावेश गरिएको छ।
	गँगा भण्डारी	
३.	होटल निर्माण गर्दा प्रत्यक्ष प्रभावित भएको छ सो पहिचान गरी वहाहरूसँग समन्वय गरी होटल निर्माण हुनु पर्नेछ। निर्माण चरणमा निर्माण सामग्री व्यवस्थापन आफ्नै परिसरमा हुनुपर्नेछ।	तालिका ३६, ग.१.४ र क.१.४ मा समावेश गरिएको छ।
	विमला गुरूङ	
४.	होटल निर्माण तथा सञ्चालन हुँदा स्थानीय सरोकारका विषय रहेको खण्डमा सबै घरहरूलाई बोलाउनु पर्नेछ।	तालिका ३६, ग.१.४ मा समावेश गरिएको छ।
	मिनादेवी ढकाल	
५.	होटल निर्माण गर्दा सकेसम्म ध्वनी प्रदूषण न्यूनीकरण हुनुपर्नेछ।	तालिका ३६, क.१.६ मा समावेश गरिएको छ।

केवल गिरी		
६.	होटल निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा आफ्नो परिसरमा बार तथा (Boundary) गर्ने सम्बन्धमा पहिले पनि कुरा भएको थियो त्यो बारेमा के भएको छ।	होटल हाल पूर्ण बन्द रहेको र होटलको निर्माण चरणमा (Boundary) सम्बन्धी सम्पूर्ण कार्य अपनाइने छ।
कमल प्रसाद शर्मा		
७.	होटल निर्माण गर्दाको समयमा हो वा सञ्चालनको समयमा होटल परिसरको सुरक्षाका लागि ट्राफिक समस्या लगायतका सुरक्षाको लागि गुनासो सुनुवाईको व्यवस्थापन र कार्यन्वयन हुनु पर्नेछ।	तालिका ३६, क.२.७ मा समावेश गरिएको छ।
८.	होटलको उत्तर र पूर्वतर्फको निकास मापदण्ड अनुसार हुनुपर्नेछ।	तालिका ३६, क.१.३ मा समावेश गरिएको छ।
धनवहादुर पौडेल		
९.	होटल सौंग्रिलाले हामीलाई पहिचान नै दिएको छ, यसका लागि हामी आभारी छौ। पहिले जस्तै स्थानीयलाई प्राथमिकता साथ रोजगारीको अवसर दिनुपर्नेछ।	तालिका ३५, क.१ र ख.१ मा समावेश गरिएको छ।
१०.	होटल निर्माण तथा सञ्चालनका चरणमा होटल परिसर लगायत प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा CCTV र वत्तीको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।	तालिका ३६, क. २.७ मा समावेश गरिएको छ।
११.	समग्र स्थानीयको गुनासो सुन्ने अधिकारी नियुक्त गरेर कार्यन्वयनमा लैजानु पर्नेछ।	तालिका ३६, ग.१.४ मा समावेश गरिएको छ।
गोविन्द गिरी		
१२.	सार्वजनिक सुनुवाईमा उठेका गुनासोहरूको सुनुवाई प्रस्तावकको तर्फवाट सम्बोधन हुनुपर्नेछ।	तालिका ३६, ग.१.४ मा समावेश गरिएको छ।
१३.	गुनासो सुनुवाईको अधिकारी तोकेर गुनासो व्यवस्थनपन गरेमा हामी सबै स्थानीयहरूलाई सहज हुनेछ।	तालिका ३६, ग.२.१ मा समावेश गरिएको छ।
१४.	ज्ञानसिप र क्षमताले भ्याएसम्म स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर दिनु पर्नेछ। सम्भव भएसम्म	तालिका ३५, क.१ र ख.१ मा समावेश गरिएको छ।

	स्थानीयलाई हस्पिटालिटी क्षेत्रको क्षमता वृद्धिका लागि तालिका व्यवस्था गर्नु पर्नेछ।	
१५.	होटल निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा के कस्तो सहजता असहजताहरू आउने गर्दा सो अवस्थालाई मध्यनजरमा गर्दै समय समयमा स्थानीयसँग समन्वय गर्नु पर्नेछ।	तालिका ३६, ग.१.४ मा समावेश गरिएको छ।
	तारा परियार	
१६.	होटल निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा प्रत्यक्ष प्रभावित तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रलाई रोजगारीको अवसर दिदैं पोखरा महानगरपालिकाको वडा नं १६ लाई दिनु पर्नेछ।	तालिका ३५, क.१ र ख.१ मा समावेश गरिएको छ।
१७.	विकास गर्दा विकास र विनास सँगसँगै हुन्छ। सांग्रिला होटलले पर्यटन विकासमा विशेष योगदान दिएको कुरा हामीले विर्सेका छैनौं। सांग्रिला होटल निर्माण सञ्चालन हुनु स्वागत योग्य कुरा हो। यसमा हामी सबैको सहयोग रहने छ। होटल निर्माण तथा सञ्चालन गर्दा सीप र योग्यताले भ्याएसम्म स्थानीयलाई रोजगारी दिनु पर्नेछ र CSR उन्नतिको दायित्व स्थानीयहरूसँग समन्व गरेर खर्च गर्नु पर्नेछ।	तालिका ३६, क.१ र ख.१ मा समावेश गरिएको छ।

स्थानीयवासीसँग गरिएको छलफलमा उठेका कुराहरुलाई अध्ययन टोलीका विज्ञहरूद्वारा विश्लेषण गरी जायज समस्याहरूको समाधानका लागि यस प्रतिवेदनमा त्यसका न्यूनीकरणका उपायहरू उल्लेख गरिएको छ र उल्लेख भएका सबै न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ।

३.१० सार्वजनिक सूचना तथा सूचना सम्प्रेषण र सुझाव सङ्कलन

सार्वजनिक सुनुवाइ पश्चात् स्थानीयवासी, संघ-संस्था तथा छरछिमेकीको यस होटलको निर्माण तथा सञ्चालनबाट पर्न जाने प्रभावको बारेमा थप राय, सुझावका लागि वडा कार्यालय र अन्य संघ-संस्थाहरूमा सार्वजनिक सूचना मिति २०८१।०२।१४ मा टाँस गरी मुचुल्का लिइयो। सूचना

टाँस भए पश्चात् आर्थिक अभियान राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा राय सुझावका लागि ७ दिने सार्वजनिक सूचना मिति २०८१।०२।१५ मा प्रकाशित गरियो।

३.११ सिफारिस पत्र

सार्वजनिक सुनुवाइबाट प्राप्त राय तथा सुझावहरू साथै सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको विश्लेषण पश्चात् मिति २०८१।०२।२३ मा पोखरा महानगरपालिका, वडा नं. १७ बाट सिफारिस पत्र प्राप्त गरियो। पोखरा महानगरपालिका, वडा नं. १७ बाट निम्न लिखित राय सुझावहरू गरिएको छः

तालिका १०: पोखरा महानगरपालिका, वडा नं. १७ बाट प्राप्त राय सुझावहरू

क्र.सं.	**सुझावहरू**	**प्रतिक्रिया**
	सकारात्मक राय सुझावहरू	
१	स्थानीयले रोजगारी पाउने	-
२	स्थानीय निकायको राजस्वमा वृद्धि	-
३	पर्यटन विकास	-
४	स्थानीय पूर्वाधारमा वृद्धि	-
	नकारात्मक राय सुझावहरू	
१	ठोस तथा तरलजन्य फोहोर उत्पादनमा वृद्धि	तालिका ३६, क.१.१, क.२.१ र क.२.२ मा समावेश गरिएको छ।
२	ध्वनि प्रदूषण	तालिका ३६, क.१.६ र क.२.८ मा समावेश गरिएको छ।
३	ट्राफिक समस्या	तालिका ३६, क.२.७ मा समावेश गरिएको छ।

उल्लिखित प्रभावहरूको आधारमा सकारात्मक प्रभाव अभिवृद्धि गर्ने र नकारात्मक प्रभाव न्यून गर्ने वातावरणीय व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्दा सकारात्मक प्रभाव बढी हुने देखिएकोले होटल निर्माण तथा सञ्चालनका लागि पोखरा महानगरपालिका, वडा नं. १७ बाट सिफारिस पत्र प्रदान गरिएको हो।

३.१२ प्रतिवेदनको तयारी

होटल क्षेत्रको विद्यमान भौतिक, रासायनिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक आधारभूत वातावरणीय अवस्थालाई पहिचान गरेर वातावरणीय प्रभावहरूको महत्त्वको मूल्याङ्कन गरिएको छ। सार्वजनिक सुनुवाइको बैठकमा प्रस्ताव क्षेत्रका सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई प्रतिवेदन निष्कर्षहरू प्रस्तुत गरियो र प्रस्तावको सम्बन्धमा उनीहरूका सल्लाह र सुझावहरू समावेश गरेर यस प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा तोकेको ढाँचा बमोजिम वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। प्रस्तुत वा.प्र.मू. प्रतिवेदन श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय मार्फत स्वीकृतिका लागि श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश गरिएको हो।

परिच्छेद ४ः प्रस्तावसँग सम्बन्धित नीति, कानुन तथा मापदण्ड

प्रस्तुत आयोजनाको हकमा वा.प्र.मू. अध्ययन तयार गर्दाको समयमा आकर्षित हुने र आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनको चरणमा आयोजनाले पालना गर्ने प्रतिबद्धता जनाइएका कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्थाहरू यस प्रकार छन्।

४.१ संविधान

<table>
<tr><td colspan="2">नेपालको संविधानले समग्र राष्ट्रको सन्तुलित विकासका लागि आर्थिक लगानीको समान वितरण गर्दै सबै क्षेत्रका जनतालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास तथा रोजगारी जस्ता पूर्वाधारको विकास मार्फत जनताको जीवनस्तर बृद्धि गर्ने नीति लिएको छ।</td></tr>
<tr><td>धारा</td><td>सम्बन्धित बुँदा</td></tr>
<tr><td>धारा ३०</td><td>स्वच्छ वातावरणको हकः नेपाली जनताको स्वच्छ तथा स्वस्थ्य वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकार सुनिश्चित गर्दै वातावरणीय प्रदूषण वा क्षयीकरणबाट क्षति पुग्ने पीडितलाई कानुन सम्मत ढंगले क्षतिपूर्ति पाउने अधिकार समेत सुनिश्चित गरेको छ।</td></tr>
<tr><td>धारा ३४</td><td>श्रमको हकः प्रत्येक श्रमिकलाई उचित श्रम अभ्यासको हक सुनिश्चित गर्दै प्रत्येक श्रमिकलाई उचित पारिश्रमिक, सुविधा तथा योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षाको हक समेत सुनिश्चित गरेको छ।</td></tr>
<tr><td>धारा ५१(ठ)</td><td>पर्यटन सम्बन्धी नीतिः नेपालका ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक र प्राकृतिक सम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्धन एवं प्रचार प्रसार मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा पर्यावरण अनुकूल पर्यटन उद्योगको विकास गर्ने, पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक वातावरण एवं नीति निर्माण गर्ने तथा पर्यटन उद्योगको लाभ वितरणमा स्थानीय जनतालाई प्राथमिकता दिने।</td></tr>
</table>

४.२ नीति, योजना र रणनीति

<table>
<tr><td>क्र.सं.</td><td>परिच्छेद र खण्ड</td><td>सम्बन्धित बुँदा</td></tr>
<tr><td rowspan="2">१.</td><td colspan="2">१० वर्षे राष्ट्रिय पर्यटन रणनीति, (२०७२/७३—२०८१/८२)</td></tr>
<tr><td>परिच्छेद २ खण्ड २.२.४</td><td>रोजगारीको अवसर सिर्जना हुनेछ।</td></tr>
<tr><td>२.</td><td colspan="2">फोहोरमैला व्यवस्थापन राष्ट्रिय नीति, २०७९</td></tr>
</table>

क्र.सं.	परिच्छेद र खण्ड	सम्बन्धित बुँदा
	नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने हक सुनिश्चित गर्ने लक्ष्यका साथ फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापनमार्फत स्वच्छ, स्वस्थ र समुन्नत समाजको स्थापना गर्ने दूरदृष्टि लिईएको छ।	
	खण्ड ९ उपखण्ड ९.३	फोहोरमैलालाई स्रोतमै न्यूनीकरण गरी विसर्जन स्थलको उपयोगलाई दिगो बनाउने।
	खण्ड ९ उपखण्ड ९.४	फोहोरमैला व्यवस्थापनमा नागरिक दायित्व अभिवृद्धि गर्ने।
३.	**सोह्रौं योजना, (२०८१/८२-२०८५/८६)**	
	सोह्रौं योजना "सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धि" हासिल गर्ने सोच हासिल गर्ने आधार योजनाको रूपमा रहने विश्वास लिएको छ।	
	परिच्छेद १.१.४	नेपाललाई सुरक्षित, गुणस्तरीय र पर्यटनमैत्री बनाई आकर्षक पर्यटन केन्द्रको रूपमा विकास गर्नु।
	परिच्छेद २.५.१२	जल, वायु, माटो, ध्वनि तथा विद्युतीय लगायत सबै प्रकारका प्रदूषणको रोकथाम र नियन्त्रण गर्दै भौतिक पूर्वाधारको विकास र प्राकृतिक वातावरणबीच सन्तुलन कायम गर्नु। प्रमुख शहर र औद्योगिक क्षेत्र लगायत सबै क्षेत्रबाट सिर्जित फोहोरमैलाको व्यवस्थापन, नदीको स्वच्छता कायम र हरियाली विस्तार गर्नु। प्रदूषण नियन्त्रण सहितको वातावरण व्यवस्थापनका लागि आवश्यक नीति, कानुन र प्रभावकारी संरचना निर्माण गर्नुका साथै शोध, अनुसन्धान र क्षमता अभिवृद्धि गर्नु।
	परिच्छेद ६, खण्ड ६.३.७	पर्यटन पूर्वाधारको दिगो विकास, विस्तार र व्यवस्थापन केन्द्रित रहेर प्रभावकारी र बहुउद्देश्यीय आयोजना निर्माणमा जोड दिनु।
	परिच्छेद १३.३.२	जलवायु परिवर्तनले पर्यटन तथा पूर्वाधार क्षेत्रहरुमा ल्याउने प्रतिकूल प्रभाव बारे ज्ञान र जनचेतना वृद्धि गर्नु
	परिच्छेद १३.५.४	उद्योग लगायत सबै क्षेत्रको प्रदूषण एवम् उत्सर्जन मापदण्ड निर्धारण तथा अद्यावाधिक गरि प्रदूषण मापन केन्द्रहरु विस्तार गर्ने, वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन प्रभावकारी पालना गराउने
	परिच्छेद १३.५.८	जैविक विविधता वातावरण तथा जलवायु जन्य अवस्था प्रवृति तथा जोखिमको अध्ययन अनुसन्धानमा लगानी बढाउने, वातावरण अध्ययनलाई औचित्यपूर्ण बनाउने

क्र.सं.	परिच्छेद र खण्ड	सम्बन्धित बुँदा
	परिच्छेद १४.५.७	सहुलियत दरमा स्वच्छ उर्जा आपूर्ति अविबृद्धि गर्ने
४.	**राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६**	
	यस नीतिले प्रदूषण नियन्त्रण, फोहोरमैला व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने लक्ष्य लिई नेपालको संविधान अन्तर्गत नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ्य वातावरणमा बाँच्न पाउने हकको सुनिश्चितता गर्दछ।	
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.१	सबै प्रकारका प्रदूषण रोकथाम, नियन्त्रण र न्यूनीकरणका लागि प्रभावकारी प्रणाली स्थापना गर्न उद्योग, कलकारखाना, अस्पताल तथा सवारी साधनहरूको सञ्चालनमा वातावरणमैत्री प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ।
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.३	स्वच्छ तथा स्वस्थ वातावरण कायम गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेछ। वातावरण प्रदूषण गर्नेले सृजित वातावरणीय प्रभावमा परेका समुदायलाई न्यायोचित ढंगबाट क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गरिनेछ।
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.५	भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्दा वातावरण मैत्री संरचना निर्माण गरिनेछ र अति संवेदनशील क्षेत्रको संरक्षण एवं दिगो व्यवस्थापन गरिनेछ।
५.	**राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६**	
	जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलनसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न एवम् जलवायुमैत्री विकासद्वारा नेपाल सरकारले लिएको "समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली"को अवधारणालाई टेवा पुऱ्याउन यो नीतिको पालना गरिनेछ। यस नीतिको लक्ष्य जलवायु उत्थानशील समाजको विकास गरी राष्ट्रको सामाजिक आर्थिक समृद्धिमा योगदान पुऱ्याउनु हो।	
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.५	भरपर्दो, दिगो र न्यून कार्बन प्रविधियुक्त उद्योग, यातायात र भौतिक पूर्वाधारको विकास गरी जलवायु उत्थानशील आर्थिक विकासको अवधारणा अवलम्बन गरिनेछ।
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.६	पर्यटन क्षेत्रलाई जलवायुमैत्री बनाउँदै महत्वपूर्ण प्राकृतिक, सांस्कृतिक र सामाजिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास गरिनेछ।
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.७	जलवायुजन्य प्रकोपबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्ने प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्दै स्वस्थ जीवनयापनको वातावरण तयार गरिनेछ।
६.	**राष्ट्रिय व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य नीति, २०७६**	

क्र.सं.	परिच्छेद र खण्ड	सम्बन्धित बुँदा
	सुरक्षित तथा स्वस्थ कार्य वातावरणमा काम गर्न पाउने श्रमिकको अधिकार सुनिश्चित एवम् उत्पादात्व अभिवृद्धि गर्ने दूरदृष्टिका साथ व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको मापदण्ड र उपायहरूको अवलम्बन एवम् अभ्यास गर्दै सुरक्षित कार्यस्थल सुनिश्चित गर्ने लक्ष्य यस नीतिले लिएको छ।	
	रणनीति १	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीतिगत एवं कानुनी सुधार तथा परिमार्जन गरिनेछ।
	रणनीति २	सुरक्षित तथा स्वस्थ्य कार्यस्थलका लागि नियमन तथा प्रोत्साहन गरिनेछ।
	रणनीति ३	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यसँग सम्बद्ध सरोकारवालाको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ।
	रणनीति ४	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी अनुगमन, निरीक्षण, अध्ययन र अनुसन्धान लगायतका विषयमा सम्बद्ध निकायहरूबीच सहकार्य र समन्वय गरिनेछ।
७.	**विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५**	
	विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका क्रियाकलापहरूलाई सन्तुलित रूपमा कार्यान्वयन गरी विपद् बाट हुने जनधन, स्वास्थ्य तथा जीविकोपार्जनका स्रोतसाधनहरूका साथै व्यक्ति, समुदाय र राष्ट्रको आर्थिक, सामाजिक तथा भौतिक पूर्वाधार र सांस्कृतिक एवं पर्यावरणीय सम्पदाको जोखिम तथा क्षतिमा उल्लेख्य रूपमा कमी गर्नु तथा तिनीहरूको उत्थानशीलता वृद्धि गर्नु यस नीतिको ध्येय रहेको छ।	
	खण्ड ७ उपखण्ड ७.६	शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, उद्योग, पर्यटन, ऊर्जा, आवास, यातायात, खानेपानी, सरसफाइ लगायतका पूर्वाधार र ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्पदामा पर्नसक्ने विपद् जोखिमका प्रभाव सम्बन्धमा विपद् जोखिम लेखाजोखा तथा नक्साङ्कन गरी प्रचारप्रसार गरिनेछ।
८.	**राष्ट्रिय भू-उपयोग नीति, २०७२**	
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.४ बुँदा ८.४.४	जलवायु परिवर्तनको असरलाई समेत ध्यानमा राखी दिगो विकासका सिद्धान्तका आधारमा विकास निर्माणका कार्यहरू सञ्चालन गरिनेछन्।
९.	**श्रम सम्बन्धीः राष्ट्रिय नीति, २०७१**	
	खण्ड ८ उपखण्ड ८.२ बुँदा ८.२.२	सरोकारवालाहरूको क्षमता विकास तथा रोजगारसम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि मार्फत रोजगारसँग सम्बन्धित नीतिहरू र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।

क्र.सं.	परिच्छेद र खण्ड	सम्बन्धित बुँदा
	खण्ड १० उपखण्ड ३२	पर्यटनहरूको बसाईको अवधि बढाउन संख्यात्मक र गुणात्मक पर्यटनलाई लक्षित गरी प्रभावकारी कार्यक्रमहरू ल्याईने छ।
१०.	**पर्यटन नीति, २०६५**	
	खण्ड ७ बुँदा (क)	पर्यटन क्षेत्रको विविधीकरण र विस्तारद्वारा सर्वसाधारण नागरिकमा स्वरोजगारको सिर्जना गरी पर्या-पर्यटन र ग्रामीण पर्यटनलाई गरिवी निवारणसँग आवद्ध गरी उनीहरूको जीवनस्तरमा सुधार गर्न पर्यटन उद्योगको प्रवर्द्धन गरी यसलाई राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको प्रमुख आधारको रूपमा विकास गर्ने।
	खण्ड ७ बुँदा (ग)	पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास र निर्माणको क्रममा प्राकृतिक स्रोत र साधनको उपयोग गर्दा वातावरण संरक्षण गर्दै त्यस्ता स्रोत र साधनको दिगो रूपमा उपयोग गर्ने।
११.	**राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति, वि.सं.२०५८**	
	राष्ट्रिय जैविक विविधता रणनीति योजनाले देशको जैविक दृष्टिबाट विविध संसाधनहरूको संरक्षण र प्रयोग, पारिस्थितिक प्रक्रिया र प्रणालीहरूको संरक्षण, जनताको हितका लागि दिगो आधारमा सुनिश्चित हुने सबै लाभहरूको बराबरी साझेदारी, र जैविक विविधता सम्मेलन अन्तर्गत सबै दायित्वहरूको सम्मान गर्दछ। नेपालमा जैविक विविधता अधिकांश व्यक्तिको जीविका, आर्थिक विकास, कृषि उत्पादकत्व र दिगोपन, मानव स्वास्थ्य र पोषण, स्वदेशी ज्ञान, लैंगिक समानता, निर्माण सामग्री, जल स्रोत, र समाजको सौन्दर्य र सांस्कृतिक कल्याणसँग सम्बन्धित छ।	

४.३ ऐनहरू

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
संघीय ऐनहरू		
१.	**तथ्याङ्क ऐन, २०७९**	
	दफा ५ उपदफा (२) र (१)	नेपाल सरकारले कुनै विषयमा तथ्याङ्क सङ्कलन गर्न सूचित आदेश जारी गर्न सक्नेछ र सोही आदेश बमोजिम राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क सङ्कलन गर्नेछ।
	दफा ५ उपदफा (३)	कार्यालयले कुनै व्यक्ति, घर परिवार, संस्था वा सरकारी निकायलाई तिनीहरूको भोगचलन वा नियन्त्रणमा रहेको वस्तुको तथ्याङ्क पेश गर्न लिखित सूचना दिन सक्नेछ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	दफा ५ उपदफा (४)	उपदफा (१), (२) वा (३) बमोजिमको आदेश वा सूचना बमोजिमको तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित सबैको कर्तव्य हुनेछ।
२.	**वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६**	
	दफा ३ उपदफा १	प्रस्तावकले तोकिए बमोजिमको प्रस्तावको तोकिए बमोजिम वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन तयार गर्नु पर्नेछ।
	दफा ३ उपदफा २.१	यसरी तयार गरिएको अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृतिको लागि सम्बन्धित निकाय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।
	दफा ८	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई कुनै पनि प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्न वा गराउन पाइने छैन।
	दफा १३	वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदन स्वीकृत नगराई वा स्वीकृत वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनभन्दा विपरीत हुने गरी आयोजना कार्यान्वयन गरेमा सम्बन्धित निकायले त्यस्तो आयोजना कार्यान्वयन गर्न तत्काल रोक लगाउन सक्नेछ।
	दफा १५ उपदफा २	कसैले पनि जनजीवन, जनस्वास्थ्य एवं वातावरणमा उल्लेखनीय प्रतिकूल प्रभाव पार्ने गरी प्रदूषण गर्न पाइने छैन।
	दफा १५ उपदफा ४	सम्बद्ध व्यक्ति, समूह वा संस्थालाई प्रदूषण न्यूनीकरण वा निराकरणको उपाय अवलम्बन गर्न वातावरण विभागले निर्देशन दिन, आवश्यक शर्त तोक्न वा वातावरणमा प्रतिकूल प्रभाव पर्ने गरी कुनै कार्य गर्न नपाउने गरी रोक लगाउन सक्नेछ।
	दफा ३५	तोकिए अनुसार कार्य गरे/गराएमा सोहि दफाको उपदफा १ बमोजिमको दण्ड जरिवाना हुनेछ।
३.	**भू-उपयोग ऐन, २०७६**	
	दफा ८ उपदफा १	नेपालको भूबनोट, भूमिको क्षमता तथा उपयुक्तता, भूमिको मौजुदा उपयोग र आवश्यकता समेतका आधारमा एउटा प्रयोजनको लागि वर्गीकरण गरिएको जग्गा अर्को प्रयोजनमा प्रयोग गर्ने गरी भूउपयोग परिवर्तन गर्न पाइने छैन।
४.	**औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६**	
	दफा ३ उपदफा १	कसैले यस ऐन बमोजिम दर्ता नगराई उद्योगको स्थापना वा सञ्चालन गर्न वा गराउन पाउने छैन।
५.	**बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५**	

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	दफा ७ उपदफा ९	चौध वर्ष मुनिका बालबालिकालाई जोखिमपूर्ण काममा लगाउन वा कमलरीको रूपमा राख्न पाइने छैन।
६.	**उपभोक्ता संरक्षण ऐन, २०७५**	
	दफा ३ उपदफा १	प्रत्येक उपभोक्तालाई गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ।
	दफा ७ उपदफा १(क)	गुणस्तरीय वस्तु वा सेवा उत्पादन गर्नु पर्नेछ।
	दफा १६ उपदफा १	कसैले पनि अनुचित व्यापारिक तथा व्यवसायजन्य क्रियाकलाप गर्न वा गराउन पाउने छैन।
७.	**रोजगारीको हक सम्बन्धी ऐन, २०७५**	
	दफा ४ उपदफा ३	कसैले पनि कुनै नागरिकलाई निजको इच्छा विपरित वा निजले नचाहेको रोजगारी गर्न वा त्यस्तो रोजगारीमा लगाउन वा जवरजस्ती गर्न वा बाध्य बनाउन पाउने छैन।
	दफा ६	कसैले पनि बेरोजगार व्यक्तिलाई रोजगारी दिने सम्बन्धमा प्रचलित कानुनले कुनै खास वर्ग वा समुदायको लागि विशेष व्यवस्था गरेको अवस्थामा बाहेक त्यस्तो व्यक्तिको उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जातजाति, लिङ्ग, भाषा, क्षेत्र, वैचारिक आस्था वा यस्तै कुनै आधारमा भेदभाव गर्न पाउने छैन।
	दफा ७ उपदफा १	रोजगारीमा रहेको व्यक्तिलाई प्रचलित कानुन बमोजिम बाहेक बिना कारण रोजगारीबाट हटाउन पाउने छैन।
८.	**वैयक्तिक गोपनीयता सम्बन्धी ऐन, २०७५**	
	दफा ३ उपदफा १	प्रत्येक व्यक्तिको शारीरिक र मानसिक अवस्था सम्बन्धी विषयको गोपनीयता अनतिक्रम्य हुनेछ।
	दफा १२ उपदफा २	कुनै पनि व्यक्तिको वैयक्तिक वा पारिवारिक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्दा निजको मञ्जुरी लिनुपर्नेछ।
९.	**नेपालको संविधान अनुकूल बनाउन केही नेपाल ऐनलाई संशोधन गने ऐन, २०७५**	
	दफा ३४, उपदफा २ अन्तर्गत पर्यटन ऐन, २०३५ को दफा १४, उपदफा १	पर्यटकस्तरको होटल, लज, रेष्टुराँ तथा रिसोर्ट वा बारको निरीक्षण तथा परीक्षण सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई प्राप्त अधिकार प्रदेश सरकारले समेत प्रयोग गर्नेछ। त्यस बाहेकका तारे स्तरको होटल तथा रिसोर्टहरू संघ अन्तर्गत गरिनेछ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
१०.	**विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४**	
	दफा ११ उपदफा १	बुँदा ण. विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, गराउने।
	दफा २० उपदफा १	विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा सबै सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले आफ्नो भवन, उद्योग, कार्यालय वा व्यावसायिक केन्द्रमा विपद्का घटना हुन नदिन विपद् सुरक्षा औजार, उपकरण, सामग्री, आपत्कालीन निकास लगायत तोकिए बमोजिमका अन्य व्यवस्था गर्नुपर्नेछ साथै आफ्ना कर्मचारी तथा कामदारलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रधिकरणले तोके बमोजिमका आधारभूत अभिमुखीकरण तालिम दिनु पर्नेछ भने आफ्नो भवन लगायत अन्य संरचना आपत्कालीन प्रयोजनका लागि आवश्यक परेमा आदेशानुसार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ। यी संस्थाहरूले फोहोरमैला तथा प्रदूषणको यथोचित व्यवस्थापन गरी यसबाट वातावरण र जनजीवनमा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अपनाउनुपर्नेछ।
	दफा १० उपदफा २	सार्वजनिक संस्था तथा व्यावसायिक प्रतिष्ठानले नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहको विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी योजनाको अधीनमा रही विपद् व्यवस्थापन योजनाको तर्जुमा गरी अनिवार्य रूपमा लागू गर्नु पर्नेछ।
११.	**योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐन, २०७४**	
	दफा ७ उपदफा १	सूचीकृत रोजगारदाताले आफ्नो तर्फबाट वा योगदानकर्ताको योगदानयोग्य आयबाट गर्नु पर्ने योगदानको दर निर्धारण गरी तोकिए बमोजिमको व्यवस्था कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।
	दफा ८ उपदफा १	कुनै श्रमिकले कुनै कारणले पारिश्रमिक नपाउने अवस्था सिर्जना भई नियमित रुपमा कोषमा जम्मा गर्नु पर्ने योगदान जम्मा गर्न नसक्ने भएमा त्यस्तो श्रमिकको बढीमा तीन महिनासम्म निजले जम्मा गर्नु पर्ने योगदान सम्बन्धित सूचीकृत रोजगारदाताले कोषमा जम्मा गरिदिनु पर्नेछ।
	दफा २०	श्रमिकको सूचीकरण गराउनु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। त्यसैगरि दफा २४ ले कुनै योगदानकर्ता कुनै कारणले रोजगारीमा नरहेमा सूचीकृत रोजगारदाताले सोको जानकारी १ महिनाभित्र कोषलाई गराउनु पर्नेछ।
१२.	**श्रम ऐन, २०७४**	

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	दफा ३ उपदफा २	यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा उल्लिखित पारिश्रमिक वा सुविधा भन्दा कम पारिश्रमिक वा सुविधा लिने दिने गरी वा यस ऐनमा उल्लिखित शर्त विपरित हुने गरी रोजगारदाता तथा श्रमिकबीच रोजगार सम्झौता यो ऐन विपरीत भएको मानिनेछ र सो हदसम्म त्यस्तो रोजगार सम्झौता बदर हुनेछ।
	दफा ४ उपदफा १	कुनै पनि श्रमिकलाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा बाँधा श्रममा लगाउन पाउने छैन।
	दफा ५	कसैले पनि बालबालिकालाई कानुन विपरीत हुने गरी कुनै काममा लगाउनु पाउने छैन।
	दफा ६ उपदफा १	रोजगारदाताले श्रमिकलाई धर्म, वर्ण, लिङ्ग, जात जाति, उत्पत्ति, भाषा वा वैचारिक आस्था वा अन्य त्यस्तै आधार मध्ये कुनै कुराको आधारमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।
	दफा ७ उपदफा १	लिङ्गको आधारमा श्रमिकबीच समान मूल्यको कामको लागि पारिश्रमिकमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।
	दफा ८ उपदफा १	यस ऐन तथा अन्य कानुनको अधीनमा रही प्रत्येक श्रमिकलाई ट्रेड युनियन गठन गर्ने, सञ्चालन गर्ने, त्यस्तो युनियनको सदस्यता लिने वा सो युनियनमा आवद्ध हुने वा ट्रेड युनियन सम्बन्धी अन्य गतिविधिमा संलग्न हुने अधिकार हुनेछ।
	दफा ११ उपदफा १	रोजगारदाताले रोजगार सम्झौता नगरि कसैलाई काममा लगाउन पाउने छैन।
१३.	**स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४**	
	दफा ११ उपदफा २	स्थानीय सरकारलाई राजस्व सङ्कलनसँग सम्बन्धित विषयमा नीति निर्माण गर्ने र संघीय र प्रादेशिक कानुनको अधीनमा रहि घर जग्गा बहाल, सवारी, पर्यटन, व्यवसायीक र भूमि कर तोक्ने, लागू तथा अनुगमन गर्ने व्यवस्था गरेको छ। सोही दफाले स्थानीय सरकारलाई वातावरण संरक्षण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी नीति निर्माण गर्ने अधिकार सहित स्थानीय तहलाई वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण, प्रदूषण नियन्त्रण तथा जोखिमयुक्त सामग्रीको नियन्त्रणको लागि जिम्मेवारी दिएको छ।
	दफा २७ उपदफा १	कसैले पनि गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट नक्सा पास नगराई भवन निर्माण गर्नुहुँदैन।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	दफा २८ उपदफा १	गाउँपालिका वा नगरपालिका क्षेत्रमा भवन निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति वा सरकारी कार्यालयले भवन निर्माण गर्ने अनुमतिको लागि भवनको नक्सा सहित गाउँपालिका वा नगरपालिकाले तोकेको ढाँचामा गाउँपालिका वा नगरपालिका समक्ष दरखास्त दिनुपर्नेछ।
१४.	**अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार सम्बन्धी (पहिलो संशोधन) ऐन, २०७५**	
	दफा ८ उपदफा १	अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई अपाङ्गताको आधारमा भेदभाव वा निजलाई वैयक्तिक स्वतन्त्रताबाट बञ्चित गरिने छैन।
	दफा २४ उपदफा ३	कुनै प्रतिष्ठानले अपाङ्गता भएका व्यक्ति विरूद्ध रोजगारी तथा सोसँग सम्बन्धित कुनै विषयमा भेदभाव गर्न पाइने छैन।
	दफा २४ उपदफा ७	रोजगारी दिने निकाय तथा संस्थाले रोजगारीका सिलसिलामा अपाङ्गता भएको कामदार तथा कर्मचारीलाई रोजगारीबाट हटाउने वा पदबाट घटुवा गर्न पाइने छैन।
१५.	**मुलुकी देवानी संहिता, २०७४**	
	मुलुकमा कानुन र व्यवस्था कायम गरी सर्वसाधारणको नैतिकता, शिष्टाचार, सदाचार र सुविधा एवं आर्थिक हित कायम राख्न तथा आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक क्षेत्रमा न्यायपूर्ण व्यवस्था कायम गरी विभिन्न जात, जाति वा सम्प्रदायहरू बीचको सुसम्बन्ध कायम राख्नको लागि मुलुकी ऐन तथा अन्य कानूनमा रहेका देवानी सम्बन्धी व्यवस्थालाई संशोधन र एकीकरण समेत गरी समयानुकूल बनाउन वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी देवानी संहिताको पालना गरिनेछ।	
१६.	**मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिता, २०७४**	
	देवानी मुद्दाको दायरी, कारवाही, सुनुवाइ र किनारा तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य कार्यविधि र त्यस्ता मुद्दामा भएको निर्णय कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रचलित कानुनलाई संशोधन र एकीकरण गरी कार्यविधि कानुनलाई सरलीकृत र समयानुकूल बनाउन वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी देवानी कार्यविधि संहिताको पालना गरिनेछ।	
१७.	**मुलुकी अपराध संहिता, २०७४**	

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	मुलुकमा कानुन तथा व्यवस्था कायम गरी सर्वसाधारणको नैतिकता, शिष्टाचार, सदाचार, सुविधा, आर्थिक हित कायम राख्न, विभिन्न धार्मिक तथा सांस्कृतिक समुदायबिचको सुसम्बन्ध तथा शान्ति कायम गर्न, फौजदारी कसूर निवारण र नियन्त्रण गर्न र तत्सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई संशोधन र एकीकरण गरी समयानुकूल फौजदारी कसूर सम्बन्धी संहिताको व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत मुलुकी अपराध संहिताको पालना गरिनेछ।	
१८.	**मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४**	
	फौजदारी मुद्दाको अनुसन्धान, अभियोजन, दायरी, कारवाही, सुनुवाइ र किनारा तथा सोसँग सम्बन्धित अन्य कार्यविधि र त्यस्ता मुद्दामा भएको फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धी प्रचलित कानूनलाई सरलीकृत र समयानुकूल बनाउन वाञ्छनीय भएकोले, नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ र आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका बखत गर्न मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिताको पालना गरिनेछ।	
१९.	**कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार (निवारण) ऐन, २०७१**	
	दफा ३	कसैले पनि कार्यस्थलमा यौनजन्य दुर्व्यवहार गर्न वा गराउन पाइने छैन।
	दफा १२	कसैले कुनै कर्मचारी वा सेवाग्राहीलाई यौनजन्य दुर्व्यवहार गरेको ठहरेमा निजलाई कसूरको प्रकृति हेरी छ महिनासम्म कैद वा पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
२०.	**फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८**	
	दफा ३	फोहोरमैला व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई तोकेको छ। यस अन्तर्गत ऐनले स्थानान्तरण केन्द्र, ल्याण्डफिल साइट, प्रशोधन प्लाण्ट, कम्पोष्ट प्लाण्ट, बायोग्याँस प्लाण्ट लगायत फोहोरमैलाको सङ्कलन, अन्तिम विसर्जन तथा प्रशोधनका लागि आवश्यक पर्ने पूर्वाधार तथा संरचनाको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय तहको हुनेछ।
	दफा ४	हानिकारक फोहोरमैला, स्वास्थ्य संस्थाजन्य फोहोरमैला, रासायनिक फोहोरमैला वा औद्योगिक फोहोरमैला प्रशोधन र व्यवस्थापन गर्ने दायित्व निर्धारित मापदण्डको अधीनमा रही त्यस्तो फोहोरमैला व्यवस्थापनको दायित्व त्यस्ता फोहोरमैला उत्पादन गर्ने व्यक्ति वा निकायमा निहित गरेको छ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	दफा ६	फोहोरमैलालाई कम्तीमा जैविक र अजैविक लगाएत विभिन्न प्रकारमा विभाजन गरी स्रोतमै छुट्याउनु पर्नेछ।
	दफा ७	फोहोरमैला निष्काशनको समय, स्थान र तरिका तोक्ने अधिकार सम्बन्धित स्थानीय तहले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।
	दफा १०	फोहोरमैलाको न्यूनीकरण, पुनः प्रयोग तथा पुनः चक्रीय प्रयोगको विधिलाई व्यवस्था गर्दै सोको प्रोत्साहन सम्बन्धी कृयाकलापको लागि स्थानीय तहलाई जिम्मेवार निकायको रूपमा तोकिएको छ।
	दफा ३८	कसैले फोहोरमैला व्यवस्थानको विपरित कुनै कार्य गरेमा ऐन बमोजिम कसूर गरेको मानिने छ।
	दफा ३९	ऐनले तोके अनुसारको कसूर गरेमा रू ५०० देखि १ लाख सम्म नगद जरिवाना र बढीमा तीन महिना सम्मको कैद सजाय गर्न सक्नेछ।
२१.	**घरेलु हिंसा (कसुर र सजाय ऐन), २०६६**	
	दफा ३ उपदफा १	कसैले पनि घरेलु हिंसा गर्न गराउन वा सो कुराको उद्योग गर्न वा घरेलु हिंसाको निमित्त कसैलाई दुरूत्साहन गर्न पाइने छैन।
२२.	**कम्पनी ऐन, २०६३**	
	दफा ३ उपदफा १	मुनाफाको उद्देश्य लिई कुनै उद्यम गर्न चाहने व्यक्तिले एक्लै वा अरूसँग समूहबद्ध भई प्रबन्धपत्रमा उल्लेख भए बमोजिम एक वा एक भन्दा बढी उद्देश्यका प्राप्तिका लागि कम्पनी संस्थापना गर्न सक्नेछ।
	दफा ९	प्राइभेट कम्पनीको शेयरधनीहरुको सङ्ख्या एकसय एक भन्दा बढी हुनु नमिल्ने प्रावधान कायम गरेको छ।
२३.	**बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन,२०५६**	
	दफा ३ उपदफा १	चौध वर्ष उमेर नपुगेका कुनै पनि बालकलाई श्रममा लगाउन निषेध गरेको छ।
	दफा ३ उपदफा २	बालकलाई जोखिमपूर्ण व्यवसाय वा काममा (ऐनको अनुसूचीले परिभाषित गरे अनुसार) लगाउन निषेध गरेको छ।
	दफा ५	बालकलाई काममा लगाउँदा दैनिक छ घण्टा भन्दा बढी लगाउन नहुने र लगातार ३ घण्टा काम गरेपछि आधा घण्टा आराम गर्ने समय दिनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।
२४.	**भवन ऐन, २०५५**	
	दफा १०	भवन संहिता अनुसार भवन निर्माण गर्नुपर्ने छ।

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	दफा ११	भवनको डिजाइन तथा नक्सा स्वीकृती लिनु पर्ने छ।
२५.	**नेपाल पर्यटन बोर्ड ऐन, २०५३**	
	दफा ५ बुँदा ग	पर्यटन व्यवसायको विकास, विस्तार र प्रवर्द्धनद्वारा राष्ट्रिय उत्पादन तथा विदेशी मुद्रा आर्जनमा अभिवृद्धि गरी बढी भन्दा बढी रोजगारीका अबसरहरूको सृजना गर्ने लक्ष्य राखेको छ।
२६.	**ट्रेड युनियन ऐन, २०४९**	
	दफा ३ उपदफा १	सम्बन्धित प्रतिष्ठानका कामदारहरूले आफ्नो पेसागत हक हितको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्न प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियनहरूको गठन गर्न सक्नेछन्।
२७.	**खाद्य (तेस्रो संशोधन) ऐन, २०२३**	
	दफा ३	कुनै व्यक्तिले दुषित खाद्य पदार्थ वा न्यूनस्तरको खाद्य पदार्थको उत्पादन, बिक्री वितरण, निकासी वा पैठारी गर्न वा सो मध्ये कुनै कामका लागि त्यस्तो खाद्य पदार्थ राख्न हुँदैन।
	दफा ४	कसैले कुनै एक खाद्य पदार्थलाई अर्को खाद्य पदार्थ हो भनी वा न्यून गुणस्तरको खाद्य पदार्थलाई उच्च गुणस्तरको खाद्य पदार्थ हो भनी ढाँटी वा झुक्याई वा अखाद्य पदार्थ वा कुनै उच्च गुणस्तरको खाद्य पदार्थमा न्यून गुणस्तरको खाद्य पदार्थ वा अखाद्य पदार्थ मिसावट गरी बिक्री वितरण गर्न हुँदैन।
	दफा ४ (क) उपदफा १	कुनै खाद्य पदार्थ दूषित वा न्यूनस्तरको हो भन्ने शंका लागेमा तोकिएको अधिकारीले त्यस्तो खाद्य पदार्थ सिलबन्दी गरी सो खाद्य पदार्थका धनीलाई नै जिम्मा लगाई त्यसको भर्पाई लिई रोक्का राख्न सक्नेछ।
	दफा ५ उपदफा १	दफा ३ वा ४ विपरितको कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पाँच वर्षसम्म कैद वा पचास हजार रूपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ।
२८.	**पर्यटन ऐन, २०३५**	
	दफा १० उपदफा १	कुनै व्यक्तिले आफ्नो आफ्नो होटल, लज, रेष्टुराँ रिजर्ट वा बारलाई पर्यटक स्तरमा दर्ता गराउन चाहेमा नेपाल सरकार समक्ष तोकिए बमोजिम दरखास्त तिर्नु पर्नेछ।
२९.	**मदिरा ऐन, २०३१**	

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
	दफा ४	कुनै व्यक्तिले अनुमति वेगर र अनुमतिपत्र पाएकोले पनि अनुमति पत्रमा तोकिएको शर्त बमोजिम बाहेक मदिरा विक्री वितरण गर्न वा मदिरा खुवाउने बार वा पसल थाप्न पाउने छैन।
३०.	**संक्रामक रोग ऐन, २०२०**	
	दफा २	प्रदेशभर वा त्यसको कुनै भागमा कुनै संक्रामक रोग उब्जेमा वा फैलिएमा वा फैलिने सम्भावना देखिएमा प्रदेश सरकारले सो रोग निर्मूल गर्न वा रोकथाम गर्न आवश्यक कारवाही गर्न सक्नेछ र सर्वसाधारण जनता वा व्यक्तिहरूको समूह उपर लागू हुने गरी आवश्यक आदेश जारी गर्न सक्नेछ।
३१.	**होटल व्यवस्था तथा मदिराको बिक्री वितरण (नियन्त्रण) ऐन, २०२३**	
	दफा ३ उपदफा १	मदिरा खुवाउने व्यवस्था भएको होटल वा पसलको मालिकले यो ऐन प्रारम्भ भए पछि दिउँसो १२ बजे भन्दा पहिले र शुक्रबारको हकमा राती १ बजे पछि र अन्य वारको हकमा राती १२ बजे पछि आफ्नो होटल वा पसलमा कसैलाई मदिरा बिक्री गर्न वा खुवाउनु पाउने छैन।
	दफा ३ उपदफा २	होटल मालिकले शुक्रबारको दिन राती १ बजे पछि र अन्य वारको हकमा राती १२ बजे पछि ग्राहकहरूको निमित्त मनोरञ्जन वा नाच गानको गर्न गराउन पाउने छैन।
	दफा ४	होटल मालिकले आफ्नो होटलमा सार्वजनिक सदाचार वा नैतिकतामा नराम्रो असर पर्ने किसिमका मनोरञ्जन वा त्यस्ता नाच गान देखाउन पाउने छैन।
स्थानीय ऐनहरू		
१.	**पोखरा महानगरपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७७**	
	दफा १२	महानगरपालिका भित्रका सरकारी कार्यालय, गैरसरकारी संस्था, स्थानीय संघ संस्था, समुदाय, स्वयंसेवक, व्यवसाय वा व्यक्ति सबैले विपद् व्यवस्थापन कार्यमा महानगरपालिकालाई तथ्याङ्क सङ्कलन, क्षतिको मूल्याङ्कन, विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पुनर्स्थापना तथा पुनर्निर्माण लगाउतका विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी काममा सहयोग गर्ने, विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने, क्षमता विकास, आपत्कालिन नमूना अभ्यास तथा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रशिक्षण,

क्र.सं.	दफा, उपदफा	सम्बन्धित बुँदा
		कार्यक्रममा सहयोग गर्ने तथा सहभागी हुने, विपद्को समयमा खोज, उद्धार तथा राहत वितरण सम्बन्धी कार्यमा सहयोग गर्नुपर्नेछ।

४.४ नियम तथा नियमावली

क्र.सं.	नियम, उपनियम	सम्बन्धित बुँदा
संघीय नियमावली		
१.	**भूउपयोग (पहिलो संशोधन) नियमावली, २०७९**	
	नियम १४	विकास निर्माणका कार्य गर्दा वा भौतिक संरचना निर्माण गर्दा भू-उपयोग योजना अनुकूल हुने गरी गर्नु पर्नेछ।
२.	**वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७**	
	नियम ३	अनुसूची-१ मा उल्लिखित प्रस्तावको हकमा संक्षिप्त वातावरणीय अध्ययन, अनुसूची-२ मा उल्लिखित प्रस्तावको हकमा प्रारम्भिक वातावरणीय प्रीक्षण र अनुसूची-३ मा उल्लिखित प्रस्तावको हकमा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नु पर्नेछ।
	नियम ४	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु अघि क्षेत्र निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
	नियम ५	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गर्नु अघि कार्यसूची तयार गर्नु पर्नेछ।
	नियम ६	प्रस्तावकले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारीको सिलसिलामा प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट प्रभावित हुने क्षेत्रमा प्रस्तावको बारेमा सार्वजनिक सुनुवाई आयोजना गरी राय सुझाव सङ्कलन गर्नु पर्नेछ।
	नियम ७ (२,३)	प्रतिवेदन तयार गर्दा स्थानीयवासी तथा सरोकारवालाहरूको राय सुझाव सङ्कलनको लागि सार्वजनिक स्थलहरूमा सूचना टाँस पश्चात् राष्ट्रिय दैनिकमा ७ दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।
	नियम १३	प्रस्तावकले कुनै प्रस्तावको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन स्वीकृत भएको मितिले तिन वर्षभित्र त्यस्तो प्रस्ताव कार्यान्वयन प्रारम्भ गर्नु पर्नेछ।
३.	**विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली, २०७६**	
	नियम ३	संघीय, प्रदेशीय, जिल्ला र स्थानीय तहका सम्बन्धित निकायहरु र सरोकारवालाहरु संग समन्वय गरी एकीकृत र क्षेत्रीय नीतिहरु, योजनाहरु, रणनीतिक योजनाहरु कार्यान्वयन को अनुगमन गरिनेछ।

क्र.सं.	नियम, उपनियम	सम्बन्धित बुँदा
४.	**श्रम नियमावली, २०७५**	
	नियम १६	कामको प्रकृति अनुसार काम गर्ने समयको निर्धारण गर्नु पर्नेछ।
	नियम ३४	कार्यस्थलमा हुनसक्ने व्यवसायिक स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिमका बारे जोड दिंदै व्यवसायिक स्वास्थ्य तथा सुरक्षा जोखिमका सम्बन्धमा मार्गनिर्देशन बनाउनु पर्नेछ।
	नियम ३९	आँखामा लाग्न सक्ने चोटपटक, रसायनका कारण पर्नसक्ने प्रभाव र आगलागी जस्ता जोखिमका सुरक्षात्मक प्रबन्ध अपनाउनु पर्नेछ।
	नियम ५३	श्रमिकहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षाको सामग्री र प्राथमिक उपचार उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।
५.	**योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा नियमावली, २०७५**	
	नियम ३	नेपाल सरकारको कोषबाट तलब सुविधा लिने व्यक्तिले योगदानमा आधारित सामाजिक सुरक्षा ऐनको दफा १० ले तोके बमोजिमको सामाजिक सुरक्षा योजनामा भाग लिन पाउनु पर्नेछ।
	नियम ४	अनौपचारिक क्षेत्रमा काम गर्ने श्रमिक तथा स्वरोजगार व्यक्तिले समेत सामाजिक सुरक्षा योजनामा भाग लिन पाउनु पर्नेछ।
	नियम ५	सामाजिक सुरक्षा योजना अनुसार सामाजिक सुरक्षा कोषमा जम्मा हुन आउने रकमको सङ्कलनको लागि कुनै बैंक वा वित्तीय संस्थासँग सम्झौता गर्न सकिनेछ।
६.	**रोजगारीको हक सम्बन्धी नियमावली, २०७५**	
	नियम ३ (घ)	नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले न्यूनतम रोजगार प्रदान गर्न निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी संघ संस्थासँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गर्न सक्नेछ।
७.	**फोहोरमैला व्यवस्थापन नियमावली, २०७०**	
	नियम ३ (२)	हानिकारक तथा रासायनिक फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गर्ने र कुहिने तथा नकुहिने फोहोरलाई स्रोतमा नै छुट्ट्याउने प्रावधान गर्दै हानिकारक तथा रासायनिक फोहोरको व्यवस्थापनको जिम्मेवारी उत्सर्जकमा नै निहित हुनु पर्नेछ।
	नियम ५	हानिकारक, रासायनिक, कुहिने र नकुहिने फोहोरलाई एकै ठाउँमा मिसाउन पाइने छैन र त्यस्ता फोहोरहरू एकै ठाउँमा मिसिन गएमा समग्र फोहोरको सङ्कलन, भण्डारण तथा व्यवस्थापन सावधानीपूर्वक गर्नु पर्नेछ।

क्र.सं.	नियम, उपनियम	सम्बन्धित बुँदा
	नियम २४ (२)	स्थानीय तहले फोहोर उत्पादकलाई स्रोतमा फोहोरको उत्पादन घटाउने, न्यूनिकरण गर्ने, फोहोर व्यवस्थापन शुल्क समयमा तिर्ने सम्बन्धी आदेश दिनसक्ने र फोहोर उत्पादकले स्थानीय निकायको त्यस्तो आदेशको पालना गर्नुपर्ने।
	नियम २५	फोहोरमैला व्यवस्थापनको अनुगमनका सम्बन्धमा आवश्यक व्यवस्था गरेको छ।
८.	**भवन नियमावली, २०६६**	
	नियम ३ (१)	भवन निर्माण गर्न चाहने व्यक्ति, संस्था तथा सरकारी निकायले नक्सा स्वीकृतिका लागि नगरपालिका समक्ष दरखास्त दिँदा भवनको डिजाइन समेत पेश गर्नु पर्नेछ।
९.	**बाल-श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) नियमावली, २०६२**	
	नियम ४ (१)	बालकलाई श्रमिकको रूपमा काममा लागाउनु अघि निजले सो काम गर्न सक्ने नसक्ने विषयमा बालकको स्वास्थ्य परीक्षण गर्न प्रतिष्ठानले कामको प्रकृति र बालकको उमेर समेत उल्लेख गरी श्रम कार्यालयमा निवेदन दिनु पर्नेछ।
	नियम ६	प्रतिष्ठानमा काम गर्ने बालकले श्रम ऐन, २०४८ बमोजिम नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी समय समयमा तोकिदिएको पारिश्रमिक र भत्तामा कम नहुने गरी मासिक पारिश्रमिक र भत्ता पाउनेछ।
१०.	**ट्रेड युनियन नियमावली, २०५०**	
	नियम ३	प्रतिष्ठानस्तरको ट्रेड युनियन दर्ताका लागि दरखास्त दिन सक्नेछ।
११.	**होटल, लज, रेष्टुराँ तथा रिसोर्ट, बार तथा पथ प्रदर्शक नियमावली, २०३८**	
	नियम ३	होटल, लज, रेष्टूराँ तथा रिजर्ट, तथा बारलाई पर्यटक स्तरको भनी दर्ता गराउन चाहेमा विभाग समक्ष दरखास्त दिनु पर्नेछ।
	नियम ४	होटललाई त्यसमा रहेको सुविधाको आधारमा विभागले पर्यटक स्तरको साधारण होटल वा पर्यटक आवास (टुरिष्ट रिजर्ट) वा एक तारादेखि पाँच तारासम्मको कुनै एक वर्गीकरणमा तोक्नेछ।

४.५ निर्देशिका

क्र.सं.	निर्देशिका तथा सम्बन्धित बुँदा

१.	**पर्यटन उद्योग सेवा प्रवाह निर्देशिका, २०७०**
	नेपालको कुनै पनि स्थानमा सञ्चालन हुने तारेस्तरका होटल तथा पर्यटक आवास (रिसोर्ट) संकृति पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय, पर्यटन उद्योग महाशाखामा दर्ता तथा स्तर वर्गीकरण हुनु पर्नेछ।
२.	**राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका, २०५०**
	यस निर्देशिकाले आयोजनाको स्क्रीनिङ (screening), क्षेत्र निर्धारण, कार्यसूचीको तयारी, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परिक्षण प्रतिवेदनको तयारी, प्रभाव पहिचान, आँकलन तथा प्रभाव न्यूनिकरणको सम्बन्धमा मार्गनिर्देशन गरेको छ। त्यसैगरी वातावरणीय अध्ययनको पुनरावलोकन, वातावरणीय अनुगमन तथा परीक्षण गर्ने सम्बन्धी पनि मार्गनिर्देश गरेको छ। यो निर्देशिका कुनै ऐन वा नियममा भएका प्रावधानहरूको जगमा तयार नभएको हुँदा कानुनी दृष्टिकोणले यसको प्रयोग बाध्यकारी छैन यद्यपि प्रभाव पहिचान र त्यसको भार गणना गर्ने विधिको लागि यो निर्देशिकाको प्रयोग गरिएको छ।

४.६ मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू

क्र.सं.	मापदण्ड
१.	**राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड, २०७९**
	नेपाल सरकारले जलश्रोत ऐन २०४९ को दफा १८ को उपदफा १ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्ड तयार गरी लागू गरेको हो। मापदण्डमा तोकिएका विभिन्न प्यारामिटरहरू र तिनको सीमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

समूह	गुणहरू	इकाइ	अधिकतम सीमा
भौतिक	Turbidity	NTU	५
	pH		६.५ – ८.५*
	Colour	TCU	५
	Taste and Odour		Non-objectionable
	Electrical Conductivity	µS/cm	१५००
	Total dissolved Solids	Mg/l	१०००
रासायनिक	Iron	Mg/l	०.३ (३)
	Manganese	Mg/l	०.२
	Arsenic	Mg/l	०.०५
	Fluoride	Mg/l	०.५ – १.५*
	Ammonia	Mg/l	१.५

क्र.सं.	मापदण्ड			
		Chloride	Mg/l	२५०
		Sulphate	Mg/l	२५०
		Nitrate	Mg/l	५०
		Copper	Mg/l	१
		Zinc	Mg/l	३
		Aluminium	Mg/l	०.२
		Total Hardness	Mg/l	५००
		Residual Chloride	Mg/l	०.१ – ०.५०* (क्लोरिनेशन गरिने प्रणालीमा)
		Calcium	Mg/l	२००
		Lead	Mg/l	०.०१
		Cadmium	Mg/l	०.००३
		Chromium	Mg/l	०.०५
		Cyanide	Mg/l	०.०७
		Mercury	Mg/l	०.००१
		Nitrites	Mg/l	३
	जैविक	E-Coli	CFU/100 ml	०
		Total Coliform	CFU/100 ml	(९५% नमूनाहरूमा)
	द्रष्टव्य: *ले कम र बढी सीमाको संकेत गर्दछ।			
२.	**होटलहरूको वर्गीकरण सम्बन्धी सूचना, वि.सं. २०७६ तथा संशोधन, २०७७**			
	यो सूचना होटेल, रिसोर्ट, पर्यटक इन, लज, मोटेल र बेड एण्ड ब्रेकफास्टको वर्गीकरणको लागि मापदण्ड प्रदान गर्दछ। खण्ड 'क' मा लेण्डस्केपिङ, क्षेत्रफल, वातावरण, पार्किङ्ग क्षमता, होटेल सञ्चालन, बिजुली आपूर्ति, पानी व्यवस्थापन, ढल व्यवस्थापन, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, आदिको आधारमा होटेललाई तारा (१-५) को वर्गीकरण गरेको छ। त्यस्तै गरि खण्ड 'ख' ले होटेल डिजाइन, बुटीक वातावरण, सुत्ने कक्षको संख्या, संग्रहालय, स्टाफ ड्रेस, खाना र पेय पदार्थ, ध्यान कक्ष, पार्किङ्ग क्षमता, इत्यादिको आधारमा साधारण, डिलक्स र लक्जरी गरी ३ वर्गमा हेरिटेज एवं बुटिक होटेलहरूको वर्गीकरण गरेको छ। त्यस्तै खण्ड 'ग' मा रिसोर्टहरूको, खण्ड 'घ' मा साधारण पर्यटक स्तरका होटेल, रिसोर्ट, पर्यटक इन, लज, मोटेल र बेड एण्ड ब्रेकफास्टको वर्गीकरण गरेको छ।			
३.	**वस्ती विकास, सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत मापदण्ड, २०७२**			

क्र.सं.	मापदण्ड
	नेपाल सरकार, सहरी विकास मन्त्रालयद्वारा प्रकाशित वस्ती विकास, सहरी योजना तथा भवन निर्माण सम्बन्धी आधारभूत मापदण्ड, २०७२ अनुसार भवन निर्माण मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।
४.	**नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९**
	नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित नेपाल सवारी प्रदूषण मापदण्ड, २०६९ को पालना गरिनेछ।

क्र.सं.	सवारी साधनको प्रकार	प्रदूषणको अधिकतम सीमा (ग्राम प्रति कि.मि.)		
		कार्बन मोनोअक्साइड(CO)	हाइड्रोकार्बन (HC)	नाइट्रस अक्साइड (NOx)
१	Passenger Car	२.३	०.२	०.१५
२	Light commercial vehicle			
	RM=<1305 Kg	२.३	०.२	०.१५
	1305 Kg>RM<or = 1760 Kg	४.१७	०.२५	०.१८
	RM>1760 Kg	५.२२	०.२९	०.२१
३	Two wheelers			
	Class I (displacement <150 cc)	२.०	०.८	०.१५
	Class II (displacement >150 cc)	२.०	०.३	०.१५

क्र.सं.	मापदण्ड
५.	**वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९**

क्र.सं.	मापदण्ड
	नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड प्रयोग गरी तयार गरेको लागु गरिनेछ।

सूचक	समय भारित औषत	अधिकतम (ग्राम/घ.मि.)	परीक्षण विधि
टोटल सस्पेण्डेड पार्टिकल (TSP)	वार्षिक	-	
	२४ घण्टा*	२३०	High Volume Sampling and Gravimetric Analysis
पि.एम.—१० (PM_{10})	वार्षिक	-	
	२४ घण्टा*	१२०	High Volume Sampling and Gravimetric Analysis, TOEM, Beta Attenuation
सल्फर डाइअक्साइड (SO_2)	वार्षिक**	५०	Ultraviolet Fluorescence, West and Gaeke Method
	२४ घण्टा*	७०	Same as Annual
नाइट्रस अक्साइड(NO_2)	वार्षिक**	४०	Chemiluminescence
	२४ घण्टा*	८०	Same as annual
कार्बन मोनोअक्साइड (CO)	८ घण्टा*	१०,०००	Non-dispersive Infrared Spectrophotometer
शिशा (Lead)	वार्षिक**	०.५	High Volume Sampling followed by Atomic Absorption Spectrometry
बेञ्जीन(Benzene)	वार्षिक**	५	Gas Chromatographic Technique
पि.एम.—२.५ ($PM_{2.5}$)	२४ घण्टा*	४०	$PM_{2.5}$ Sampling Gravimetric Analysis
ओजोन (Ozone)	८ घण्टा*	१५७	UV Spectrophotometer

क्र.सं.	मापदण्ड
६.	**ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९**
	नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ अनुसार वायु गुणस्तर मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।

क्र. सं.	क्षेत्र	ध्वनि सीमा Leq (डेसिबल)	
		दिवा	रात्रि
१	औद्योगिक क्षेत्र	७५	७०
२	व्यापारिक क्षेत्र	६५	५५
३	ग्रामीण आवास क्षेत्र	४५	४०
४	शहरी आवास क्षेत्र	५५	५०
५	मिश्रित आवास क्षेत्र	६३	५५
६	शान्त क्षेत्र	५०	४०

क्र.सं.	मापदण्ड
७.	**डिजेल जेनरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुवाँको लागि उत्सर्जन सीमा (पैठारी गरिने), २०६९**
	नेपाल सरकारद्वारा निर्देशित डिजेल जेनरेटरबाट निष्कासन भई हावामा जाने धुवाँको लागि उत्सर्जन सीमा अनुसार वायु गुणस्तर तथा धुवाँ सम्बन्धी मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।

उत्सर्जन सीमा (ग्राम प्रति किलोवाट घण्टा)			
क्षमता (किलोवाटमा)	**कार्बन मोनोअक्साइड**	**हाइड्रोकार्बन र नाइट्रस अक्साइड**	**पार्टिकुलेट म्याटर**
KW <८	८	७.५	०.८
८ = KW <१९	६.६	७.५	०.८
१९ = KW <३७	५.५	७.५	०.६
३७ = KW <७५	५	४.७	०.४
७५ = KW <१३०	३	४	०.३
१३० = KW <५६०	३.५	४	०.२

क्र.सं.	मापदण्ड
८.	**<u>राष्ट्रिय भवन संहिता, २०६०</u>** यस भवन संहितालाई नेपालका नगरपालिका, जिल्लाका प्रमुख गा.वि.स. र शहरीकरण हुँदै गरेको गा.वि.स. हरूमा लागू गरिएको हो। यस संहिता मुख्यतया भवन क्षेत्रको सुरक्षासँग सम्बन्धित मामिलाहरूसँग सम्बन्धित छ। यस संहितामा नगरपालिका र गा.वि.स. मा भवन डिजाइन गर्दा प्रस्तावककर्ताहरूले राष्ट्रिय भवन संहिता अनुसरण गर्नुपर्नेछ भन्ने प्रावधान गरिएको छ।
	<u>राष्ट्रिय भवन संहिता, १०५-२०७७</u> नेपालमा २०७२ सालमा गएको भूकम्प, विगत २५ वर्षमा विश्वका विभिन्न देशमा गएका भूकम्प, विभिन्न मुलुकमा प्रचलित भवन संहिता एवं यस सम्बन्धमा गरिएका विभिन्न नयाँ अनुसन्धान, प्रविधि र ज्ञानको विकासका आधारमा भूकम्प प्रतिरोधी सुरक्षित भवन निर्माण गर्न भवन संहिता १०५-२०७७ बनाएको हो। यस संहिताले विभिन्न किसिमका निर्माण सामग्री प्रयोग हुने गरी सानादेखि अग्ला भवनहरुलाई भूकम्प प्रतिरोधी बनाउनका लागि गर्नुपर्ने इन्जिनियरिङ डिजाइनका लागि आवश्यक प्रकृया र मापदण्डहरु प्रदान गर्दछ। यस संहिताले स्थापित इन्जिनियरिङ मान्यता र सिद्धान्त अनुरुप भूकम्प प्रतिरोधी भवनको विश्लेषण र डिजाइन विधिलाई मार्गदर्शन गर्न मद्दत गर्दछ।
	<u>राष्ट्रिय भवन संहिता, २०८-२००३</u> सनेटरी र प्लम्बिङ्ग डिजाइनका आवश्यकताहरूः यस संहितामा कुनै भवनमा स्थापना गर्ने पानी आपूर्तिका प्रणाली, ढल तथा तरल फोहोर व्यवस्थापनका प्रणाली र आकाशे पानी व्यवस्थापनका प्रणालीहरू रहेका छन्। कुनै पनि भवनमा खानेपानी, फ्लशिङ्गका लागि आवश्यक पानी, फायर फाइटिङ्गका लागि आवश्यक पानी तथा ढल तथा तरल फोहोर व्यवस्थापनका लागि आवश्यक पर्याप्त पानीको व्यवस्था गर्नु यस संहिताको उद्देश्य रहेको छ। यस संहिता अन्तर्गत कुनै पनि

क्र.सं.	मापदण्ड
	होटलमा एक पाहुनाका लागि १०० लिटर पानी आवश्यक हुन्छ भने रेष्टुरेण्टमा प्रति व्यक्तिलाई ५० लिटर पानीको आवश्यक हुन्छ।
९.	**सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०**
	नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागू हुने गरी तोकेको छ।

गुणहरू (Characteristics)	**घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)**
Total Suspended solids, mg/L, Max	६००
pH	५.५ देखि ९.० सम्म
Temperature, ˚C, Max	४५
Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 ˚C, mg/L, Max	४००
Oils and grease, mg/L, Max	५०
Phenolic Compound mg/L Max	१०
Cyanides (as CN), mg/L, Max	२
Sulphides (as S), mg/L, Max	२.०
Chloride (Cl), mg/L, Max	१०००
Insecticides	नरहेको
Sulphates (SO_4), mg/L, Max	५००
Fluorides (as F), mg/L, Max	१०
Arsenic (as As), mg/L, Max	१.०
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	२.०
Total Chromium, mg/L, Max	२.०
Copper (as Cu), mg/L, Max	३.०
Lead (as Pb), mg/L, Max	०.१
Mercury (as Hg), mg/L, Max	०.०१
Nickel (as Ni), mg/L, Max	३.०
Selenium (as Se), mg/L, Max	०.०५
Zinc (as Zn), mg/L, Max	५
Ammonical nitrogen, mg/L, Max	५०
Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	१०००
Silver, mg/L, Max	०.१

क.सं.	मापदण्ड	
	Total Dissolved Solids, mg/l, Max	२१००
	Mineral Oils, mg/L, Max	१०
	Inhibition of nitrification test at 200ml/L	< ५०%

१०. संयुक्त फोहोर पानी प्रशोधन प्लान्टबाट सतही पानीमा औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०६०

नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागू हुने गरी तोकेको छ।

गुणहरू (Characteristics)	**घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)**
Total Suspended solids, mg/L, Max	५०
Particle size of total suspended particles	Shall pass 850-micron Sieve.
pH	५५ देखि ९.० सम्म
Temperature	Shall not exceed 40 ˚C in any section of the stream within 15 meters down-stream from the effluent outlet.
Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 ˚C, mg/L, Max	५०
Oils and grease, mg/L, Max	१०
Phenolic Compound mg/L Max	१.०
Cyanides (as CN), mg/L, Max	०.२
Sulphides (as S), mg/L, Max	२.०
Radioactive materials a. Alpha emitters, c/ml, Max b. Beta emitters, c/ml, Max	 a. १०$^{-७}$ b. १०$^{-८}$
Insecticides	नरहेको
Total residual chlorine, mg/L	१
Fluorides (as F), mg/L, Max	२.०
Arsenic (as As), mg/L, Max	०.२
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	२.०
Hexavalent chromium (as Cr), mg/L, Max	०.१
Copper (as Cu), mg/L, Max	३.०
Lead (as Pb), mg/L, Max	०.१
Mercury (as Hg), mg/L, Max	०.०१
Nickel (as Ni), mg/L, Max	३.०
Selenium (as Se), mg/L, Max	०.०५
Zinc (as Zn), mg/L, Max	५

क्र.सं.	मापदण्ड	
	Ammonical nitrogen, mg/L, Max	५०
	Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	२५०
	Silver, mg/L, Max	०.१
११.	**सतही पानीमा पठाइने औद्योगिक एफ्ल्युएन्टको लागि घटी बढी सीमा, २०५८**	

नेपाल सरकारले वातावरण संरक्षण नियमावली, २०५४ को नियम १५ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी देहाय बमोजिमको मापदण्डलाई निर्देशक मापदण्डको रूपमा लागू हुने गरी तोकेको छ।

गुणहरू (Characteristics)	**घटी बढी सीमा (Tolerance Limit)**
Total Suspended solids, mg/L, Max	३० देखि २०० सम्म
Particle size of total suspended particles	Shall pass 850-micron Sieve
pH	५.५ देखि ९.० सम्म
Temperature	Shall not exceed 40 ˚C in any of the stream within 15 meters downstream from the effluent outlet.
Biochemical oxygen demand (BOD) for 5 days at 20 ˚C, mg/L, Max	३० देखि १००
Oils and grease, mg/L, Max	१०
Phenolic Compound mg/L Max	१.०
Cyanides (as CN), mg/L, Max	०.२
Sulphides (as S), mg/L, Max	२.०
Radioactive materials a. Alpha emitters, c/ml, Max b. Beta emitters, c/ml, Max	$१०^{-७}$ $१०^{-८}$
Insecticides	नरहेको
Total residual chlorine, mg/L	१
Fluorides (as F), mg/L, Max	२.०
Arsenic (as As), mg/L, Max	०.२
Cadmium (as, Cd), mg/L, Max	२.०
Hexavalent chromium (as Cr), mg/L, Max	०.१
Copper (as Cu), mg/L, Max	३.०
Lead (as Pb), mg/L, Max	०.१
Mercury (as Hg), mg/L, Max	०.०१
Nickel (as Ni), mg/L, Max	३.०
Selenium (as Se), mg/L, Max	०.०५
Zinc (as Zn), mg/L, Max	५

क्र.सं.	**मापदण्ड**	
	Ammonical nitrogen, mg/L, Max	५०
	Chemical Oxygen Demand, mg/L, Max	२५०
	Silver, mg/L, Max	०.१

होटल निर्माण तथा सञ्चालनका क्रममा माथि उल्लिखित नीति ऐन, नियम, निर्देशिका तथा कार्यविधिका साथै अन्य सम्पूर्ण सान्दर्भिक कानुनहरू पालना गरिनेछ।

परिच्छेद ५: विद्यमान वातावरणीय अवस्था

यस होटलले पार्ने प्रभावको पूर्वानुमान तथा मूल्याङ्कनका लागि आयोजना क्षेत्रको वातावरणीय अवस्थाको आधारभूत जानकारी आवश्यक पर्दछ। आवश्यक तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू आयोजना क्षेत्रको निरीक्षण, विभिन्न प्रकाशित प्रतिवेदन तथा विभिन्न नक्साहरूको अध्ययनबाट सङ्कलन गरिएको छ।

५.१ भौतिक वातावरण

५.१.१ भौगोलिक तथा धरातलीय अवस्था र भू-उपयोग

होटल सांग्रिला भिलेज गण्डकी प्रदेश, कास्की जिल्ला, पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७, घरीपाटनमा पर्दछ। यस महानगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल ४६४.२४ वर्ग कि.मि. रहेको छ भने यस महानगरपालिकाको पूर्वी सिमानामा मादी र रूपा गाउँपालिका, पश्चिममा अन्नपूर्ण गाउँपालिका, पर्वत र स्याङ्जा जिल्ला रहेको छ भने उत्तरी सिमानामा माछापुच्छ्रे र मादी गाउँपालिका तथा दक्षिणमा स्याङ्जा र तनहुँ जिल्ला रहेको छ। होटल रहेको स्थान भौगोलिक रूपमा २८°११'११.५८" उत्तरी अक्षांश र ८३°५८'३०.५९" पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ, जुन समुद्री सतहबाट करिब ७९७ मिटर उचाइमा पर्दछ। यस होटल पोखरा आन्तरिक विमानस्थलबाट करिब १ कि.मि. दक्षिणमा, पोखरा अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलबाट करिब ४ कि.मि. पश्चिममा, फेवा तालको बाँध क्षेत्रबाट करिब १.१३ कि.मि. दक्षिण-पश्चिममा र अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय सङ्ग्रहालयबाट ५०० मिटर दक्षिण-पश्चिममा रहेको छ। होटलको जग्गाको कुल क्षेत्रफल २२ रोपनी १० आना ०.९ दाम (६,८२८.३७ वर्ग मिटर) रहेको छ। पोखरा महानगरपालिकाको भू-उपयोग सम्बन्धी विवरण तल तालिकामा देखाईएको छ।

तालिका ११ : पोखरा महानगरपालिकाको भू-उपयोग विवरण

भू-उपयोगको किसिम	ओगटेको क्षेत्र (वर्ग कि.मि.)	ओगटेको क्षेत्र (प्रतिशतमा)
कृषियोग्य क्षेत्र	१९०.५८	४१.०५
वन क्षेत्र	१९६.३८	४२.३२
जल क्षेत्र	१९.८०	४.२६
सार्वजनिक उपयोग	१४.९२	३.२१
आवासीय क्षेत्र	२९.२०	६.२८

व्यवसायिक क्षेत्र	५.१२	१.१०
औधोगिक क्षेत्र	०.३८	०.०८
सांस्कृतिक तथा पुरातात्विक क्षेत्र	०.०९	०.०१९
अन्य	७.७६	१.६६७
जम्मा	४६४.२४	१००

(स्रोतः पोखरा महानगरपालिका जोखिम तथा समावेशिता संवेदनशील भू-उपयोग योजना मस्यौदा प्रतिवेदन, २०७८)

पोखरा महानगरपालिकाको विद्यमान भू-उपयोग अवस्था हेर्ने हो भने यस महानगरपालिकामा वन र कृषि क्षेत्रले सबै भन्दा बढी भूमि ओगटेको पाइन्छ। बस्ती क्षेत्रमा आवासीय क्षेत्रले ६.२९%, व्यावसायिक क्षेत्रले ५.१२% र औद्योगिक क्षेत्रले ०.३८% ओगटेको छ। प्रमुख बस्तीहरू सेती नदी र यसका सहायक नदीका किनारमा रहेको पाइन्छ (स्रोतः पोखरा महानगरपालिका जोखिम तथा समावेशिता संवेदनशील भू-उपयोग योजना मस्यौदा प्रतिवेदन, २०७८)। यस होटल पोखरा महानगरपालिका जोखिम-संवेदनशील भू-उपयोग योजनाले तोकेको आवासीय क्षेत्रमा पर्छ, जुन तल चित्र मा देखाईएको छ।

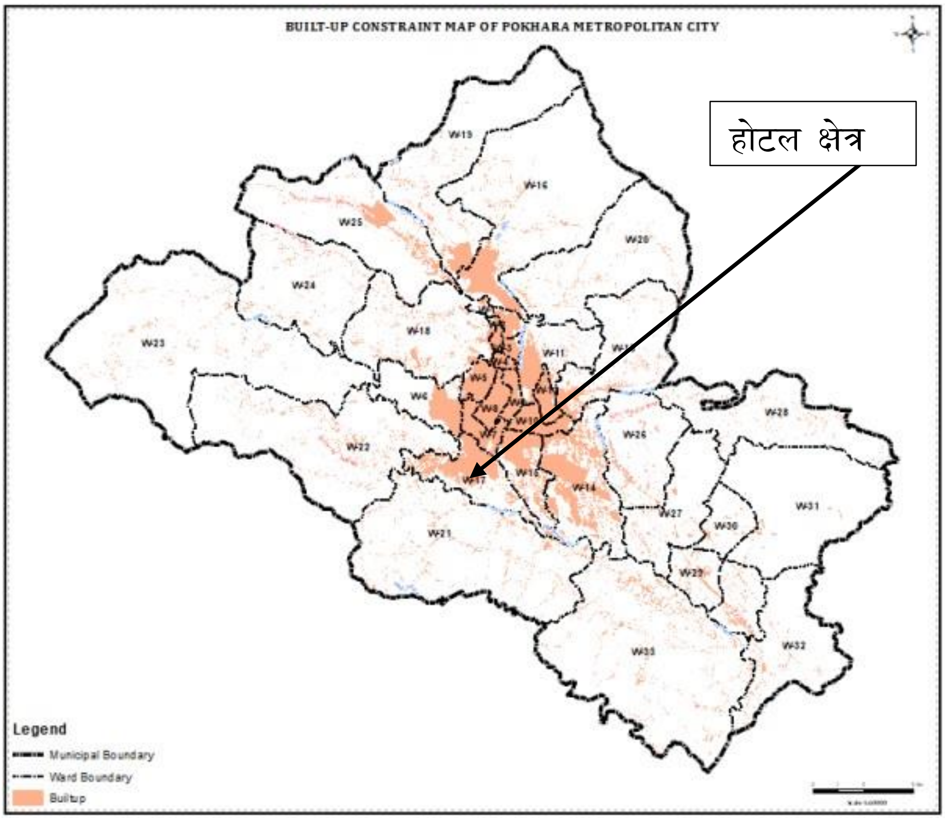

चित्र ३ः पोखरा महानगरपालिकाको विद्यमान बस्ती क्षेत्र

(स्रोतः पोखरा महानगरपालिका जोखिम तथा समावेशिता संवेदनशील भू-उपयोग योजना मस्यौदा प्रतिवेदन, २०७८)

५.१.२ भूगर्भ तथा माटो

५.१.२.१ क्षेत्रीय

हिन्दुकुश हिमालय क्षेत्रमा पर्ने र सक्रीय वास्तुशिल्पीय क्षेत्रमा पर्ने हुँदा नेपाल भूकम्प तथा पहिरोको उच्च जोखिममा पर्दछ, यसकारण पूर्वाधार विकासमा आयोजना क्षेत्रको भूगर्भ तथा माटोको विस्तृत अनुसन्धान तथा अध्ययन गरिन्छ। भौगोलिक हिसाबले यस क्षेत्रको भू-बनोट conglomerates भएको grey greenish grey gritty chlorite muscouite sandstone gritstone र सेतो ठूलो quartzites मिलेर बनेको छ। खानी तथा भूगर्भ विभागले तयार गरेको आयोजनास्थल आसपासको क्षेत्रीय भूगर्भको नक्सा निम्नानुसार तल चित्रमा देखाईएको छ।

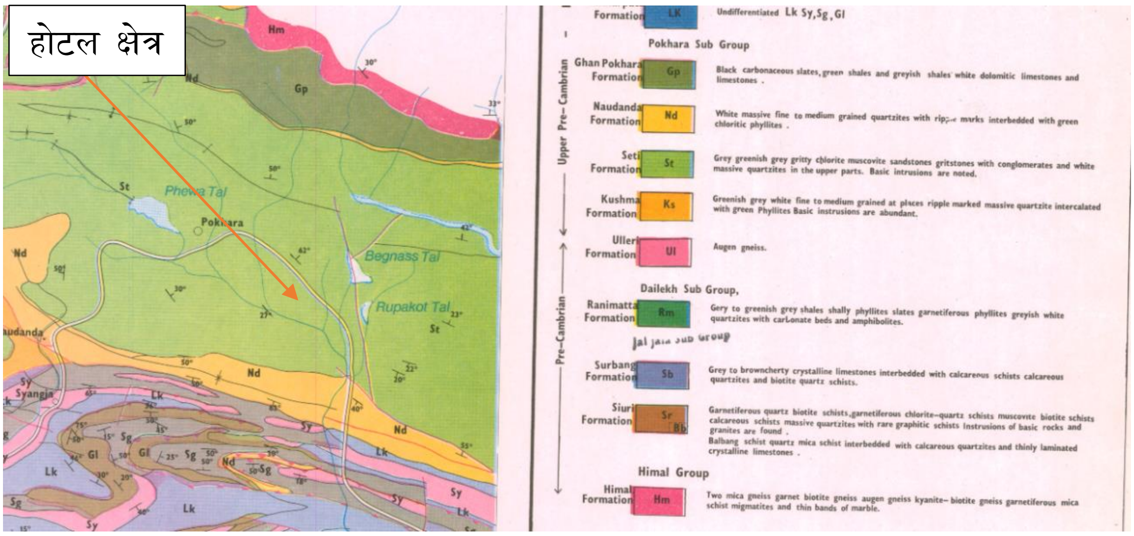

चित्र ४: आयोजना क्षेत्रको भौगोलिक नक्सा

(स्रोत: खानी तथा भूगर्भ विभाग)

५.२.२.२ आयोजना स्थल

यस होटल क्षेत्रको माटोको परीक्षण गरिएको थियो। परीक्षणको क्रममा ८ वटा bore hole खनेर अध्ययन गरिएको थियो। आयोजना क्षेत्रको माटोको विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका १२ : आयोजना क्षेत्रको माटोको विवरण

क्र.सं.	बोर होल संख्या	गहिराई	माटोको विवरण	Water Table
१		०.० – ३.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	१०.५० मिटर

	बोर होल १	३.० — ४.५ मिटर	खैरो रङको बालुवा सँगको ग्राभेल र सिल्ट	
		४.५ — ७.५ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
		७.५ — ८.० मिटर	खैरो रङको बालुवा सँगको ग्राभेल र सिल्ट	
		८.० – १२.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
२	बोर होल २	०.० – ४.५ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	१०.५० मिटर
		४.५ — ५.० मिटर	खैरो रङको बालुवासँगको सिल्ट	
		५.० — ७.५ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
		७.५ — ८.५ मिटर	सिल्टी माटोको साथ खैरो रङ बालुवा	
		८.५ — १०.५ मिटर	खैरो रङको बालुवा सँगको सिल्ट	
		१०.५ — १२ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
३	बोर होल ३	०.० – १०.५ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	१०.५० मिटर
		१०.५– १२ मिटर	खैरो रङको बालुवा सँगको ग्राभेलहरू र सिल्ट	
४	बोर होल ४	०.० – १.५ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	१०.५० मिटर
		१.५ – २.५ मिटर	खैरो रङको बालुवा सँगको सिल्ट	
		२.५ – ९.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
		९.० – १०.५ मिटर	खैरो रङको बालुवा सँगको सिल्ट	
		१०.५ – १२ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
५	बोर होल ५	० – १.५ मिटर	सिल्टी माटोको साथ खैरो रङ बालुवा	१०.५० मिटर
		१.५ – ४.५ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
		४.५ – ६.० मिटर	खैरो रङको बालुवा सँगको ग्राभेलहरू	
		६.० – १२.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
६	बोर होल ६	०.० – ३.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	९.० मिटर
		३.० – ४.५ मिटर	सिल्टी माटोको साथ खैरो रङ बालुवा र ग्राभेलहरू	
		४.५ – १२ मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
		१२.० – १३.५ मिटर	सिल्टी माटोको साथ खैरो रङ बालुवा	
		१३.५ – २० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	

७	बोर होल ७	०.० – ३.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	९.० मिटर
		३.०–४.५ मिटर	सिल्टी माटोको साथ खैरो रङ बालुवा	
		४.५ –६.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
		६.० – ७.५ मिटर	सिल्टी माटोको साथ खैरो रङ बालुवा	
		७.५ – २०.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
८	बोर होल ८	०.० – ३.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	९.५० मिटर
		३.० – ४.५ मिटर	खैरो रङको बालुवा सँगको ग्राभेल र सिल्ट	
		४.५ – ६.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	
		६.० – ७.५ मिटर	सिल्टी माटोको साथ खैरो रङ बालुवा	
		७.५ – २०.० मिटर	खैरो रङको ढुङ्गाहरू	

(स्रोतः Geotechnical Investigation Report, अनुसूची ८)

आयोजना स्थलको माटो परीक्षणको प्रतिवेदनमा निम्न बमोजिमको सुझावहरू दिइएको छ।

- Isolated Spread or Mat/ Raft Foundation का लागि माटो परीक्षणको प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिए बमोजिमको Allowable Bearing Capacity अपनाउनुपर्नेछ।
- फाउन्डेशनको आकार र गहिराई Bearing Capacity ले निर्धारण गर्दछ।
- आयोजना स्थलमा २ मिटरको गहिराइभन्दा तल liquefaction susceptibilty सुरक्षित रहेको छ।
- Bearing Capacity को मानहरू worst water condition को लागि तयार गरिएको छ।

५.१.३ जल तथा मौसम

५.१.३.१ वर्षा

नेपालमा पाइने मौसमी क्षेत्रहरूको विशिष्टीकरणका दृष्टिकोणले आयोजना क्षेत्रमा उष्ण किसिमको जलवायु पाइन्छ। होटल क्षेत्रको वरपरको वर्षा सम्बन्धी तथ्याङ्कका लागि आयोजना स्थलबाट ४.१ कि.मि. उत्तर (२८°१३'०६.२१" उत्तरी अक्षांश र ८४°००'००.११" पूर्वी देशान्तर) मा अवस्थित जल तथा मौसम विज्ञान विभागको पोखरा एयरपोर्ट स्टेशनको तथ्याङ्कलाई प्रयोग गरिएको छ। सो केन्द्रको तथ्याङ्कलाई तलको रेखाचित्र र तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १३ : आयोजना क्षेत्रको वार्षिक वर्षा

साल (ई.सं.)	वार्षिक वर्षा (mm)
२०१८	२,९९९.७
२०१९	३,१०२.१
२०२०	५,४५४.३
२०२१	५,२१६.७
२०२२	४,०९४.९
२०२३	३,४५४.०९

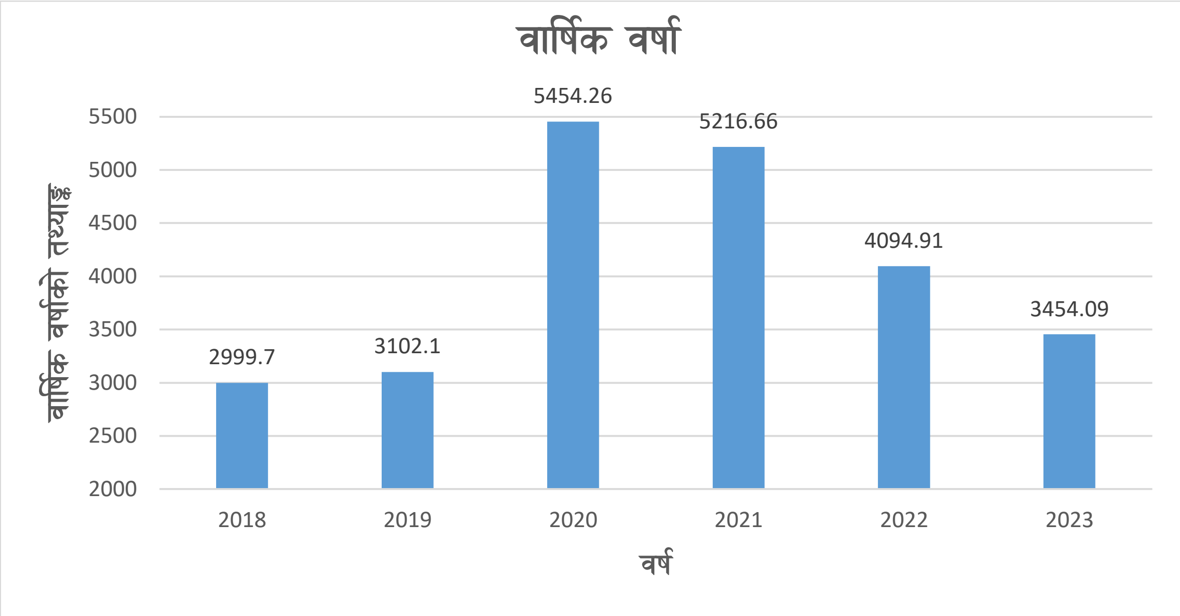

चित्र ५ : पोखरा एयरपोर्ट स्टेशनमा मापन गरिएको विगत ६ वर्षको वर्षाको तथ्याङ्क

(स्रोतः जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, पोखरा एयरपोर्ट)

जल तथा मौसम विज्ञान विभागबाट प्राप्त विगत ६ बर्षको तथ्याङ्क हेर्दा सबैभन्दा बढी वर्षा सन् २०२० मा भएको रहेछ भने सबैभन्दा कम वर्षा सन् २०१८ मा भएको थियो।

५.३.१.२ तापक्रम

आयोजना क्षेत्रको वरपरको तापक्रम सम्बन्धी तथ्याङ्कका लागि आयोजना स्थलबाट ४.१ कि.मि. उत्तर (२८°१३'०६.२१" उत्तरी अक्षांश र ८४°००'००.११" पूर्वी देशान्तर) मा अवस्थित जल तथा मौसम विज्ञान विभागको पोखरा एयरपोर्ट मौसम स्टेशनको तथ्याङ्कलाई प्रयोग गरिएको छ। सो केन्द्रको तथ्याङ्कलाई तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १४ : आयोजना क्षेत्रको औसत वार्षिक तापक्रम

साल (ई.सं.)	तापक्रम (°C)		तापक्रम (°C)	
	वार्षिक न्यूनतम	वार्षिक अधिकतम	औसत वार्षिक न्यूनतम	औसत वार्षिक अधिकतम
२०१८	६.७३	३१.१६	१६.१६	२७.३४
२०१९	६.९८	३२.३२	१६.३३	२७.२५
२०२०	७.५१	३१.४०	१६.०७	२६.९४
२०२१	७.९०	३०.५७	१६.२४	२७.३४
२०२२	८.०९	३२.०७	१६.४५	२७.६२
२०२३	७.२०९	३०.४२	१६.१२	२७.२९

(स्रोतः जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, २०२४)

जल तथा मौसम विज्ञान विभागको, पोखरा एयरपोर्ट केन्द्रको विगत ६ वर्षको तथ्याङ्क हेर्दा औसत वार्षिक न्यूनतम तापक्रम १६.०७ र औसत वार्षिक अधिकतम तापक्रम २७.६२ पाइयो।

५.१.४ वायु, जल तथा ध्वनिको गुण

५.१.४.१ वायु

आयोजना स्थलको वायुको गुणस्तरको लागि होटल क्षेत्रमा वायु गुणस्तर मापक यन्त्र (Temptop M2000 2nd Generation Multi-functional Air Quality Detector) मार्फत वायुको गुणस्तर मापन गरिएको थियो। वि.सं. २०८१।०२।१० दिउँसो १ः३६ बजेदेखि वि.सं. २०८१।०२।११ दिउँसो १ः३६ बजेसम्म २४ घण्टाको PM_{10}, $PM_{2.5}$ को औसत तथ्याङ्क संकलन गरिएको थियो, जसलाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १५ : आयोजना क्षेत्रको वायुको गुणस्तर

विवरण	परिमाण तथा एकाइ	वायुको गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९
PM_{10}	५३.५०६ $\mu g/m^3$	१२०
$PM_{2.5}$	३४.७५ $\mu g/m^3$	४०

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

५.१.४.२ ध्वनि

ध्वनिको विद्यमान स्तरका निम्ति होटल क्षेत्रमा मिति २०८१।०२।१० गतेका दिन दिउँसो १:२३ बजेदेखि दिउँसो १:३३ सम्म ५ सेकेण्डको अन्तराल १० मिनेट सम्म ध्वनि मापक यन्त्र (Noise Meter – Lutron SL- 4023SD) बाट तथ्याङ्क सङ्कलन गरी सो तथ्याङ्क विश्लेषण गरी Lmax, Lmin र Leq निकालिएको छ। ध्वनि मापनको नतिजालाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १६ : आयोजना स्थलमा ध्वनिको स्तर

ध्वनिको स्तर	(दिउँसो) होटल परिसर	(राती) होटल परिसर
अधिकतम (Lmax)	६५.१ डेसिबल	५२.७८ डेसिबल
न्यूनतम (Lmin)	४२.४ डेसिबल	३९.२९१ डेसिबल
औसत (Leq)	५२.८३ डेसिबल	४४.७७ डेसिबल

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८०)

ध्वनि गुणस्तर सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड, २०६९ ले शहरी आवासीय क्षेत्रको लागि ध्वनिको औषत (Leq) दिवा समयको लागि ५५ डेसिबल र रात्रीको लागि ५० डेसिबल तोकेको छ। आयोजना क्षेत्रमा ध्वनिको औसत (Leq) स्तर तोकिएको मापदण्डको सीमा भित्र रहेको पाइयो। ध्वनि मापन गर्दाको समयमा आयोजना रहेको स्थानमा ध्वनिका मुख्य स्रोतहरूमा हावाको बहाव, मान्छेहरू बोलेको आवाज रहेको छ।

५.१.५ भूकम्पीय जोखिम

ऐतिहासिक तथ्याङ्क तथा लामो समय देखिको भूकम्प मापनका आधारमा नेपाल उच्च भूकम्पीय जोखिम क्षेत्रमा पर्दछ। नेपालको उच्च भूकम्पीय जोखिम चलायमान टेक्टोनिक प्लेट (Movement of Tectonic Plate) का कारण हुने गरेको छ, जसका कारण पूर्व पश्चिम फैलिएको हिमालयका विभिन्न स्थानमा सक्रिय फल्टहरू (Active Faults) को निर्माण भएका छन्। स्थानीय भूकम्पीय जोखिमको आधारमा नेपाललाई विभिन्न भूकम्पीय क्षेत्र (seismic zones) मा विभाजन गरिएको छ। प्रत्येक क्षेत्र (zone) भित्र भूकम्पीय जोखिम स्थिर रहेको मानिन्छ। Seismic Zoning Factor (Z) भनेको कुनै क्षेत्रमा भूकम्पको जोखिमको स्तरलाई प्रतिनिधित्व गर्न भवनको डिजाइन र निर्माणमा प्रयोग हुने नम्बर हो र यसले ४७५ वर्ष return period का लागि peak ground acceleration (PGA) जनाउँदछ। Seismic Zoning Factor (Z) मार्फत इन्जिनियरहरू र आर्किटेक्टहरूलाई भवन कति

बलियो र भूकम्प प्रतिरोधी हुनुपर्छ भनेर निर्धारण गर्न मद्दत गर्दछ र यसको दायरा सामान्यतया क्षेत्रको भूकम्पीय जोखिमको आधारमा भिन्न हुन्छ, जसलाई ० देखि १ को दायरा (०.१ वा सो भन्दा कमलाई कम भूकम्पीय जोखिम क्षेत्र, ०.१ देखि ०.३ सम्मको क्षेत्रलाई मध्यम भूकम्पीय जोखिम क्षेत्र, ०.३ देखि ०.५ सम्मको क्षेत्रलाई उच्च भूकम्पीय जोखिम क्षेत्र र ०.५ भन्दा बढीको क्षेत्रलाई अति उच्च भूकम्पीय जोखिम क्षेत्र)मा वर्गीकरण गरी अध्ययन गरिन्छ। उल्लिखित चित्रमा नेपालको seismic zoning नक्सा प्रस्तुत गरिएको छ, जसमा आयोजना क्षेत्रको Seismic Zoning Factor ०.३५ रहेको छ।

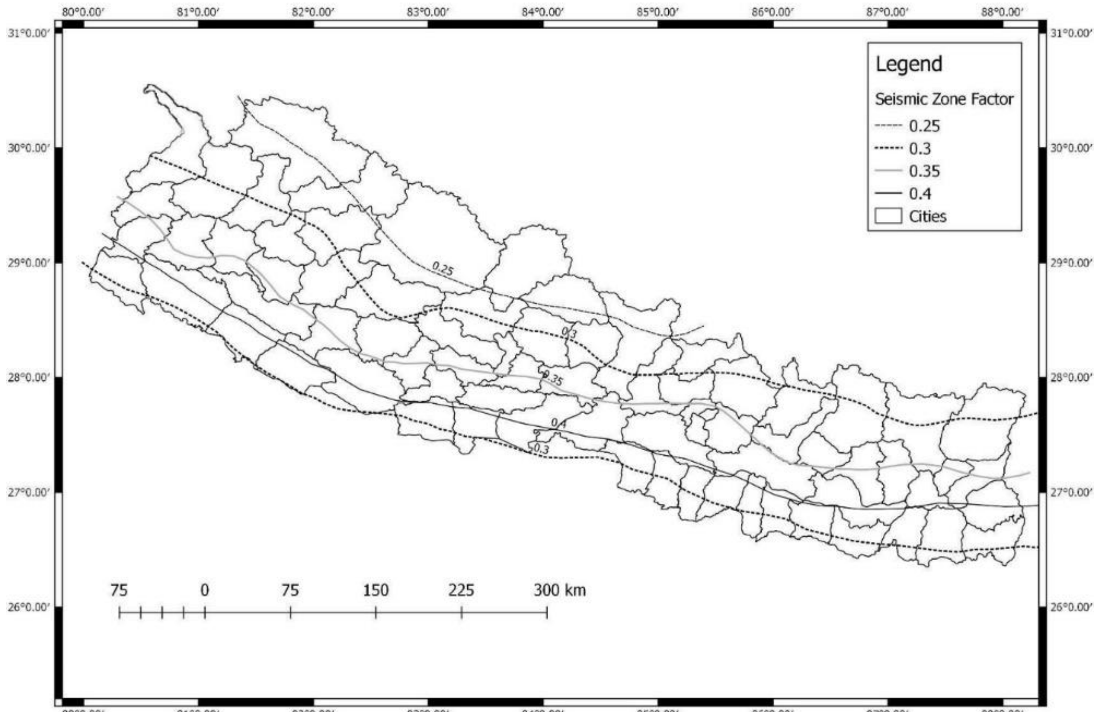

चित्र ६: नेपालको भूकम्पीय जोखिम नक्सा

(स्रोतः राष्ट्रिय भवन संहिता १०५:२०७७)

त्यसैगरी पोखरा महानगरपालिका जोखिम तथा समावेशिता संवेदनशील भू-उपयोग योजना मस्यौदा प्रतिवेदन, २०७८ को अनुसार पोखरा महानगरपालिकामा दुईवटा भूकम्पीय fault हरू छन् र यी fault हरू र यसको प्रभावित क्षेत्रले महानगरपालिकाको जम्मा १% मात्र भू-भाग ओगटेको छ। पोखराका सक्रिय फल्टहरू देखाईएको नक्सा चित्र नं. ५ मा राखिएको छ।

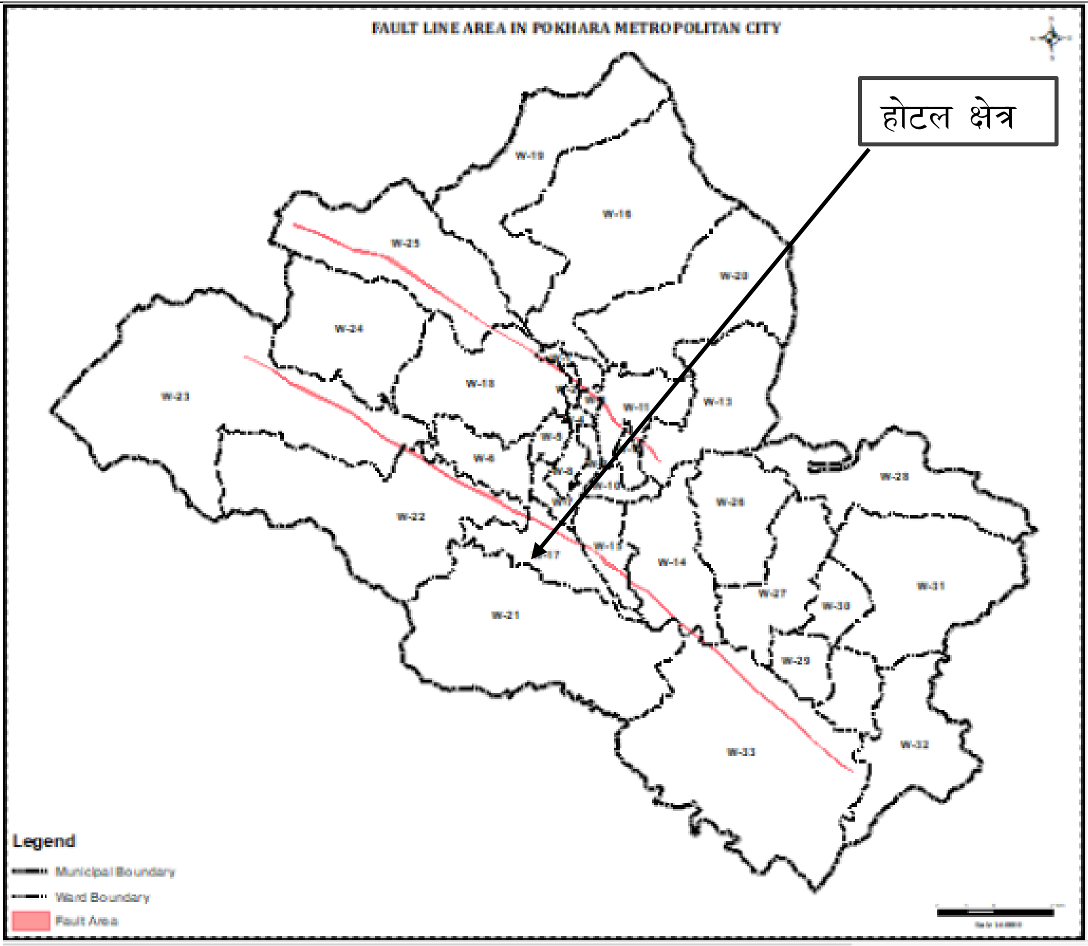

चित्र ७: पोखराका सक्रिय फल्टहरू देखाईएको नक्सा

(स्रोत: पोखरा महानगरपालिका जोखिम तथा समावेशिता संवेदनशील भू-उपयोग योजना मस्यौदा प्रतिवेदन, २०७८)

माटो परीक्षणको प्रतिवेदन अनुसार साइट अनुसन्धानको नतिजा र त्यसपछि Liquefaction को मापनको लागि सम्बन्धित विश्लेषण अनुसार, भूकम्पको समयमा यस क्षेत्र liquefaction को लागि संवेदनशील रहेको छैन।

५.१.६ जलस्रोत तथा जलाधार क्षेत्र

यस होटल क्षेत्रको करिब ९०० मिटर पूर्वमा सेती गण्डकी नदी रहेको छ भने करिब ८०० मिटर पश्चिममा फुस्रे खोला रहेको छ।

५.१.७ तरल फोहोर व्यवस्थापन

आयोजनाले सेप्टिक ट्याङ्की र सोक पिट मार्फत तरल फोहोर व्यवस्थापन गर्दै आईरहेको थियो भने हाल ५० KLD क्षमताको Sewage Treatment Plant निर्माण गरी तरल फोहोर व्यवस्थापन गरिनेछ।

५.२ जैविक वातावरण

५.२.१ आयोजना क्षेत्रको वन सम्पदा

होटल रहेको स्थान कुनै पनि राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्षण क्षेत्र, शिकार आरक्षण क्षेत्र, आधिकारिक रूपमा मान्यता प्राप्त संरक्षण क्षेत्र वा स्थानीय मान्यता प्राप्त पारिस्थितिक सम्वेदनशील क्षेत्रभित्र वा वरपर पर्दैन। नयाँ भवन निर्माणको लागि प्रस्ताव गरिएको जग्गा हाल खाली रहेको छ।

५.२.२ होटल परिसरको रूख तथा बिरूवा

सञ्चालनरत होटलमा विभिन्न प्रजातिका रूखविरूवाहरू लगाई हरियाली कायम गरिएको छ। होटलको बगैंचा लगाईएको रूखविरूवाको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १७: होटल परिसरमा लगाईएको रूखविरूवाहरू

क्र.सं.	स्थानीय नाम	English Name	Scienticfic Name
		रूखविरूवाहरू	
१.	लिची	Lychee Nut	*Litchi chinensis*
२.	आँप	Mango	*Mangifera indica*
३.	धुपी	Cypress Wood	*Juniperus indica*
४.	वेगमवली	Paper Flower	*Bougainvillea glabra*
५.	कपुर	Camphor Tree	*Cinnamomum camphora*
६.	लालुपाते	Red Christmas Flower	*Euphorbia pulcherrima*
७.	नासपाती	Pear	*Pyrus pyrifolia*
८.	कागती	Lemon	*Citrus aurantifolia*
९.	कफी	Coffee	*Coffea arabica*
१०.	एरिका पाम	Bamboo Palm or Areca Palm	*Dypsis lutescens or Chrysalidocarpus lutescens*
११.	बोतल पाम	Bottle palm	*Hyophorbe lagenicaulis*
१२.	आरू	Peach	*Prunus persica*

१३.	करविर	Oleander Plant	*Nerium oleander*
१४.	एभोगाडो	Avocado or Butter fruits	*Persea americana*
१५.	इन्द्रकमल	Cape Jasmine	*Gardenia jasminoides*
१६.	गुल्मोहोर	Royal Poinciana	*Delonix regia*
१७.	प्याउली	Yellow Flax	*Reinwardtia indica*
१८.	युका	Yucca Plant	*Yucca brevifolia*

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

५.२.३ चराचुरूङ्गीको सूची

स्थलगत सर्वेक्षणको बेला होटल परिसरमा देखिएको तथा मुख्य जानकार व्यक्तिसँगको छलफलबाट यस होटल क्षेत्रमा निम्न बमोजिमको चराचुरूङ्गीहरू देखिने गरेको छ।

तालिका १८ः आयोजना क्षेत्रमा पाइने चराचुरूङ्गी

चराचुरूङ्गी			
१.	काग	House Crow	*Corvus splendens*
२.	घर भँगेरा	House Sparrow	*Passer domesticus*
३.	ढुकुर	Laughing Dove	*Spilopelia senegalensis*
४.	भँगेरा	Sparrow	*Passeridae*
५.	बकुल्ला	Indian Pond Heron	*Ardeola grayii*
६.	लाटो कोसेरो	Owl	*Strigiformes*
७.	परेवा	Pigeon	*Columba*
८.	फिस्टो	Black-faced Warbler	*Abroscopus schisticeps*
९.	चिल	Eagle	*Aquila*

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

आयोजना क्षेत्र वरपरका स्थानीयबासीहरूसँगको छलफलबाट त्यस क्षेत्रमा कुकुर, बिरालो, गाई, भैंसी जस्ता घरपालुवा जनावरहरूमात्र पाइने गरेको जानकारी पाइयो।

५.३ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

५.३.१ पोखरा महानगरपालिका र पोखरा महानगरपालिका वडा नं.१७

क. जनसाङ्ख्यिक विवरण

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को अनुसार पोखरा महानगरपालिका तथा पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ मा पुरूषको भन्दा धेरै जनसङ्ख्या महिलाको रहेको छ। पोखरा महानगरपालिकामा भन्दा पोखरा महानगरपालिका वडा नं १७ मा औसत सदस्य सङ्ख्या कम रहेको पाइयो। तल तालिकामा पोखरा महानगरपालिका तथा पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ को जनसाङ्ख्यिक विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १९ : जनसङ्ख्या विवरण

विवरण	पोखरा महानगरपालिका	पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७
परिवार सङ्ख्या	१,४०,४५९	१२,६५८
जनसङ्ख्या	५,१३,५०४	४६,००५
पुरूष	२,४७,४५९	२२,०६६
महिला	२,६६,००९	२३,९३९
लैङ्गिक अनुपातःपुरूष/महिला	९३.०४	९२.१७
औसत परिवार सङ्ख्या	३.७	३.६३

(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

ख. साक्षरता स्थिति

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को अनुसार पोखरा महानगरपालिकामा भन्दा पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का बासिन्दाहरूको साक्षरता दर धेरै रहेको छ। तल तालिकामा पोखरा महानगरपालिका र पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का बासिन्दाहरूको साक्षरता दर प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २०: साक्षरता

क्र.सं.	साक्षरता	पोखरा महानगरपालिका		पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७	
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	पाँच वर्षदेखि माथिको	४,८१,४२६	१००	४२,९२६	१००
२	पढ्न र लेख्न सक्ने जनसङ्ख्या	४,२७,१०९	८८.७२	३९,२६५	९१.४७

३	पढ्न मात्र सक्ने जनसङ्ख्या	२,९८३	०.६२	२९१	०.६८
४	पढ्न र लेख्न नसक्ने	५०,३२०	१०.४५	३,३०२	७.६९
५	साक्षरता नबताएको	१,०१४	०.२१	६८	०.१६
६	साक्षरता प्रतिशत	८८.७२		९१.४७	

(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

ग. पिउने पानीको सुविधा

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को अनुसार अधिकांश पोखरा महानगरपालिका र पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का बासिन्दाहरू पिउनेपानीका लागि पाइपद्वारा वितरित पिउने पानी प्रयोग गर्ने गरेका छन्। तल तालिकामा पोखरा महानगरपालिका र पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का बासिन्दाहरूले प्रयोग गर्ने पिउनेपानीको स्रोत विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २१ : पिउनेपानी

क्र.सं.	पिउनेपानीको स्रोत	पोखरा महानगरपालिका		पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	घर परिसरमा धारा	९१,५१८	६५.१६	७४०५	५८.५०
२	घर परिसर बाहिर धारा	२०,६७२	१४.७२	१४७१	११.६२
३	ईनार/चापाकल	२२८	०.१६	१२७	१.००
४	ढाकिएको ईनार/कुवा	५९६	०.४२	१३२	१.०४
५	नढाकिएको ईनार/कुवा	८१८	०.५८	२८	०.२२
६	मुलको पानी	७,१३३	५.०८	९८१	७.७५
७	खोलाको पानी	३१८	०.२३	६०	०.४७
८	जारको पानी	१८,५५५	१३.२१	२२२१	१७.५५
९	अन्य	६२१	०.४४	२३३	१.८४
जम्मा		**१,४०,४५९**	**१००**	**१२,६५८**	**१००**

(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

घ. शौचालय सुविधा

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को अनुसार पोखरा महानगरपालिका तथा पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का अधिकांश घरहरूमा आधुनिक शौचालय रहेको छ। तल तालिकामा पोखरा

महानगरपालिका तथा पोखरा महानगरपालिका वडा नं.१७ का घरहरूमा रहेको शौचालय सुविधा विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २२: शौचालय सुविधा

क्र.सं.	शौचालयमा पहुँच	पोखरा महानगरपालिका		पोखरा म.पा. वडा नं. १७	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	आधुनिक (ढल निकास)	१,७८५	१.२७	३२८	२.५९
२	आधुनिक (सेफ्टी ट्यांक)	१,२७,२८०	९०.६२	११,७८५	९३.१०
३	खाल्डे शौचालय	१०,७७७	७.६७	५२४	४.१४
४	सार्वजनिक शौचालय	३३२	०.२४	५	०.०४
५	सुविधा नभएको	२८५	०.२०	१६	०.१३
	जम्मा	**१,४०,४५९**	**१००**	**१२,६५८**	**१००**

(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

ङ. खाना बनाउने ऊर्जाको स्रोत

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को अनुसार पोखरा महानगरपालिका तथा पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का अधिकांश घरहरूमा खाना पकाउनका लागि एल.पी. ग्याँस प्रयोग गर्ने गरिएको छ। तल तालिकामा पोखरा महानगरपालिका तथा पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का घरहरूमा खाना पकाउनका लागि प्रयोग गरिने ऊर्जाको स्रोत विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २३: खाना पकाउने ऊर्जाको स्रोत

क्र.सं.	ऊर्जाको स्रोत	पोखरा महानगरपालिका		पोखरा म.पा. वडा नं. १७	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	दाउरा	११,८९३	८.४७	२७९	२.२०
२	एल.पी. ग्याँस	१,२७,५७१	९०.८२	१२,३०९	९७.२४
३	बिजुली	३७२	०.२६	४६	०.३६
४	गुईठा	४	०.००	१	०.०१
५	बायोग्याँस	५४३	०.३९	२०	०.१६
६	मट्टीतेल	३२	०.०२	२	०.०२
७	अन्य	४४	०.०३	१	०.०१
कुल घरपरिवार		**१,४०,४५९**	**१००**	**१२,६५८**	**१००**

(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

च. बत्तीका लागि प्रयोग गरिने ऊर्जाको स्रोत

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को अनुसार पोखरा महानगरपालिका तथा पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का अधिकांश घरहरूमा बत्तीका लागि नेपाल विद्युत प्राधिकरणद्वारा वितरित विजुली बत्ती प्रयोग गर्ने गरिएको छ। तल तालिका पोखरा महानगरपालिका तथा पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ का घरहरूमा बत्तीका लागि प्रयोग गरिने बत्तीको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २४: बत्तीका लागि ऊर्जाको स्रोत

क्र.सं.	ऊर्जाको स्रोत	पोखरा महानगरपालिका		पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	बिजुली	१,३९,७९६	९९.५३	१२,६३३	९९.८०
२	सौर्य ऊर्जा	५१७	०.३७	२२	०.१७
३	मट्टीतेल	७३	०.०५	१	०.०१
४	बायो ग्याँस	६	०.००	०	०.००
५	अन्य	६७	०.०५	२	०.०२
जम्मा		**१,४०,४५९**	**१००**	**१२,६५८**	**१००**

(स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

५.३.२ आयोजनाबाट प्रभावित क्षेत्र

क. घरीपाटन

यस आयोजना पोखरा महानगरपालिका वडा नं. १७ घरीपाटनमा रहेको छ। यस आयोजना देखि करिव ४.५ किलोमिटर उत्तरमा पोखरा अन्तराष्ट्रिय विमानस्थल रहेको छ भने करिव एक किलोमिटर उत्तरमा पुरानो पोखरा विमानस्थल रहेको छ। यस आयोजना देखि करिव एक किलोमिटर दक्षिणमा सेती नदी रहेको छ। घरीपाटन टोल विकास संस्थामा करिब २०५ घरपरिवारहरूको बसोबास रहेको छ *(स्रोतः स्थलगत अध्ययन, २०८१)।*

ख. घरपरिवारहरू

यस आयोजनाको प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा पैतिस घरपरिवारहरू रहेका छन्। यस क्षेत्रमा ब्राह्मण, दशनामी, क्षेत्री, मगर र सार्की जातिको बसोबास रहेको छ । तल तालिकामा आयोजनाको प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका घरपरिवार तथा जाति विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २५ : घरपरिवार तथा जाति

क्र.सं.	जाति	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	ब्राह्मण	१०	७६.९२	१३	५९.०९
२	दशनामी	२	१५.३८	०	०.००
३	क्षेत्री	१	७.६९	५	२२.७३
४	मगर	०	०.००	३	१३.६४
५	सार्की	०	०.००	१	४.५५
जम्मा		**१३**	**१००**	**२२**	**१००**

(स्रोतः स्थलगत अध्ययन, २०८१)

ग. जनसङ्ख्या र जाति

आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रमा पुरूषको भन्दा महिलाको जनसङ्ख्या धेरै रहेको छ भने सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या बाह्मण जातिको रहको छ। तल तालिकामा आयोजना क्षेत्रको जनसङ्ख्या विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २६: जाति तथा जनसङ्ख्या

क्र.सं.	विवरण	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र			अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		
		जनसङ्ख्या	पुरूष	महिला	जनसङ्ख्या	पुरूष	महिला
१	ब्राह्मण	४७	१९	२८	४९	२५	२४
२	दशनामी	७	४	३	०	०	०
३	क्षेत्री	५	२	३	२३	११	१२
४	मगर	०	०	०	१३	६	७
५	सार्की	०	०	०	३	२	१
जम्मा		**५९**	**२५**	**३४**	**८८**	**४४**	**४४**

(स्रोतः स्थलगत अध्ययन, २०८१)

घ. उमेर अनुसारको जनसङ्ख्या

अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रको तुलनामा प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रमा शारिरिक तथा आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसङ्ख्याको दर धेरै रहेको छ। तल तालिकामा उमेर अनुसारको जनसङ्ख्या विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २७: उमेर अनुसारको जनसङ्ख्या

क्र.सं.	उमेर समुह	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	१४ वर्षसम्म	११	१८.६४	२२	२५.००
२	१५ देखि ५९ वर्षसम्म	४१	६९.४९	५२	५९.०९
३	६० वर्ष देखि माथिको उमेर	७	११.८६	१४	१५.९१
जम्मा		**५९**	**१००**	**८८**	**१००**

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

ङ. साक्षरता

स्थानीय महानुभावहरूले दिएको जानकारी अनुसार यस आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रमा पढ्न र लेख्न नसक्ने बासिन्दाहरू रहेका छैनन्। यस आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रका अधिकांश बासिन्दाहरू माध्यमिक तथा उच्च शिक्षा हासिल गरेका रहेका छन्। तल तालिकामा आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रको बासिन्दाहरूको साक्षरता स्थिति प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २८: जनसङ्ख्या र साक्षरता स्थिति

क्र.सं.	साक्षरता स्थिति	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत
१	नाबालक	३	५.०८	७	७.९५
२	साक्षर	११	१८.६४	२३	२६.१४
३	माध्यमिक विद्यालय	२१	३५.५९	२५	२८.४१
४	उच्च शिक्षा	२४	४०.६७	३३	३७.५०
जम्मा		**५९**	**१००**	**८८**	**१००**

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

च. पेसा

स्थानीय जानकार महानुभावहरूले दिएको जानकारी अनुसार आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रका अधिकांश घरपरिवारहरूको पेसा कृषि रहेको छ भने कृषिको साथै दैनिक ज्यालादारी, नोकरी, व्यापार र वैदेशिक रोजगारीमा पनि संलग्न रहेका छन्। तल तालिकामा आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको पेसा विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २९: पेसा

क्र.सं.	पेसा	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	कृषि/दैनिक ज्यालादारी	५	३८.४६	९	४०.९१
२	कृषि/नोकरी	४	३०.७७	७	३१.८२
३	व्यापार	२	१५.३८	३	१३.६४
४	व्यापार/वैदेशिक रोजगार	२	१५.३८	३	१३.६४
जम्मा		**१३**	**१००**	**२२**	**१००**

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

छ. वार्षिक आय

स्थानीय जनप्रतिनिधि तथा तथा स्थानीय जानकार महानुभावहरूले दिएको जानकारी अनुसार आयोजना प्रभावित क्षेत्रका अधिकांश घरपरिवारहरूको वार्षिक आय आठ लाख भन्दा धेरै रहेको छ। तल तालिकामा आयोजना प्रभावित क्षेत्रका घरपरिवारहरूको वार्षिक आय विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३०: वार्षिक आय

क्र.सं.	वार्षिक आम्दानी	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र		अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	
		घरपरिवार	प्रतिशत	घरपरिवार	प्रतिशत
१	८ लाख भन्दा कम	५	३८.४६	११	५०.००
२	८ लाखदेखि १२ लाखसम्म	४	३०.७७	९	४०.९१
३	१२ लाखभन्दा धेरै	४	३०.७७	२	९.०९
जम्मा		**१३**	**१००**	**२२**	**१००**

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

ज. वार्षिक व्यय

आम जनसमुदायको मुख्य खर्च हुने शिर्षक (खाद्यान्न, शिक्षा, स्वास्थ्य, कपडा, चाडपर्व तथा विविध) लाई आधार मानी प्रश्न गर्दा सबै भन्दा धेरै खर्च चाडपर्व र कपडामा हुने देखियो। तल तालिकामा आयोजना प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरूको मुख्य खर्च विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३१ : वार्षिक व्यय

क्र.सं.	वार्षिक व्यय	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र	प्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्र
१	खाद्यान्न	११.२१	१२.३४
२	शिक्षा	१७.६५	१५.९१
३	स्वास्थ्य	१५.५८	१७.८५
४	कपडा	१५.०५	२२.३९
५	चाडपर्व	३२.७१	१९.१५
६	विविध	७.७९	१२.३५
जम्मा		**१००**	**१००**

(स्रोतः स्थलगत सर्वेक्षण, २०८१)

झ. खानेपानी तथा शौचालय सुविधा

आयोजनाबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका सबै घरहरूमा धाराबाट वितरित खानेपानीको सुविधा रहेको छ। आयोजना प्रभावित क्षेत्रका सबै घरहरूमा आधुनिक शौचालय सुविधा रहेको जानकारी पाइयो *(स्रोतः स्थलगत अध्ययन, २०८१)*।

ञ. फोहोरमैला व्यवस्थापनको अवस्था

स्थानीय जानकार महानुभावहरूले दिएको जानकारी अनुसार आयोजनाबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका सबै घरहरूमा पोखरा महानगरपालिकाद्वारा फोहोर व्यवस्थापन हुँदै आएको छ *(स्रोतः स्थलगत अध्ययन, २०८१)*।

ट. ऊर्जा आपूर्ति

आयोजनाबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका सबै बासिन्दाहरूको घरमा खाना पकाउनका लागि एल.पी. ग्याँस प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो। अधिकांश घरपरिवारहरू खाना पकाउनका लागि एल.पी. ग्याँसका अतिरिक्त इलेक्ट्रिकबाट चल्ने इन्डक्सन चुलो प्रयोग गर्ने गरेको पाइयो। बत्तीका लागि आयोजनाबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका सबै घरहरूमा नेपाल विद्युत प्राधिकरणद्वारा वितरित विजुली रहेको छ *(स्रोतः स्थलगत अध्ययन, २०८१)*।

५.३.३ सांस्कृतिक वातावरण

आयोजनाबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका अधिकांश बासिन्दाहरू हिन्दु धर्मावलम्वी रहेको जनकारी पाइयो। यस आयोजनाको प्रभावित क्षेत्रमा कुनै मठ मन्दिर रहेको जानकारी पाइएन। आयोजनाबाट प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष प्रभावित क्षेत्रका बासिन्दाहरू दसैं, तिहार, माघे सक्रान्ती, फागु पूर्णिमा, नयाँ वर्ष, जनै पूर्णिमा, कृष्ण जन्माष्टमी, तिज र ल्होसार विशेष रूपमा मनाउने गर्दछन् *(स्रोतः स्थलगत अध्ययन, २०८१)*।

परिच्छेद ६: प्रस्ताव कार्यान्वयनका विकल्पहरू

वैकल्पिक विश्लेषण वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनको एक महत्वपूर्ण अङ्ग हो। आयोजनासँग सम्बन्धित विभिन्न पक्षहरूको विकल्प विश्लेषणको मुख्य उद्देश्य भनेको विकास निर्माणका कार्यहरू गर्दा सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढोत्तरी र नकारात्मक प्रभावहरू कम हुने प्रकारको क्रियाकलापलाई अङ्गीकार गर्नु हो। यस अध्यायमा निम्न गतिविधिहरू अन्वेषण गरिएको छ।

क. प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने/नगर्ने
ख. डिजाइन
ग. आयोजना स्थल
घ. भू-बनौट
ङ. सञ्चालन विधि र समय तालिका
च. कच्चा पदार्थ
छ. वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग
ज. वैकल्पिक साधनहरू

विकल्पहरूको विश्लेषण तथा विकल्पहरूको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने अनुकूल तथा प्रतिकुल प्रभावको तुलनात्मक आकलन गरी प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ३२ : प्रस्तावको विकल्प विश्लेषण

विकल्प	विश्लेषण	अनुकुलन वातावरणीय प्रभाव	प्रतिकूल वातावरणीय प्रभाव
विकल्प १			
प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्ने/नगर्ने	नेपालमा होटल/रिसोर्ट र लज उद्योगलाई नेपाली अर्थतन्त्रको विकासको आधार मानिन्छ।	देशमा होटलहरूको स्थापना, सञ्चालन र सञ्चालनको बेला स्थानीय निकायलाई बुझाउने राजस्वले राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई	छैन

		राम्रो बनाउँदछ र दक्ष तथा कुशल जनशक्तिलाई रोजगारी सिर्जना गर्दछ।	
डिजाइन	• नयाँ भवनको लागि तयार गरिएको डिजाइन ड्रईङ्गहरू आयोजना स्थानलाई मध्यनजर राखेर बनाइएको छ। • नक्सामा उल्लेख भए अनुसार खुला स्थानहरू, ग्राउन्ड कभरेज र सेट ब्याक निर्माण गर्दा कायम राखिनेछ। • राष्ट्रिय भवन संहिताको समीक्षा गरिनेछ।	भवन सुरक्षा तथा प्रकोप जोखिम न्यून	छैन।
आयोजना स्थल	यस होटल कुनै पनि ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र धार्मिक महत्त्व रहेको स्थानमा पर्दैन।	होटलको निर्माण तथा सञ्चालन क्षेत्रको भौगोलिक तथा धरातलीय बनावट होटल निर्माणको लागि उपयुक्त देखिन्छ।	आयोजना स्थानको लागि विकल्प आवश्यक रहेको छैन।
भू-बनोट	पर्यावरणको रूपमा कुनै पनि ठूलो वातावरणीय प्रभावको परिकल्पना गरिएको छैन। होटल सञ्चालनका लागि यो स्थान उपयुक्त मानिएको छ।	होटलको निर्माण तथा सञ्चालन यस क्षेत्रको समग्र विकासको सुरूवाति कदम हुने र यसले गर्दा अरू पुर्वाधारमा विकास गर्ने आशा गरिएको छ।	छैन।
सञ्चालन विधि र	बर्षातको समयमा होटल निर्माण गर्दा पानी जम्ने, निर्माण सामग्री	सञ्चालन विधि र समय तालिका	छैन।

समय तालिका	ढुवानीमा कठिनाइ हुने जस्ता समस्या देखिन्छ। त्यसकारण होटल निर्माणको लागि हिउँदको समय उपयुक्त मानिन्छ।	मिलाउदा काम छिटो छरितो हुने।	
कच्चा पदार्थ	होटल निर्माण गर्नको लागि मुख्य रूपमा ईट्टा, गिट्टी, बालुवा, सिमेन्ट, फलामको छड आदि कच्चा पदार्थको रूपमा प्रयोग गर्ने।	स्थानीय बजारमा पाईने कच्चा पदार्थको सदुपयोग	छैन।
वन तथा सरकारी जग्गाको प्रयोग	होटलको भवन निर्माण हुने जग्गा होटल सांग्रिला भिलेज प्रा. लि. को निजी जग्गा हो।	वन तथा सरकारी जग्गामा हस्तक्षेप नहुने।	छैन।
बैकल्पिक साधनहरू	• वैकल्पिक साधन अपनाउँदा बगैंचाबाट निस्केको झारपातलाई कम्पोस्टमा रूपान्तरण गर्न सकिन्छ। यी प्रक्रियाहरू अपनाउँदा आयोजना क्षेत्रबाट निस्कने फोहोरको मात्रा कम हुन्छ र यसले वातावरण सफा राख्नमा केही हदसम्म मद्दत पुऱ्याउँछ। • होटलले वातावरणमैत्री नवीकरणीय ऊर्जाहरू जस्तै विद्युत, सोलारको प्रयोग गरिनेछ।	आयोजना भित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ	छैन।

परिच्छेद ७ : प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणमा पर्ने खास प्रभाव

अध्ययन टोलीद्वारा होटल निर्माण तथा सञ्चालन चरणको बखत प्रभावहरूको पहिचान र पूर्वानुमान उपस्थित कार्य/गतिविधिहरूलाई उचित ध्यान दिएर गरिएको छ। दुवै सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरूको अध्ययन र विश्लेषण गरिएको छ। सम्भावित प्रभावहरूलाई तीन पक्षमा विभाजन गरिएको छः भौतिक, जैविक र सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण। पूर्वानुमानित वातावरणीय प्रभावहरूलाई परिमाण, सीमा र अवधिको आधारमा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा दिईएका दिशा निर्देशहरूको आधारमा मूल्याङ्कन गरिएको छ। विज्ञहरूको मूल्याङ्कन बाहेक अन्य त्यस्तै समान आयोजनाहरूबाट आएका अनुभवहरूलाई वातावरणीय प्रभावहरूको पूर्वानुमानका लागि उपकरणको रूपमा पनि लिइएको छ।

७.१ सकारात्मक प्रभाव

अ. निर्माण चरण

क. रोजगारीको अवसर

होटलको थप भवन निर्माण चरणमा प्राविधिक जनशक्ति र मजदुरहरू सहित दैनिक करिब ६० जना कामदारहरू आवश्यक पर्ने देखिन्छ। अधिकांश जनशक्ति स्थानीय समुदायबाट सीप तथा दक्षता अनुरूप नियुक्ति गरिनेछ। यसले स्थानीयलाई रोजगारीको अवसर प्रदान गरी स्थानीय अर्थव्यवस्थालाई वृद्धि गर्नेछ। यसले श्रमिकहरूको सीप र क्षमता विकास गर्न मद्दत गर्दछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, परिमाणमा निम्न र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

आ. सञ्चालन चरण

क. पर्यटन विकास

पर्यटकीय गन्तव्यका दृष्टिले पोखरा नेपालकै उत्कृष्ट स्थल मानिन्छ। यहाँ फेवाताल, रुपा ताल, वेगनास ताल, खाष्टे ताल जस्ता मनमोहक ताल, अन्तर्राष्ट्रिय पर्वतीय संग्रहालय, गोर्खा स्मृति संग्रहालय, अन्नपूर्ण संग्रहालय जस्ता ऐतिहासिक संग्रहालयहरू र तालवाराही मन्दिर, नारायणस्थान मन्दिर, विन्ध्यवासिनी मन्दिर, पाताले छाँगो (डेभिड फल), हरिहर गुफा, गुसेश्वर गुफा, चमेरे गुफा, विश्वशान्ति स्तुपा लगायतका थुप्रै पर्यटकीय स्थलहरु छन्, जसले स्वदेशी तथा विदेशी पर्यटकको

मन लोभ्याउने गर्दछ। आन्तरिक तथा अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटकहरू यस क्षेत्रको प्राकृतिक सौन्दर्य तथा व्यापारिक प्रयोजनको लागि यस क्षेत्रमा आउने गर्दछन्। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, क्षेत्रीय, परिमाणमा उच्च र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ख. रोजगारीको अवसर

यस होटल पूर्ण सञ्चालन क्रममा १६० जना कर्मचारीहरू आवश्यकता पर्ने अनुमान गरिएको छ। सञ्चालन चरणमा दक्ष, अदक्ष तथा अर्धदक्ष जनशक्तिहरूको आवश्यकता पर्नेछ र दक्षता अनुसार स्थानीयहरूलाई रोजगारीका लागि प्राथमिकता दिईनेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, परिमाणमा मध्यम र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ग. स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि

होटल सञ्चालनले यस क्षेत्र वरपर विभिन्न खालका अन्य व्यापार व्यवसायहरू जस्तै रेष्टुरेण्ट, souvenir पसल आदिको विकास भई स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि हुने देखिन्छ। साथै होटल वरपरका मानिसहरूलाई स्थानीय सांस्कृतिक कलात्मक सामग्री र स्थानीय उत्पादनको बजार सञ्चालन गर्ने अवसर प्रदान गर्दछ र तिनीहरूलाई जीविकोपार्जन गर्न मद्दत गर्दछ। यस प्रभावलाई परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

घ. राजस्व सङ्कलन

होटल सञ्चालन वापत संघीय तथा स्थानीय तहलाई बुझाइने राजस्वबाट संघ तथा स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलनमा टेवा पुग्नेछ, जसबाट अप्रत्यक्ष रूपमा स्थानीय क्षेत्रको विकासमा टेवा पुग्नेछ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, परिमाणमा मध्यम र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ङ. सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग

होटलले सञ्चालन चरणमा सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि सहयोगको गतिविधिहरू गर्नेछ। प्रस्तावकले सामाजिक कार्यक्रम, जागरूकता अभियान तथा पर्यावरण संरक्षण अभियान आदिका लागि बजेट विनियोजन गर्नेछ। त्यस्ता कार्यक्रमहरूमा स्वास्थ्य, शिक्षा, पानी आपूर्ति र सरसफाइ, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गर्न सहयोग, नजिकको पहुँच सडकहरूको मर्मत आदि समावेश गरिनेछन्। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थानीय, परिमाणमा मध्यम र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

७.२ नकारात्मक प्रभाव

७.२.१ भौतिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. ठोस फोहोर निष्कासन

निर्माण चरणको अवधिमा ठोस फोहोरहरू जस्तै इट्टाका टुक्राहरू र टुटेको टाइलहरू, निर्माण सामग्री जस्तै बालुवा, सिमेन्ट र प्याकिङ्ग सामग्री, फर्निचर सेटअपबाट काठको टुक्राहरू र धुलो, पेन्ट, PVC र फलाम स्क्राप आदि हुन्। यस्ता फोहोरहरूको अप्रबन्धित व्यवस्थापनले आयोजना क्षेत्रको सौन्दर्यलाई असर गर्न सक्दछ भने कामदारहरूलाई चोटपटक लाग्न सक्छ। माटोको अनुचित व्यवस्थापनले होटल परिसरमा धुलोको कारणले वायु प्रदूषण हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, परिमाणमा उच्च र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ख. तरल फोहोर निष्कासन

निर्माण चरणमा तरल फोहोरको रूपमा बालुवा मिश्रित पानी, शौचालयबाट निस्कने पानी आदि हुन्। यी तरल पदार्थको अप्रबन्धित व्यवस्थापनले भूमिगत पानी र नजिकैको पानीको स्रोतमा प्रदूषण हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, स्थलगत, परिमाणमा उच्च र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ग. प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव

प्रकोपको समयमा निर्माण स्थलमा सुरक्षित बहिर्गमन बाटो नहुँदा कामदारहरू निर्माण स्थलबाट सुरक्षित स्थानसम्म पुग्न पाउँदैनन्। साथै निर्माण कार्य भईरहेको बेला भूकम्पीय पराकम्पन हुँदा निर्माण सामग्रीहरू पल्टिने वा खस्ने सम्भावना हुन्छ, जसको कारण कामदारहरूलाई चोट लाग्न सक्छ। त्यस्तै आगलागी भएको खण्डमा सुरक्षित बहिर्गमन बाटो नरहेको खण्डमा उच्च जोखिम हुन सक्छ। विद्युतीय उपकरणहरू प्रयोग गर्नुपर्ने निर्माण कार्यमा आवद्ध कामदारहरूलाई इलेक्ट्रिक शर्ट सर्किट हुने सम्भावना हुन्छ, जुन सामान्य देखि घातक समेत हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा उच्च, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

घ. अधिक ऊर्जा आवश्यकता

निर्माण चरणमा प्रयोग हुने विभिन्न प्रकारका मेशिनेरीहरूले डिजेल तथा विद्युतको प्रयोग गर्दछ। ऊर्जाको रूपमा प्रयोग गरिने डिजेल ईन्धन अनवीकरणीय ऊर्जा हो, जसको आपूर्ति सीमित हुन्छ र दिगो रूपमा प्रयोग गर्न सकिदैंन। डिजेलको उच्च उपभोगको कारणले दीर्घकालीन रूपमा यसको अभाव हुन सक्छ। विद्युतीय ऊर्जा नवीकरणीय ऊर्जा भएको कारण यसको उच्च उपभोग सम्बन्धी कुनै प्रतिकूल प्रभाव रहेको छैन। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ङ. निर्माण सामग्रीको ढुवानी तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी चुनौती

निर्माण चरणमा आवश्यक हुने विभिन्न निर्माण सामग्रीको अव्यवस्थित ढुवानी तथा व्यवस्थापनले होटल परिसर तथा वरपर रहेका बासिन्दाहरूलाई असर पर्न सक्दछ। होटल परिसर तथा वरपर रहेका बासिन्दाहरूलाई वायु प्रदूषण, ध्वनि प्रदूषण हुन सक्छ। दुर्घटना भई मानवीय तथा जनधनको क्षति हुन सक्छ र निर्माण सामग्रीको अवैध व्यापार बढ्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

च. ध्वनि प्रदूषण

निर्माण मेशिनरी तथा उपकरणहरूको सञ्चालनबाट ध्वनिको स्तर बढ्न सक्छ र यसको कारण स्थानीयहरूलाई प्रभाव हुन सक्छ। निर्माण सामग्रीहरू ढुवानी गर्दा heavy सवारीसाधनको प्रयोगले निर्माण स्थल तथा वरपर ध्वनिको मात्रा बढ्न सक्छ, जसले रात्रिको समयमा स्थानीयहरूको निन्द्रामा प्रभाव पर्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

छ. उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभाव

निर्माणको आवश्यकता पूरा गर्न प्रतिदिन करिब १०,००० लिटर पानी चाहिने अनुमान गरिएको छ, जसको कारण पानी आपूर्ति गर्ने स्रोतहरूमा दबाव भई अन्य ठाउँहरूमा पानी नपुग्न सक्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ज. जल प्रदूषण

निर्माण शिविर, निर्माण सामग्री भण्डारण गर्ने ठाउँ, ब्याचिङ्ग प्लान्ट तथा मिश्रण क्षेत्रबाट फोहोर पानी उत्पादन हुन्छ। यसरी उत्पादन हुने पानीलाई उचित व्यवस्थापन गरिएन भने सो पानी नजिकको सेती गण्डकी र फुस्रे खोलामा मिसिन गई पानी प्रदूषित हुन सक्छ। त्यस्तै प्रयोग गरिएको ईन्धन इत्यादिले फोहोर पानीको प्रवाहमा तेल र ग्रीज बढाउन सक्छ, जसले पानीमा हुने जैविक विविधतालाई समेत नकारात्मक असर गर्न सक्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थानीय र मध्यमकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

झ. वायु प्रदूषण

निर्माणको बेला प्रयोग हुने मेशिनरी तथा सवारीसाधनहरूबाट SO_2, NOx, PM जस्ता प्रदूषक उत्सर्जन हुन्छ। जग खन्दा निस्कने माटोको अनुचित व्यवस्थापनले होटल परिसरमा माटोको मसिनो धुलो उडेर वायु प्रदूषण हुन सक्छ। निर्माण सामग्रीहरूको अव्यवस्थित भण्डारणको कारण बालुवा, सिमेन्टहरू उड्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ञ. छिमेकी पूर्वाधारमा प्रभाव

होटलका लागि जग्गाको सिमानामा कुनै स्थानीय पूर्वाधारहरू रहेको छैन। त्यसैले भवन निर्माणले यस ठाउँको विद्यमान पूर्वाधारहरूमा कुनै नकारात्मक प्रभाव पार्दैन। यद्यपि निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा नजिकको पहुँच सडक बिग्रन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

आ. सञ्चालन चरण

क. तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव

होटलबाट उत्पन्न हुने प्राथमिक अर्ध-ठोस र तरल फोहोर शौचालय र बाथरूमबाट हुन्। साथै भुईं र भान्सा सफा गर्दा पनि फोहोर पानी उत्पन्न हुन्छ। यस फोहोर पानीको विशेषता moderate total solid, उच्च biological oxygen demand र रोग निम्त्याउने शौचालयको प्रवाहहरू हुन्। शौचालय, नुहाउने, धुने र सफा गर्ने पानीको संयुक्त सङ्कलनले संक्रमित नभएको सम्पूर्ण फोहोर पानीलाई दूषित पार्छ। तरल फोहोरको पाइपहरूको चुहावटबाट उक्त फोहोर बगेर जाने र स्थानीयहरूलाई नराम्रो गन्ध तथा अन्य स्वास्थ्य सम्बन्धी प्रभाव पर्न सक्छ। यस्तो फोहोर पानीको अप्रबन्धित विसर्जनले TSP को वृद्धि, BOD को मात्रा वृद्धि र रोगजनक प्रदूषणको कारण जल

प्रदूषण हुन सक्छ। साथै स्वीमिङ्ग पूलको पानीमा microbial contamination को कारण पूलको पानी प्रद्ुषण हुन सक्छ। स्वीमिङ्ग पूल सफा गर्ने क्रममा पानी प्रशोधन नगरी खोलाको पानीमा मिसाउँदा खोलामा हुने जैविक विविधतामा नकारात्मक असर हुने देखिन्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा उच्च, स्थानीयमा सिर्मीत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ख. ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव

होटलको ठोस फोहोर प्रायः दुई किसिम (जैविक र अजैविक) को हुन्छ। त्यस्ता फोहोरहरूमा खानाको फोहोर, कागजको फोहोर र उपभोक्ता प्याकेजिंग फोहोर हुन्छन्, जसमध्ये धेरैजसो जैविक फोहोर हुन्छ। पाहुना कोठाबाट निस्कने फोहोर बाहेक भान्सा कोठाबाट निस्कने फोहोर होटलको कुल फोहोरको सबैभन्दा ठुलो अंशको रूपमा मानिन्छ। प्रशासनिक र हाउसकीपिंग विभागबाट उत्पन्न भएको फोहोरहरू कागज, फुटेका भाँडा तथा शीशा, लुगा र टायल आदि हुन्। होटल पूर्ण सञ्चालनको क्रममा कुहिने र नकुहिने फोहोर गरी कुल १८०.०७ के.जी. फोहोर उत्पादन हुनसक्ने आकलन गरिएको छ। यी बाहेक आवधिक मर्मत गर्दा टुक्रिएको वा प्रयोग गरिएको लाइट बल्ब (सीएफएल वा एल.ई.डी. बल्ब), प्रयोग गरिएको ब्याट्री आदि अपेक्षित गरिन्छ, जुन सामान्यता जोखिमपूर्ण हुन्छ। त्यस्ता फोहोरहरूको अप्रबन्धित व्यवस्थापनले कर्मचारीहरू र वरपरको वातावरणलाई विभिन्न तरिका जस्तै: अप्रिय दृश्य, नराम्रा गन्ध र संक्रमित रोगहरूको प्रसार आदिले असर गर्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा उच्च, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ग. प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव

यस होटलको सञ्चालन चरणमा भूकम्प, आगो लाग्न सक्ने जस्ता घटनाहरू परिकल्पना गरिएको सम्भावित प्रकोप हो। भूकम्पको समयमा बहिर्गमनको क्रममा पाहुना तथा कामदारहरू हतारिएर निस्कने क्रममा चोटपटक लाग्ने सम्भावना हुन्छ। विद्युतीय उपकरणहरू प्रयोग गर्नुपर्ने कार्यमा आवद्ध कामदारहरूलाई इलेक्ट्रिक शर्ट सर्किट हुने सम्भावना हुन्छ, जुन सामान्य देखि घातक समेत हुन सक्छ। होटलको भान्सामा मुख्य गरेर आगलागीको जोखिम हुन्छ, जुन अन्य ठाउँमा समेत फैलिएर मानवीय तथा जनधनको क्षति हुन सक्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा उच्च, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

घ. उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू

होटलमा पानी प्रायः सेनेटरी प्रयोजनका लागि, नुहाउने, भान्सामा प्रयोग, पिउने पानी र सफाइ आदिका लागि खपत हुन्छ। होटल सञ्चालन चरणमा दैनिक ९५,००० लिटर पानी आवश्यक हुने देखिन्छ, जसको कारण पानी आपूर्ति गर्ने स्रोतमा दबाव भई अन्य ठाउँहरूमा पानी नपुग्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थानीयमा सिमीत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ङ. उच्च ऊर्जा खपत

सञ्चालन चरणको बखत ऊर्जा खपत अधिक हुने आशा गरिन्छ। सञ्चालन चरणमा ऊर्जाको लागि डिजेल तथा विद्युतको प्रयोग गरिन्छ। ऊर्जाको रूपमा प्रयोग गरिने डिजेल ईन्धन अनवीकरणीय ऊर्जा हो, जसको आपूर्ति सीमित हुन्छ र दिगो रूपमा प्रयोग गर्न सकिँदैन। डिजेलको उच्च उपभोगको कारणले दीर्घकालीन रूपमा यसको अभाव हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ। विद्युतीय ऊर्जा नवीकरणीय ऊर्जा भएको कारण यसको उच्च उपभोग सम्बन्धी कुनै प्रतिकूल प्रभाव रहेको छैन।

च. वायु प्रदूषण

होटलको गतिविधिहरूले कुनै पनि प्रकारको प्रमुख वायु प्रदूषकहरू उत्सर्जन गर्दैन। यद्यपि डिजेल जेनरेटरहरूको प्रयोगले वायु प्रदूषकहरू जस्तै Sulfur dioxide (SO_2), Nitrogen oxides (NO_X) and particulate matters (PM) उत्सर्जन हुन सक्छन्। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

छ. यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी समस्या

सञ्चालन चरणको बखत पाहुना र व्यक्तिहरूको बहावको कारण ट्राफिक घनत्व बढ्छ। थप रूपमा सडक साइड पार्किङ्गको कारण सडकमा ट्राफिक जाम हुन सक्छ र पैदलयात्रीमा असर पर्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ज. ध्वनि प्रदूषण

होटलको विभिन्न गतिविधिहरू जस्तै बढेको मानवीय अन्तरक्रिया, जेनेरेटर र पम्पहरूको सञ्चालनले उच्च ध्वनि उत्पन्न हुने र होटलमा आउने पाहुना तथा स्थानीयहरूलाई नकारात्मक प्रभाव हुन्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

७.२.२ जैविक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. विद्यमान हरियाली क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रभाव

होटल निर्माण गर्ने जग्गा हाल खाली रहेको र होटल भवन निर्माणका क्रममा कुनै पनि रूखविरूवा काट्न/नास्न पर्दैन, जसका कारण होटलको निर्माण गतिविधिले होटल परिसरको जैविक वातावरणमा प्रतिकुल असर नपर्ने देखिन्छ।

आ. सञ्चालन चरण

ख. होटलको परिधिमा हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन

सञ्चालन चरणमा होटल परिसर भित्र व्यवस्थापनको अभावले हरियाली कायम गर्न चुनौती हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

७.२.३ सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. बाल श्रम तथा लैङ्गिक भेदभाव

होटल निर्माणको बखत बालबालिकाहरूलाई काममा लगाई बालबालिकाको श्रम शोषण पनि हुन सक्छ। यसका कारण बालबालिकाहरूको मानसिक तथा शारीरिक स्वास्थ्यमा हानि पर्न सक्छ, जुन सामाजिक वा नैतिक रूपमा हानिकारक हुन्छ। निर्माण स्थलहरूमा लैङ्गिकताको कारण दैनिक ज्यालामा भेदभाव हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थानीयमा सीमित र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ख. कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार

निर्माण चरणको बेला कार्यस्थलमा जो कोहीसँग यौनजन्य दुर्व्यवहार हुने सम्भावना रहन्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थानीयमा सीमित र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ग. संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव

निर्माण चरणको बेला कर्मचारीहरूको लापरवाहीको कारण कोभिड तथा अन्य महामारीहरू फैलिन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थानीयमा सीमित र मध्यमकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

घ. स्थानीयवासीहरूको गुनासो

निर्माण चरणमा हुने विभिन्न प्रकारका प्रभावहरू जस्तै वायु तथा ध्वनि प्रदूषण, फोहोर व्यवस्थापन, ट्राफिक जाम आदिका कारण यस क्षेत्रका स्थानीयवासीहरुको गुनासो हुन सक्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ङ. व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम

निर्माण चरणको बखत उच्च तापक्रम, उच्च ध्वनि, कमजोर प्रकाश प्रणाली आदिले कामदारहरूलाई शारीरिक रूपमा हानि पुऱ्याउन सक्छ। विभिन्न प्रकारको मेशिन प्रयोग गर्दा सामान्य चोट पटक देखि लिएर घातक समेत हुने सम्भावना रहेको छ। असुरक्षित पिउने पानी, सरसफाइ अवस्थाले थप सरूवा रोगहरूको जोखिम बढाउन सक्छ। पेन्ट, ग्रीज, डस्टजस्ता खतरनाक सामग्रीको दीर्घकालीन जोखिमले श्वास सम्बन्धी रोग, टाउको दुख्ने र काम गर्ने दक्षता घटाएर कर्मचारीहरूलाई जोखिम थप्न सक्छ। चिप्लो भुइँ र इलेक्ट्रिक कारण निर्माणकर्मीहरूलाई चोटपटक लाग्ने सम्भावना रहेको छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

आ. सञ्चालन चरण

क. स्थानीयवासीको गुनासो

होटल सञ्चालनको क्रममा अप्रबन्धित फोहोरमैला व्यवस्थापन, उच्च ध्वनिको स्तर र अव्यवस्थित सवारी साधन पार्किङ्गका कारण स्थानीयवासीहरूमा गुनासो उत्पन्न हुन सक्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थानीय र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ख. व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम

विभिन्न कारकहरू जस्तै उच्च तापक्रम, उच्च ध्वनि, कमजोर प्रकाश प्रणाली आदिले होटलभित्र काम गर्नेहरूलाई शारीरिक रूपमा हानि पुऱ्याउन सक्छ। कामदारहरूमा विभिन्न स्वास्थ्य प्रभावहरू देखिन सक्छ, विशेष गरी भान्सा जस्ता विभागहरूमा बिजुलीबाट सञ्चालित उपकरणहरू तथा फलफूल र तरकारीहरू काट्न अत्यन्तै धारिलो चक्कुको प्रयोग गरिन्छ जस्को कारण जल्ने, काटिने, आदि हुन सक्छ। मेशीनरी, पम्प र जेनरेटर अपरेटरहरू जस्ता उच्च आवाज क्षेत्रमा काम गरिरहेका कर्मचारीहरूलाई उच्च स्तरको आवाज र इलेक्ट्रोक्युसनले प्रभाव पर्न सक्छ। फोहोरमैला व्यवस्थापनमा संलग्न कर्मचारीहरूलाई संक्रमित रोगहरू लाग्न सक्छ। अन्य स्वास्थ्य जोखिमहरू भान्सा भित्र ग्याँस बिस्फोट, चिप्लो भुँईको कारण दुर्घटना आदि हुन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ग. होटलभित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ

होटलबाट उत्पन्न हुने कुहिने र नकुहिने फोहोरको अप्रबन्धित व्यवस्थापनले वरपरको वातावरण प्रदूषित गर्न सक्छ। कुहिने फोहोरको अप्रबन्धित व्यवस्थापन वा भण्डारणले दुर्गन्ध बढाउन सक्दछ। लामखुट्टे, झिंगा जस्ता रोग निम्त्याउन सक्ने किराहरूको लागि अनुकूल वासस्थान प्रदान गर्न सक्छ र यसले सामुदायिक स्वास्थ्यलाई असर गर्न सक्छ। फोहोर पानी पाइपको चुहावट र ढल निकासको अनुचित व्यवस्थाले वरपरको वातावरण बिगार्न सक्छ र यदि त्यस्तो चुहावट भूमिगत पानीको स्रोतमा पुग्यो भने जमिनको पानीलाई दूषित पारी यसले समुदायको स्वास्थ्यलाई असर गर्न सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

घ. कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार

सञ्चालन चरणको बेला कार्यस्थलमा जो कोहीसँग यौनजन्य दुर्व्यवहार हुने सम्भावना रहन्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ङ. संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव

कर्मचारीहरू तथा पाहुनाहरूको लापरवाहीको कारण कोभिड तथा अन्य महामारीहरू फैलिन सक्छ। यस प्रभावलाई प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

च. खाद्यान्न गुणस्तर

होटलद्वारा आपूर्ति गरिने खाना स्वस्थ भएमा यसले स्वास्थ्यमा कुनै प्रतिकूल प्रभाव पार्ने छैन। होटलको कर्मचारीहरूलाई यस विषयमा सचेत बनाएर यसलाई प्रभावकारी ढंगले व्यवस्था गर्न सकिन्छ। अस्वच्छ खाना, सफाइ अवस्था, म्याद सकिएको कच्चा खाद्य सामग्रीको प्रयोगले खाद्यान्न र सरसफाइको गुणस्तरलाई चुनौती दिन सक्छ र उपभोक्ताहरुलाई गम्भीर असर पार्छ। परिकल्पित प्रभाव प्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा मध्यम, स्थलगत र मध्यमकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

छ. बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह

होटलले सेवा पुऱ्याउने पाहुना र पर्यटकहरु विभिन्न जाति, संस्कृति र धर्मबाट आएका हुन्छन् र होटलका कर्मचारीहरू पनि विभिन्न जाति, संस्कृति र धर्मबाट आएका हुन्छन्। यस सन्दर्भमा सानो छलफल र झगडा अपेक्षित हुन्छ साथै रेष्टुरेण्टमा मदिरापानले सामान्य बहस र झगडा निम्त्याउन सक्छ। साथै यस्तो अवस्थामा यौन दुर्व्यवहारको पनि सम्भावना रहेको हुन्छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थलगत र दीर्घकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

ज. आगन्तुकहरूको सुरक्षा

होटल परिचालनको बेलामा ठुलो संख्यामा पाहुना र पर्यटकहरू आउन सक्ने सम्भावना रहन्छ। त्यहाँ व्यक्तिगत सामान, ग्याजेटहरू आगन्तुकहरूबाट र कर्मचारीहरूबाट समेत पनि चोरी हुने सम्भावना हुन सक्छ। रेष्टुरेण्टमा मदिरापानले सामान्य बहस र झगडा निम्त्याउन सक्छ। त्यसैले

होटल परिसर वरिपरि सुरक्षा प्रभाव उच्च रहेको छ। यस प्रभावलाई अप्रत्यक्ष प्रकृतिको, परिमाणमा निम्न, स्थलगत र अल्पकालीन अवधिको रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ।

तालिका ३३: सकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन

क्र. स.	वातावरणीय सवाल	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
क. निर्माण चरण							
१	रोजगारीको अवसर	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
ख. सञ्चालन चरण							
१	पर्यटन विकास	प्रत्यक्ष	क्षेत्रीय (६०)	उच्च (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१४०	उच्च महत्व
२	रोजगारीको अवसर	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व
३	स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा वृद्धि	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व
४	राजस्व सङ्कलन	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व
५	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व

तालिका ३४: नकारात्मक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन

क्र.स.	वातावरणीय सवाल	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
क.	**भौतिक वातावरण**						
निर्माण चरण							
१.	ठोस फोहोर निष्कासन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	अल्पकालीन (५)	७५	उच्च महत्व
२.	तरल फोहोर निष्कासन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	अल्पकालीन (५)	७५	उच्च महत्व
३.	प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	अल्पकालीन (५)	७५	उच्च महत्व
४.	अधिक ऊर्जा आवश्यकता	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
५.	निर्माण सामग्रीको ढुवानी तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी चुनौती	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	न्यून महत्व
६.	ध्वनि प्रदूषण	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	न्यून महत्व
७.	उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभाव	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	न्यून महत्व
८.	जल प्रदूषण	अप्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	मध्यमकालीन (१०)	३५	न्यून महत्व
९.	वायु प्रदूषण	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	न्यून महत्व
१०.	छिमेकी पूर्वाधारमा प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	न्यून महत्व
सञ्चालन चरण							
१.	तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	उच्च (६०)	दीर्घकालीन (२०)	१००	उच्च महत्व

क्र.स.	वातावरणीय सवाल	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
२.	ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालीन (२०)	९०	उच्च महत्व
३.	प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	उच्च (६०)	दीर्घकालीन (२०)	९०	उच्च महत्व
४.	उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	निम्न (१०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
५.	उच्च ऊर्जा खपत	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
६.	वायु प्रदूषण	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	दीर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व
७.	यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी चुनौती	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	न्यून महत्व
८.	ध्वनि प्रदूषण	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	न्यून महत्व
ख.	**जैविक वातावरण**						
निर्माण चरण							
१.	विद्यमान हरियाली क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	अल्पकालीन (५)	३५	न्यून महत्व
सञ्चालन चरण							
१.	हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
ग.	**सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण**						
निर्माण चरण							
१.	बाल श्रम तथा लैङ्गिक भेदभाव	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	न्यून महत्व
२.	कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालीन (५)	४५	मध्यम महत्व

क्र.स.	वातावरणीय सवाल	प्रभाव मूल्याङ्कन				जम्मा अंक	महत्व
		प्रकृति	सीमा	परिमाण	समयावधि		
३.	संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	मध्यमकालीन (१०)	५०	मध्यम महत्व
४.	स्थानीयवासीको गुनासो	अप्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	अल्पकालीन (१०)	५०	मध्यम महत्व
५.	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
सञ्चालन चरण							
१.	स्थानीयवासीको गुनासो	अप्रत्यक्ष	स्थानीय (२०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	६०	मध्यम महत्व
२.	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
३.	होटलभित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
४.	कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
५.	संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	दीर्घकालीन (२०)	५०	मध्यम महत्व
६.	खाद्यान्न गुणस्तर	प्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	मध्यम (२०)	मध्यमकालीन (१०)	४०	न्यून महत्व
७.	बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	दीर्घकालीन (२०)	४०	न्यून महत्व
८.	आगन्तुकहरूको सुरक्षा	अप्रत्यक्ष	स्थलगत (१०)	निम्न (१०)	अल्पकालीन (५)	२५	न्यून महत्व

परिच्छेद ८: प्रस्तावको कार्यान्वयनबाट वातावरणमा पर्ने प्रभावको रोकथामका विषय

आयोजनाबाट प्रभावित हुने क्षेत्रको वातावरणीय अवस्थिति, आयोजना कार्यान्वयन विधिहरू तथा क्रियाकलापहरूको अध्ययनबाट स्थानीय वातावरणमा पर्नसक्ने नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको विश्लेषणबाट प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गरी वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ। यसरी वातावरणीय प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू सुझाउँदा सम्भव भएसम्म प्रभाव हुन नदिने वा प्रतिरोधात्मक (Preventive Measure) र यदि यस्तो सम्भावना नरहेमा प्रभाव न्यूनीकरण गर्ने वा सुधारात्मक उपाय (Corrective Measure) अवलम्बन गर्ने र अन्तिम विकल्पका रूपमा क्षतिपूर्ति प्रदान गर्ने (Compensatory Measure) उपायलाई आत्मसात गरिएको छ। त्यस्तै प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढोत्तरी गर्ने विषयलाई समेत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका सम्पूर्ण प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू तथा सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीकरण गर्ने उपायहरूको अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने दायित्व उल्लेख भएअनुसार आयोजना प्रस्तावक वा निर्माण कम्पनीको हुनेछ। अध्ययन प्रतिवेदनमा सकारात्मक प्रभावका बढोत्तरीकरण तथा नकारात्मक प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू, विधि, दायित्व तथा अनुमानित बजेट समेत उल्लेख गरी निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

८.१ सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप

अ. निर्माण चरण

क. रोजगारीको अवसर

सम्भव भएसम्म योग्यता, सीप र इच्छुकताको आधारमा रोजगारीका अवसरहरूको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ। वरपरका समुदायमा उपलब्ध दक्ष जनशक्तिको लागि स्थानीयलाई रोजगार तालिम उपलब्ध गराइनेछ।

आ. सञ्चालन चरण

क. पर्यटन विकास

पर्यटकहरूलाई सबै प्रकारका सुविधाहरू समयको माग अनुसार प्रदान गरिनेछ। होटलको प्रत्येक पाहुना कोठा तथा लबीमा प्रतिक्रिया फारम राखिनेछ। होटलको वेवसाइट तथा सामाजिक सञ्जालबाट आएका नकारात्मक सुझावहरूलाई समाधान गरिनेछ। त्यस्तै होटलको भौतिक

संरचनालाई पर्यटक मैत्री बनाउनको निम्ति होटलमा उपलब्ध सुबिधाहरू समयानुकुल Update गरिनेछ। यसले पर्यटन व्यवसाय बढाउन मद्दत पुऱ्याउँछ, जसले फलस्वरूप राष्ट्रिय र स्थानीय अर्थव्यवस्था सुधार गर्दछ।

ख. रोजगारीको अवसर

सम्भव भएसम्म योग्यता, सीप र इच्छुकताको आधारमा रोजगारीका अवसरहरूको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ। आयोजनामा आवश्यक कर्मचारी पदपूर्तिको लागि समुदायका इच्छुक दक्ष जनशक्तिलाई रोजगारीको लागि प्राथमिकता दिईनेछ। वरपरका समुदायमा उपलब्ध दक्ष जनशक्तिको लागि स्थानीयलाई रोजगार तालिम उपलब्ध गराइनेछ। होटललाई सञ्चालन चरणको बखत प्लम्बर, बिजुली प्राविधिक, प्लान्ट अपरेटर, व्यवस्थापन कर्मचारी, सुरक्षा गार्ड र सफाइ कर्मचारी जस्ता जनशक्ति आवश्यक पर्दछ र यथासम्भव स्थानीय जनतालाई प्राथमिकता दिइनेछ।

ग. राजस्व सङ्कलन

होटल सञ्चालन वापत संघीय तथा स्थानीय तहलाई बुझाइने राजस्वबाट संघ तथा स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलनमा टेवा पुग्नेछ। प्रस्तावकद्वारा प्रत्येक आर्थिक वर्षमा सरकारको नियम बमोजिम स्थानीय तह राजस्व बुझाइने छ।

घ. सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग

सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि समुदायमा आधारित कार्यक्रम र गतिविधिहरूमा भाग लिई सहयोग गरिनेछ। प्रस्तावकले धेरै सामाजिक कार्यक्रम, जागरूकता अभियान तथा पर्यावरण संरक्षण अभियान, आदिका लागि बजेट विनियोजन गर्नेछ। त्यस्ता कार्यक्रमहरूमा स्वास्थ्य, शिक्षा, पानी आपूर्ति र सरसफाइ, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गर्न सहयोग, नजिकको पहुँच सडकहरूको मर्मतका लागि नेपाल सरकारको नियम अनुसार लागत विनियोजन गरिनेछ। त्यस बाहेक स्थानीयहरूलाई रोजगारी सम्बन्धी तालिम र होटल व्यवस्थापन पढ्ने विद्यार्थीहरूलाई intership प्रदान गर्नेछ।

८.२ नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप

८.२.१ भौतिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. ठोस फोहोर निष्कासन

निर्माण कार्यबाट उत्पन्न हुने अधिकांश फोहोर भनेको उत्खनन् गरिएको माटो हो। भूमिगत तल्ला उत्खनन् गर्दा निस्कने माटोलाई आयोजनाको स्वामित्वमा रहेको क्षेत्रमा भण्डारण गरी निर्माण पश्चात् जमिन सम्याउन प्रयोग गरिनेछ भने बाँकी माटो सम्बन्धित खरिदकर्तालाई बेचिनेछ। निर्माण स्थलबाट उत्पन्न हुने ठोस फोहोरलाई महानगरपालिकाको फोहोर व्यवस्थापन प्रणालीमा पठाइनेछ। पुनः चक्रीय फोहोर तोकिएको ठाउँमा सङ्कलन गरिनेछ र सम्बन्धित विक्रेताहरूलाई आपूर्ति गरिनेछ। निर्माण सामग्रीको छनोट गर्दा दीर्घकालिन र पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्रीको छनोट गरिनेछ।

ख. तरल फोहोर निष्कासन

पेन्ट र केमिकलहरूको प्रयोग कम गरी तरल फोहोर सकेसम्म कम उत्सर्जन गरिनेछ। निर्माण स्थलबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोरलाई sedimentation pit मा राखेर थिग्रिए पश्चात् मात्र सोक पिटमा विसर्जन गरिनेछ।

ग. प्रकोप सम्बन्धित प्रभाव

प्रकोपको समयमा निर्माणमा संलग्न कामदारहरूको सुरक्षाका लागि निम्न उपायहरू अपनाइनेछः

- निर्माण स्थलमा फायर एक्सटिङ्ग्युसरको प्रावधान गरिनेछ।
- कामदारहरूलाई हेल्मेट, बुट, पन्जा, चस्मा जस्ता व्यक्तिगत सुरक्षाको व्यवस्था गरिनेछ।
- प्रकोपको समयमा आपतकालीन बहिर्गमनका लागि योजना बनाई सुरक्षित बहिर्गमनका लागि कामदारहरूलाई अभिमुखीकरण दिइनेछ।
- माटो परीक्षण प्रतिवेदनमा सुझाइए बमोजिम डिजाइन तथा निर्माण गरिनेछ।
- NBC (National Building Code, 2024) बमोजिम भवन निर्माण गरिनेछ।

घ. निर्माण सामग्रीको ढुवानी तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी चुनौती

निर्माण सामग्री बिक्री वितरण गर्ने व्यक्ति तथा कम्पनीको आधिकारिकता जाँच गरी आधिकारिक रूपमा बिक्री गरिने निर्माण सामग्रीहरू मात्र खरिद गरिनेछ। निर्माण सामग्री खरिद गर्नु अघि त्यसको गुणस्तरको बारेमा बुझेर खरिद गरिनेछ। निर्माण सामग्रीहरूको ढुवानी गर्दा निर्माण सामग्रीलाई प्लास्टिक वा त्रिपालले छोपिनेछ भने निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा ढुवानी गर्ने साधनको तोकिएको क्षमता अनुसार मात्र गरिनेछ। निर्माण सामग्री ढुवानी तथा अनलोडिङ्ग अपलोडिङ्गको लागि समय तालिका (७:०० देखि १९:०० सम्म मात्र) बनाई पूर्ण रूपमा पालना गरिनेछ।

ङ. अधिक ऊर्जा आवश्यकता

निर्माण चरणको बखत ऊर्जा खपतलाई न्यूनीकरण गर्न वातावरणमैत्री उपकरणहरूको प्रयोगलाई बढावा दिइनेछ। डिजेलको प्रयोगलाई न्यूनीकरण गरिनेछ र नवीकरणीय ऊर्जा जस्तै विद्युतको प्रयोग गरिनेछ। पुराना र अप्रभावी मेसिनरी उपकरणहरूलाई बिस्थापन गरिनेछ। ऊर्जा सम्बन्धी दक्षता प्राप्त जनशक्तिको प्रयोग गरी ऊर्जा मैत्री योजना बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।

च. ध्वनि प्रदूषण

निर्माण कार्यबाट उत्पन्न हुने ध्वनि प्रदूषणलाई कम गर्न निम्न लिखित न्यूनीकरणका उपायहरू अपनाइनेछः

- उच्च ध्वनि उत्पादन गर्ने उपकरणहरूको प्रयोग दिनको समयमा मात्र गरिनेछ।
- हर्नको प्रयोगलाई कडाइका साथ निषेध गरिनेछ।
- निर्माण चरणमा प्रयोग हुने सवारीसाधन तथा डिजेल जेनेरेटरहरूको आवधिक मरम्मत गरिनेछ।
- डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन प्रयोग गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र प्रयोग गरिनेछ।

छ. उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभाव

पानीको माग र खपतलाई न्यूनीकरण र यसको उचित व्यवस्थापन गर्न कामदारहरूमा पानी संरक्षण उपायहरु अपनाउने जागरूकता दिईनेछ। पानी चुहावटको नियमित निरीक्षण गरिनेछ। पानीको पाइपलाइनमा नियमित परीक्षण तथा मर्मत गरिनेछ।

ज. जल प्रदूषण

निर्माण शिविर, सामान भण्डारण गर्ने ठाउँ, ब्याचिङ्ग प्लान्ट, मिश्रण क्षेत्रबाट उत्पादन हुने फोहोर पानीलाई जथाभावी विसर्जन गर्न दिईने छैन भने खाडलमा जम्मा गरी थिग्राइसकेपछि सोक पिटमा विसर्जन गरिनेछ। फोहोर पानीमा प्रयोग गरिएको तेल र रासायनिक पदार्थहरूको मिसावटमा निषेध गरिनेछ। सबै निर्माण सम्बन्धी गतिविधिहरू निर्माण स्थलमा सीमित हुनेछ।

झ. वायु प्रदूषण

निर्माण चरणको बखत हुने धुलो तथा वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न निर्माण स्थलमा दिनमा दुई पटक पानी छर्कने काम गरिनेछ। निर्माण सामग्रीको भण्डारण गर्दा प्लास्टिक वा त्रिपालले छोपिनेछ र निर्माण स्थलको वरपर CGI पाताले घेरिनेछ। डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन प्रयोग गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको वायुप्रदूषण मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र प्रयोग गरिनेछ।

ञ. छिमेकी पूर्वाधारमा प्रभाव

नजिकको पहुँच सडकमा असर परेको खण्डमा सो सडकको मरम्मत गर्न स्थानीय निकायसँग समन्वय गरी सहयोग गरिनेछ।

आ. सञ्चालन चरण

क. तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव

शौचालयबाट निस्कने फोहोर पानी र भान्सा, बाथरूम, सरसफाइ गर्दा निस्कने फोहोर पानीको मिश्रण हुन दिइनेछैन। तरल फोहोर व्यवस्थापनको लागि ५० KLD क्षमताको Sewage Treatment Plant राख्ने प्रस्ताव गरिएको छ। यस STP बाट निस्कने Sludge प्रत्येक दुई वर्षमा निकालिनेछ। भान्साबाट निस्कने तेलीय तथा बोसोजन्य तरल फोहोरलाई जम्मा गर्न ग्रिज ट्रयापको प्रयोग गरिनेछ र सो तेललाई सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ। फोहोर पानीको विसर्जन गर्दा नेपाल सरकारले लागू गरेको सार्वजनिक ढलहरूमा पठाउने औद्योगिक एफ्लुएन्टको मापदण्ड बमोजिम मात्र विसर्जन गरिनेछ। स्वीमिङ्ग पूल दैनिक सफा गरिनेछ र यसको पानी वर्षको एक पटक गर्मी मौसममा मात्र फेरिन्छ। उक्त फोहोर पानी प्रशोधन गरेर बगैंचामा प्रयोग गरिन्छ।

ख. ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव

सञ्चालन चरणमा होटल भित्र उत्पन्न ठोस फोहोरको संरचना मुख्य रूपले कुहिने फोहोर हुन्छ। प्रत्येक कोठाहरूमा फोहोर सङ्कलनका लागि फोहोर राख्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ र यस प्रक्रियालाई कडाईका साथ लागू गरिनेछ। होटलको फोहोर व्यवस्थापन निकायमा काम गर्ने कामदारहरूलाई तालिम र निर्देशन दिइनेछ र अन्य फोहोरमा जैविक उत्पादनयोग्य फोहोर मिसाउन नपाउने व्यवस्था मिलाइनेछ। फोहोरलाई स्रोतमा नै उचित तरीकाले छुट्टा छुट्टै डस्टबिनमा अलग-अलग सङ्कलन गरिनेछ। होटलद्वारा ठोस फोहोर व्यवस्थापनको लागि पोखरा महानगरपालिकाको व्यवस्थापन प्रणाली मार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ। भान्साबाट निस्कने कुहिने फोहोरलाई कम्पोष्ट मल बनाई होटलको बगैंचामा नै प्रयोग गरिनेछ भने खानाजन्य फोहोरलाई पशुपालन व्यवसायीहरूलाई दिइनेछ। होटलले सकेसम्म फोहोरको मात्रा घटाउने, पुनः प्रयोग गर्ने र पुनःचक्र गर्ने (3R प्रिन्सिपल) अवधारणामा जोड दिईनेछ। कुहिने फोहोरबाट आउने गन्धलाई न्यूनीकरण गर्न फोहोर सङ्कलन गर्ने कोठामा AC को व्यवस्था गरिनेछ। ४० माइक्रोन भन्दा कमको प्लाष्टिक झोलाको प्रयोग प्रतिबन्धित गरिनेछ। इलेक्ट्रोनिक फोहोरलाई छुट्टै सङ्कलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई आपूर्ति गरिनेछ तथा होटल परिसरमा फोहोर जलाउनु निषेध गरिनेछ।

ग. प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव

होटलमा प्रदान गरिने अत्यावश्यक सेवाहरू मध्ये एक अग्नि सुरक्षा हो। निम्न सुविधाहरू आगलागी र भूकम्पजस्ता प्रकोपको विरूद्ध लड्न निर्धारित गरिएको छ।

- प्रत्येक तल्लामा फायर सेफ्टी उपकरण जस्तै फायर एक्स्टिङग्युसर सिलिन्डर
- फायर होज रिल
- प्रत्येक सुत्ने कोठामा स्मोक डिटेक्टर र फायर अलार्मको व्यवस्था
- प्रत्येक कोठा, स्टाफ कक्ष तथा होटल भित्र अन्य सार्वजनिक स्थलहरूमा आपतकालीन अवस्थामा बाहिर निस्कने सुरक्षित बहिर्गमन योजनाको एक प्रति, ईमरजेन्सी टेलिफोन नम्बर
- चौबिसै घण्टा सुरक्षाकर्मीको व्यवस्था
- होटलको मुख्य प्रवेश द्वार र अन्य सार्वजनिक स्थलहरूमा सि.सि.टि.भी. को व्यवस्था

घ. उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू

होटल परिसर भित्र पानीको माग बोरिङ्गको पानी र पिउनको लागि प्रशोधित पानीबाट पूर्ण हुनेछ। बोरिङ्गको पानी प्रयोग गर्दा आवश्यक रहेको खण्डमा सम्बन्धित निकायबाट स्वीकृति लिइनेछ। वर्षातको पानीलाई Fire Fighting Tank मा संकलन गरी प्रयोग गरिनेछ भने होटलको खुला जमिनमार्फत प्राकृतिक रूपमा भूमिगत पानी पुनर्भरण हुनेछ। प्रयोग गरिसकेको पानीलाई STP मार्फत प्रशोधन गरिनेछ र सो पानीलाई सरसफाइ प्रयोजन र फ्लशिङ्गका लागि प्रयोग गरिनेछ।

ङ. उच्च ऊर्जा खपत

होटलमा प्रमुख ऊर्जा खपत गर्ने उपकरणहरू वातानुकूलन प्रणाली, पानी पम्पहरू, खाना पकाउन प्रयोग हुने उपकरण, रेफ्रिजरेसन इत्यादिका हुन्। त्यसै गरी प्रशासनिक ऊर्जा खपत कम्प्युटर, प्रिन्टरहरूबाट हुन्छ। वातावरणमैत्री तथा ऊर्जा खपत कम हुने फ्रिज, माइक्रोवेभ ओभन, झ्यालमा Double glazed glass, एल.इ.डी. मोनिटर तथा बल्बहरूको प्रयोग गरिनेछ। नयाँ सवारी साधन खरीद गर्दा विद्युतमा आधारित सवारी साधनलाई प्राथमिकता दिईनेछ।

च. वायु प्रदूषण

होटलको सञ्चालन चरणमा प्रमुख वायु प्रदूषकहरू उत्सर्जन हुँदैन तर डिजेल जेनरेटर र सवारी साधनको सञ्चालनले SO_2, NOx र PM जस्ता वायु प्रदूषकहरू उत्सर्जन हुन सक्छ। त्यस्ता स्रोतहरूबाट हुने सम्भावित प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न विभिन्न उपायहरू लागू गरिनेछ। केही उपायहरू निम्न छन्:

- डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन खरिद गर्दा नेपाल सरकारले तोकेको वायु प्रदूषण मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र खरिद गरिनेछ।
- जेनेरेटरको स्ट्याक उचाइ भूमिबाट कम्तिमा १५ मिटर कायम राखिनेछ।
- सवारी साधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।
- भान्साबाट हुने वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्न सकेसम्म विद्युतीय उपकरण तथा इन्धनका लागि एल.पी.ग्याँसको प्रयोग गरिनेछ।
- पानी तताउनको लागि हिट पम्पको प्रयोग गरिनेछ।

छ. यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी समस्या

सवारी साधन पार्किङ्गका लागि पर्याप्त ठाउँको व्यवस्था गरिनेछ। सवारी संकेतहरू जस्तै 'No Roadside Parking', 'Way to Hotel' र 'No Parking' इत्यादि होटल वरपरको सडकहरूमा राखिने छ। दुर्घटनाहरू कम गर्न होटल भित्र आउने सहायक सडकमा स्पीड ब्रेकरको प्रावधान गरिनेछ। होटल वरपर Street light को व्यवस्था गरिनेछ। होटल प्रवेशद्वार देखि नै CCTV को जडान गरिनेछ।

ज. ध्वनि प्रदूषण

उच्च आवाज क्षेत्रहरूमा काम गर्नुपर्ने कर्मचारीहरूका लागि व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरण (PPE) को प्रावधान गरिनेछ। कम आवाज उत्पादन गर्ने उपकरणहरू जस्तै पम्प, डिजेल जेनरेटरहरू वा पम्पहरूको खरिद गरिनेछ भने जेनरेटरहरू साइलेन्सरको साथ जडान गरिनेछ र बन्द कक्षमा राखिनेछ। बैङ्क्वेट हलमा ध्वनि इन्सुलेशन सामग्री जस्तै रबर, फोम, झ्यालमा Double glazed glass को प्रयोग गरिनेछ। ध्वनि प्रदूषण हटाउन यस होटल परिसर भित्र हर्नको प्रयोगमा कडाइका साथ प्रतिबन्ध लगाइनेछ।

८.२.२ जैविक वातावरण

अ. निर्माण चरण तथा सञ्चालन चरण

क. होटलको परिधिमा हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन

होटल परिसरमा यस क्षेत्रमा उपयुक्त हुने बिरूवाहरू रोपेर कुल जग्गाको ४५ प्रतिशत जग्गामा हरियाली कायम राखिनेछ। सञ्चालन चरणमा हरियालीको व्यवस्थापनको लागि आयोजना क्षेत्रमा उपयुक्त हुने रूखविरूवाहरू छनोट गरी बगैंचाको निर्माण गरिनेछ। हरियाली क्षेत्रको मर्मत सम्भार, सरंक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि सिपयुक्त कामदार वा मालीको नियुक्ति गरिनेछ। बगैंचा व्यवस्थापनको लागि प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणहरू खरिद गरिनेछ।

८.२.३ सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण

अ. निर्माण चरण

क. बाल श्रम तथा लैङ्गिक भेदभाव

बालबालिकाको श्रम संलग्नता निषेध गरिनेछ र समान कामको समान तलबको कार्यान्वयन गरिनेछ। श्रम ऐन २०७४, बाल श्रम (निषेध र नियमित गर्ने) ऐन, २०५६ लाई पूर्ण रूपमा

कार्यान्वयन गरिनेछ। निर्माण कम्पनीहरूलाई बालश्रम र ज्याला निष्पक्षता लगायतका श्रम कानूनहरूको पालना प्रमाणित गर्ने इजाजत पत्र लिएको निर्माण कम्पनीलाई मात्र नियुक्ति गरिनेछ।

ख. कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार

गोप्य र सुरक्षित उजुरी व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गरिनेछ जसमा पीडितहरूले सजिलै उजुरी गर्न सक्नेछन्। यदी कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिन प्रोत्साहन गरिनेछ। गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत प्राप्त गुनासोहरूको तत्काल सुनुवाइ गरिनेछ। कर्मचारीहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा यौन हिंसा भए/नभएको सोधपुछ गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ र कार्यस्थलको अवलोकन तथा निरीक्षण गरिनेछ। यदी कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिन प्रोत्साहन गरिनेछ र प्राप्त गुनासोहरूको तत्काल सुनुवाइ गरिनेछ।

ग. संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव

संक्रामक रोगको Safety & Hygiene Protocol को पालना गरेर कर्मचारीहरूलाई काममा लगाईनेछ।

- कार्यस्थलमा सामाजिक दुरी कायम राखिनेछ।
- आवश्यकता अनुरूप विभिन्न संक्रामक रोगहरू र रोगबारे बच्ने उपायको बारेमा जागरूकता कार्यक्रमको सञ्चालन गरिनेछ।
- मास्क तथा सेनिटाइजरको अनिवार्य रूपमा प्रयोग गरिनेछ।
- यदि कसैलाई संक्रमण भईहालेमा निजलाई निको नहुन्जेल कामबाट छुट्टी दिईनेछ। साथै उपचारको लागि प्रबन्ध गरिनेछ।

घ. स्थानीयवासीको गुनासो

आवश्यक कार्यहरू गर्नको लागि गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ भने गुनासो पेटिका पनि राखिनेछ। स्पष्ट र पारदर्शी गुनासो व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गरिनेछ, जहाँ स्थानीयवासीहरू सजिलै गुनासो दर्ता गर्न सक्नेछन्। नेपाल सरकारको नियमअनुसार यस होटलको भवन निर्माण गरिनेछ।

ङ. व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम

भवन निर्माणको क्रममा निर्माण कामदारहरू विभिन्न निर्माण सम्बन्धी स्वास्थ्य जोखिमहरू जस्तै उच्च ध्वनि, शारीरिक चोटपटक आदिमा पर्न सक्छन्। यी जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरण (PPE) जस्तै हेल्मेट, बुट, पन्जा, चस्मा, मास्क, सुरक्षा पेटी आदिको प्रावधान गरिनेछ। जोखिम र सावधानीका बारे कामदारहरूलाई जानकारी दिइनेछ र प्राथमिक उपचार किटको (First Aid Kit) प्रावधान गरिनेछ। कामदारहरूको स्वास्थ्य बिमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रावधान गरिनेछ। सतर्कताका लागि विभिन्न साइनबोर्ड, पर्याप्त बत्ती तथा भवनको रंगरोगन कार्य गर्दा सेफ्टी नेटको व्यवस्था गरिनेछ। यसका साथै सुरक्षित पिउने पानी र पर्याप्त शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ। प्रवेशद्वारमा चौकीदारहरूको व्यवस्था गरी अधिकृत कर्मचारीहरूलाई मात्र निर्माण क्षेत्रमा जान अनुमति दिइनेछ। निर्माण सामग्री तथा उपकरणहरूको भण्डारण गरिनेछ र निर्माण कार्य पश्चात हरेक दिन निर्माण सामग्री तथा विद्युतिय उपकरणहरूको सुरक्षित भण्डारण गरिनेछ।

आ. सञ्चालन चरण

क. स्थानीयवासीको गुनासो

सार्वजनिक समुदाय वा सरोकारवालाहरुबाट प्राप्त भएका गुनासोहरु, टिप्पणीहरु र सुझावहरु समाहित गर्न धेरै आवश्यक छ। प्रस्तावकले यस अध्ययनमा निर्धारित गरे अनुसार सञ्चालन चरणका लागि बढोत्तरी तथा न्यूनीकरणका उपायहरू कार्यान्वयन गर्नेछ। होटल सञ्चालनको क्रममा कुनै नकारात्मक प्रभावहरू देखा पर्दछ भने प्रस्तावकले यसको न्यूनीकरणको लागि स्थानीय व्यक्तिहरूसँग छलफल गरेर आवश्यक कदम अपनाउनेछ। सार्वजनिक परामर्शका बखत प्राप्त सबै प्रतिक्रियाहरू/सुझावहरूलाई होटल सञ्चालनको बेला सम्बोधन गरिनेछ र समय समयमा छरछिमेकसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ। गुनासो व्यवस्थापनको लागि Grievance Redress Mechanism तयार गरिएको छ र सोही बमोजिम गुनासो व्यवस्थापन गरिनेछ। आवश्यकता अनुसार यस समय तालिकालाई फेरबदल गर्न सकिनेछ।

गुनासो निवारण संयन्त्र योजना

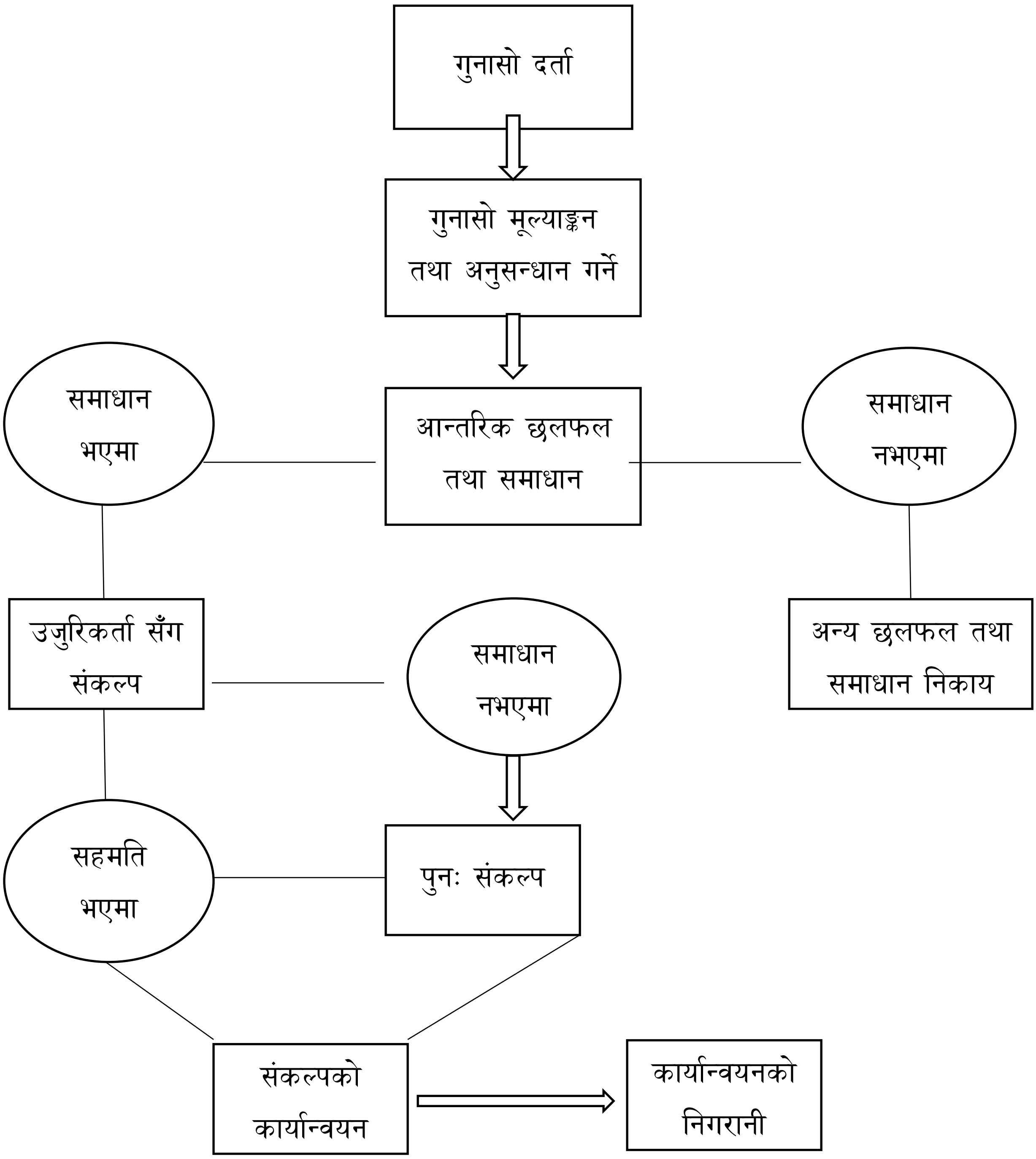

चित्र ८: गुनासो निवारण संयन्त्र योजना

ख. व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम

प्रस्तावकले व्यावसायिक स्वास्थ्य र कर्मचारीहरूको सुरक्षालाई कम गर्न निम्न रणनीति र न्यूनीकरण उपायहरू कार्यान्वयन गर्नेछ।

- प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति गरिनेछ।
- एल.पी.जी. चुहावट कम गर्नको लागि Reticulated Piped Gas System को माध्यमबाट भान्सामा ग्याँसको वितरण तथा प्रयोग गरिने छ।
- चुहावटको नियमित जाँचको लागि छुट्टै कामदारको नियुक्ति गरिने छ भने चुहावट भए नभएको नियमित जाँच गरिनेछ।
- यदि केही समस्या भएमा सोको समाधान भए पश्चात मात्र भान्साको प्रयोग गरिनेछ। तबसम्म वैकल्पिक भान्साको प्रयोग गरिनेछ।
- जोखिमयुक्त क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारीहरूलाई सो सम्बन्धी सचेत गराई व्यक्तिगत सुरक्षाको सामग्रीहरू (PPE) लगाएर मात्र काममा लगाईनेछ।
- प्राथमिक उपचार किटको (First Aid Kit) प्रावधान गरिनेछ।
- स्वास्थ्य बिमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँचको प्रावधान गरिनेछ।
- आकस्मिक बहिर्गमन योजनाको निरूपण र त्यस सम्बन्धी जानकारी स्टोर, कोठा, भान्सा, लबी र अन्य स्थानहरुमा राखिनेछ।

ग. होटलभित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ

होटलमा वा वरपर स्वास्थ्य तथा सरसफाइ कायम गर्न, सञ्चालन चरणको बखत निम्न प्रक्रियाहरू पुरा गरिनेछः

- भूमिगत पानीको प्रयोगको लागि सम्बन्धित निकायबाट अनुमति लिईनेछ।
- बोरिङ्गको पानी प्रयोग गर्नु अघि प्रशोधन गरिनेछ।
- सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाइ अभ्यासहरूको बारेमा कर्मचारीहरूलाई जानकारी दिइनेछ।
- होटल परिसर भित्र सफाइ कायम गर्न विशेष ध्यान दिदैं होटल परिसर वरपर समय समयमा सरसफाईको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

घ. कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार

कर्मचारीहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा यौन हिंसा भए/नभएको सोधपुछ गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ र कार्यस्थलको अवलोकन तथा निरीक्षण गरिनेछ। यदी कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिन प्रोत्साहन गरिनेछ र प्राप्त गुनासोहरूको तत्काल सुनुवाइ गरिनेछ।

ङ. संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव

Safety & Hygiene Protocol को पालना गरेर कर्मचारीहरूलाई काममा लागाईनेछ।

- पाहुनाहरूलाई होटल परिसरमा प्रवेश गर्नु अघि सेनिटाइजर उपलब्ध गराईनेछ।
- प्रत्येक पाहुना कोठाहरू सफा तथा सेनिटाइज गरिनेछ।
- मास्क तथा सेनिटाइजरको अनिवार्य रूपमा प्रयोग गरिनेछ।
- यदि कसैलाई संक्रमण भईहालेमा निजलाई निको नहुन्जेल कामबाट छुट्टी दिईनेछ। साथै उपचारको लागि प्रबन्ध गरिनेछ।

च. खाद्यान्न गुणस्तर

- भान्सामा काम गर्ने कर्मचारीहरूको सुरक्षा तथा खाद्यान्नको गुणस्तर कायम राखिनेछ।
- कर्मचारीहरूलाई भान्सामा लगाउने छुट्टै पोशाकको व्यवस्था गरिनेछ।
- खाद्यान्नको प्रकृति अनुसार (मासुजन्य खाद्यान्न तथा अन्य खाद्यान्न) का लागि छुट्टाछुट्टै भण्डारण तथा चिस्यानको व्यवस्था गरिनेछ।
- मासुजन्य खाद्यान्न तथा अन्य खाद्यान्नका लागि भान्सामा छुट्टाछुट्टै कलर कोर्ड भएको सामग्रीहरू (जस्तैः मासुजन्य खाद्यान्नको लागि रातो चपिङ्ग बोर्ड र अन्य खाद्यान्नको लागि हरियो रङ्गको चपिङ्ग बोर्ड तथा छुट्टाछुट्टै काट्ने चक्कुहरू) को प्रयोग गरिनेछ।
- म्याद समाप्त भए/नभएको जाँच गरी म्याद समाप्त भएको Packaged खाद्यान्न सम्बन्धित विक्रेताको policy बमोजिम फिर्ता गरिनेछ भने बाँकी सामग्रीलाई सो को प्रकृति अनुसार व्यवस्थापन गरिनेछ।
- खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू सफा र सेनिटाइज गरिनेछ।
- खाना पकाउन प्रयोग गरिने पानी स्वस्थ राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्डहरूको अनुपालनमा हुनेछ।
- राष्ट्रिय (खाद्य ऐन, २०२७) र अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा (जस्तैः ISO २२,०००) र गुणस्तर मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।

छ. बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह

कर्मचारीहरूलाई विविध जाति र सामाजिक संस्कृतिलाई सम्मान गर्न सचेतना दिइनेछ। यदि होटलको सञ्चालनका क्रममा सामाजिक र सांस्कृतिक समस्याको बारेमा कुनै विवाद उत्पन्न भयो भने तुरुन्तै त्यस समस्याको समाधान गरिनेछ।

ज. आगन्तुकहरूको सुरक्षा

मुख्य प्रवेशद्वारमा सुरक्षा चौकीदारद्वारा प्रवेशद्वार नियन्त्रण गरिनेछ। सवारी साधनहरुको पार्किङ्ग पनि सुरक्षा चौकीदारद्वारा संचालित हुनेछ। अवैध गतिविधिहरूको निगरानीका लागि मुख्य प्रवेशद्वार, लबी र अन्य सार्वजनिक क्षेत्रहरूमा सि.सि.टि.भी.को व्यवस्था गरिनेछ। सार्वजनिक क्षेत्र र लबी, रिसेप्शन आदिमा सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू (नजिकको प्रहरी चौकी) प्रदर्शन गरेर राखिनेछ। होटलको वरपर स्ट्रीट लाईटको व्यवस्था गरिनेछ।

८.३ वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइ

वातावरण व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न प्रस्तावकद्वारा वातावरण व्यवस्थापन एकाइ स्थापना गरिनेछ। वातावरण व्यवस्थापन एकाइले वातावरण व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयन र अनुगमनलाई नियन्त्रण गर्दछ।

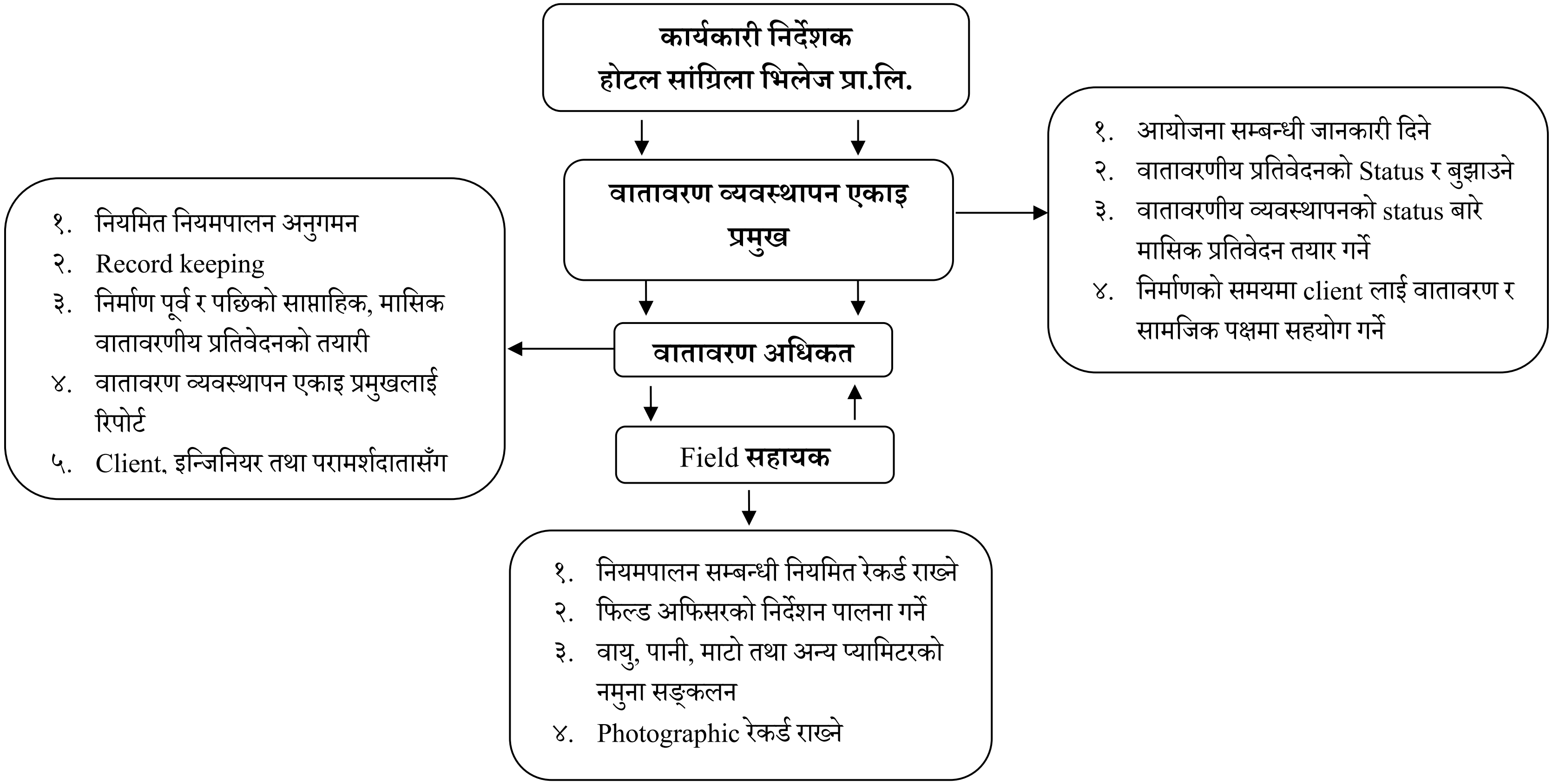

चित्र ९: वातावरणीय व्यवस्थापन योजना Framework

८.४ वातावरणीय व्यवस्थापन योजना

यस प्रतिवेदनको परिच्छेद ८ मा उल्लेख गरिएको बढोत्तरीकरण र न्यूनीकरणका उपाय प्रस्ताव कार्यान्वयनको विभिन्न चरणमा कार्यान्वयन गरिनेछ। वातावरणीय व्यवस्थापन योजनाको कार्यान्वयनका लागि जिम्मेवार प्रस्तावक र वातावणीय व्यवस्थापन एकाइ हुनेछ। निर्माण तथा सञ्चालन चरणमा अपनाइने बढोत्तरीकरण र न्यूनीकरणका उपायहरू देहाय बमोजिम रहेको छ।

तालिका ३५: सकारात्मक प्रभावको बढोत्तरीका क्रियाकलाप

क्र.सं.	सकारात्मक प्रभावहरू	बढोत्तरीका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
क. निर्माण चरण								
१.	रोजगारीको अवसर	सम्भव भएसम्म योग्यता, सीप र इच्छुकताको आधारमा रोजगारीका अवसरको लागि स्थानीय व्यक्तिलाई प्राथमिकता दिइनेछ।	निर्माण क्षेत्र	स्थानीयहरूलाई दक्षता अनुसार महिला पुरूषलाई समान अवसर दिईनेछ।	निर्माण चरण	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक

ख. सञ्चालन चरण								
१.	पर्यटन विकास	पर्यटकहरूलाई सबै प्रकारका सुविधाहरू समयको माग अनुसार प्रदान गरिनेछ।	होटल परिसर	• होटलको प्रत्येक पाहुना कोठा तथा लबीमा प्रतिक्रिया फारम राखिनेछ। • होटलको वेवसाइट तथा सामाजिक सञ्जालबाट आएका नकरात्मक सुझावहरूलाई समाधान गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक / सम्बन्धित मन्त्रालय वा विभाग
		होटलको भौतिक संरचनालाई पर्यटक मैत्री बनाईनेछ।		• होटलमा उपलब्ध सुबिधाहरू समयानुकुल update गरिनेछ।				
२.	रोजगारीको अवसर	स्थानीय मानिसहरूलाई रोजगारीका अवसरहरू प्रदान गरिनेछ।	होटल परिसर	• स्थानीयलाई रोजगार तालिम उपलब्ध गराइनेछ। • आयोजनामा आवश्यक कर्मचारी पदपूर्तिको लागि समुदायका इच्छुक दक्ष जनशक्तिलाई रोजगारीको	सञ्चालन अवधि भर	प्रस्तावक	-	प्रस्तावक

				लागि प्राथमिकता दिईनेछ।				
३.	राजस्व सङ्कलन	होटल सञ्चालन वापत संघीय तथा स्थानीय तहलाई बुझाइने राजस्वबाट संघ तथा स्थानीय तहको राजस्व सङ्कलनमा टेवा पुग्नेछ।	स्थानीय तह	• संघीय तथा स्थानीय निकायको नियमानुसार नियमित राजस्व बुझाईनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	नेपाल सरकारको नियम बमोजिम	सम्बन्धित वडा कार्यालय
४.	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि समुदाय आधारित कार्यक्रम र गतिविधिहरूमा भाग लिई सहयोग गरिनेछ।	होटलको प्रभावित क्षेत्र	• स्वास्थ्य ,शिक्षा , सरसफाइ, धार्मिक , सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण गर्न सहयोग , नजिकको पहुँच सडकहरूको मर्मत • स्थानीयहरूलाई रोजगारी सम्बन्धी तालिम र होटल व्यवस्थापन पढ्ने विद्यार्थीहरूलाई intership प्रदान गर्नेछ।	निर्माण तथा सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	प्रचलित कानुन बमोजिम	सम्बन्धित वडा कार्यालय तथा टोल सुधार समिति

तालिका ३६ : नकारात्मक प्रभावको न्यूनीकरणका क्रियाकलाप

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
क.	**भौतिक वातावरण**							
१.	**निर्माण चरण**							
१.	ठोस फोहोर निष्कासन	निर्माण स्थलबाट उत्पन्न हुने ठोस फोहोरको जथाभावी विसर्जन गरिने छैन।	निर्माण स्थल	पुनः चक्रीय फोहोर तोकिएको ठाउँमा संकलन गरिनेछ र सम्बन्धित विक्रेताहरूलाई आपूर्ति गरिनेछ; बाँकी फोहोर महानगरपालिका फोहोर व्यवस्थापन मार्फत विसर्जन गरिनेछ।	निर्माण चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	२,५०,०००।- एक पटक खर्च	प्रस्तावक
		भूमिगत तल्ला निर्माण गर्दा निस्कने माटोको व्यवस्थापन		• आयोजनाको स्वामित्वमा रहेको क्षेत्रमा भण्डारण गरी				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				निजी विक्रेतालाई बेचिनेछ। • बाँकी माटो भवन वरपरको क्षेत्रमा जमिन सम्याउन तथा बगैंचामा प्रयोग गरिनेछ।				
		पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्रीको छनोट		निर्माण सामग्रीको छनोट गर्दा दीर्घकालिन र पुनः प्रयोग गर्न मिल्ने सामग्रीको छनोट गरिनेछ।				
२.	तरल फोहोर निष्कासन	तरल फोहोर सकेसम्म कम उत्सर्जन गरिनेछ।	निर्माण स्थल	• पेन्ट र केमिकलहरूको प्रयोग कम • न्युनतम मात्रामा पानीको प्रयोग गरिनेछ।	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	१,२०,०००।- एक पटकको खर्च	प्रस्तावक

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		निर्माण चरणमा निस्कने फोहोर पानीको भण्डारण		• शौचालयजन्य फोहोर र अन्य फोहोरको लागि छुट्टाछुट्टै सोक पिट बनाइनेछ। • निर्माण कार्यहरूबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोरलाई sedimentation pit मा राखेर थिग्रिए पश्चात् मात्र सोक पिटमा विसर्जन गरिनेछ।				
३.	प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव	प्रकोप व्यवस्थापनको लागि आवश्यक साधनहरूको व्यवस्था गरिनेछ।	निर्माण स्थल	फायर एक्सटिङ्ग्युसर सिलिन्डर, अलार्म सिस्टमको व्यवस्था	निर्माण चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	२,३०,०००।- एक पटकको खर्च	प्रस्तावक
		प्रकोपको समयमा आपतकालीन बहिर्गमन		सुरक्षित बहिर्गमन क्षेत्रका लागि कामदारहरूलाई				

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		योजना बनाईने र त्यसको पालना गरिनेछ।		जानकारी दिइनेछ र प्रकोपको समयमा बहिर्गमन योजना बमोजिम सुरक्षा अपनाईनेछ।				
		कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षाको व्यवस्था गरिनेछ।		निर्माण कार्य गर्दा सम्पूर्ण कामदारहरूलाई हेल्मेट, बुट, पन्जा, चस्मा जस्ता व्यक्तिगत सुरक्षाका उपकरणहरू लगाउन निर्देशन दिईनेछ।	निर्माण कार्य पूर्व			
		NBC (National Building Code) बमोजिम भवन निर्माण गरिनेछ।		राष्ट्रिय भवन संहिताको समीक्षा गरिनेछ।				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		बाढीको जोखिमबाट बच्न प्रतिरोधात्मक उपाय अवलम्बन गरिनेछ।		• निर्माण कार्य बर्सातको समयमा गरिने छैन। • बाढीको जोखिमलाई ध्यानमा राखेर भवन वरपर पर्खाल निर्माण गरिनेछ।	निर्माण कार्य शुरू गर्नु पूर्व	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक
४.	निर्माण सामग्रीको ढुवानी तथा व्यवस्थापन	आधिकारिक तथा वैध रूपमा विक्री गरिने निर्माण सामग्रीहरू मात्र खरीद तथा ढुवानी गरिनेछ।	निर्माण स्थल	• निर्माण सामग्री विक्री वितरण गर्ने व्यक्ति तथा कम्पनीको आधिकारिकता जाँच गरिनेछ। • समय तालिका निर्धारण गरी निर्माण सामग्री ढुवानी गरिनेछ।	निर्माण चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		निर्माण सामग्रीहरूको भण्डारण गर्दा स्थानीयहरूलाई असर नहुने गरी र वायु प्रदूषण न्यून हुने गरी गरिनेछ।	निर्माण स्थल	• निर्माण सामग्रीहरूको भण्डारण होटल परिसरभित्र मात्र गरिनेछ। • प्रयोग नहुने समयमा निर्माण सामग्रीहरू छोपेर राखिनेछ। • वायु प्रदूषण गर्न सक्ने सामग्री जस्तै सिमेन्ट, बालुवाहरू त्रिपालले ढाकेर राखिनेछ।	निर्माण चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ		
		निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा व्यवस्थित तरिकाले गरिनेछ।	होटल परिसर	• ढुवानीका लागि आवश्यक ठुला सवारीसाधन सरकारले तोकेको समयमा मात्र सञ्चालन गरिनेछ।	निर्माण चरण	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				• निर्माण स्थलमा सामग्रीहरू भण्डारण गर्ने स्थान निर्धारण गरिनेछ। • सरकारको नियम बमोजिम समय तालिका बनाएर कार्यान्वयन गरिनेछ।				
		आयोजना स्थलबाट नजिक रहेका बिक्री केन्द्रहरूबाट निर्माण सामग्री खरिद गरिनेछ।	बिक्री केन्द्रहरू	• निर्माण सामग्री खरिद गर्नु अघि त्यसको गुणस्तरको बारेमा बुझेर खरिद गरिनेछ। • निर्माण सामग्री बिक्री वितरण गर्ने व्यक्ति तथा कम्पनीको आधिकारिकता जाँच	निर्माण सामग्री ढुवानी गर्दा	निर्माण जिम्मेवार निकाय	थप खर्च नलाग्ने	

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				गरी आधिकारिक रूपमा बिक्री गरिने निर्माण सामग्रीहरू मात्र खरिद गरिनेछ।				
५.	अधिक ऊर्जा आवश्यकता	नवीकरणीय ऊर्जा खपतमा बढावा दिईनेछ।	होटल परिसर	• वातावरणमैत्री उपकरणहरूको प्रयोगलाई बढावा दिइने छ। • पुराना र अप्रभावी मेसिनरी उपकरणहरूलाई बिस्थापन गरिनेछ। • ऊर्जा सम्बन्धी दक्षता प्राप्त जनशक्तिको प्रयोग गरी ऊर्जा मैत्री योजना	निर्माण चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक

क्र.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				बनाई कार्यान्वयन गरिनेछ।				
६.	ध्वनि प्रदूषण	निर्माण कार्य निर्धारित समयमा मात्र गरिनेछ।	निर्माण स्थल	कामदारहरूलाई निर्देशित गरिनेछ।	७:०० देखि १९:०० सम्म	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		बढी ध्वनि उत्सर्जन गर्ने गतिविधिमा कमी गरिनेछ।		• ध्वनिको तिव्रता कम हुने वा सोको असर कम हुने गरी योजनाबद्ध ढंगले काम गरिनेछ। • उपकरणहरूको नियमित मर्मत सम्भार गरिनेछ।	निर्माण चरण		आयोजना लागतमा समावेश	

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		निर्माण सामग्रीको अनलोडिङ्ग गर्दा छरछिमेकलाई असर हुन दिईने छैन।	निर्माण स्थल	• ढुवानीका लागि आवश्यक ठुला सवारीसाधन सरकारले तोकेको समयमा मात्र सञ्चालन गरिनेछ। • निर्माण स्थल वरपर अस्थाई ध्वनि अवरोधक पर्खालहरू निर्माण गरिनेछ।	निर्माण चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	थप खर्च नलाग्ने	
		डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।		नेपाल सरकारले तोकेको ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्डभित्र पर्ने गरी मात्र प्रयोग गरिनेछ।				
७.	उच्च पानी उपभोगसँग	पानी संरक्षणका उपायहरु अपनाईने छ।	निर्माण स्थल	कामदारहरूलाई पानीको महत्त्वबारे सचेतना दिईनेछ।	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	सम्बन्धित प्रभाव	पानी चुहावटको नियमित निरीक्षण गरिनेछ।		• पानीको पाइपलाइनमा नियमित परीक्षण तथा मर्मत गरिनेछ। • आवश्यक नपरेको समयमा धाराहरू बन्द गरिनेछ।				
८.	जल प्रदूषण	निर्माण शिविर, सामान भण्डारण गर्ने ठाउँ, ब्याचिङ्ग प्लान्ट, मिश्रण क्षेत्रबाट	निर्माण स्थल	• फोहोर पानीमा तेल र रासायनिक पदार्थहरूको मिसावट गरिने छैन।	निर्माण चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		उत्पादन हुने फोहोर पानीको जथाभावी विसर्जन गरिने छैन।		• निर्माण स्थलबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोरलाई sedimentation pit मा राखेर थिग्रिए पश्चात् मात्र सोक पिटमा विसर्जन गरिनेछ।				
९.	वायु प्रदूषण	धुलो तथा धुवाँको उत्सर्जन कम गरिनेछ।	निर्माण स्थल	धुलो उँड्ने स्थानहरूमा आवश्यकता अनुसार दैनिक ट्याङ्करको प्रयोग गरी पानी छर्कने, कम धुवाँ उत्सर्जन गर्ने उपकरणहरूको प्रयोग गरी निर्माण कार्य गर्ने र आवधिक रूपमा वायुको गुणस्तर जाँच गर्ने	निर्माण अवधि भर	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	८०,०००।–एक पटकको खर्च	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		निर्माण सामग्रीलाई छोपिनेछ।		प्लास्टिक वा त्रिपालको प्रयोग गरिनेछ।				
		निर्माण क्षेत्र घेरिनेछ।		CGI पाताको प्रयोग				
		डिजेल जेनेरेटर आवधिक मरम्मत गरिनेछ।		नेपाल सरकारले तोकेको वायुप्रदूषण मापदण्डभित्र पर्ने गरी मात्र प्रयोग गरिनेछ।				
१०.	छिमेकी पूर्वाधारमा प्रभाव	नजिकको पहुँच सडकमा असर परेको खण्डमा सो सडकको मरम्मत गर्न सहयोग गरिनेछ।	पहुँच सडक	स्थानीय निकायसँग समन्वय गरी मर्मत सम्भार गरिनेछ।	निर्माण पश्चात्	प्रस्तावक	आवश्यक रहेको खण्डमा	प्रस्तावक
२.	**सञ्चालन चरण**							
१.	तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	तरल फोहोरलाई जथाभावी विसर्जन गरिने छैन।	होटल परिसर	तरल फोहोर व्यवस्थापनको लागि ५० KLD क्षमताको STP (Sewage Treatment Plant) को व्यवस्था गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	१,५०,०००।– वार्षिक खर्च	प्रस्तावक

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		भान्साबाट निस्कने तरल फोहोरलाई संकलन गरेर व्यवस्थापन गरिनेछ।	होटलको भान्सा	तरल फोहोरबाट तेलीय तथा बोसोजन्य फोहोर जम्मा गर्न ग्रिज ट्र्यापको प्रयोग गरिनेछ र सो तेललाई सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ		
		स्वीमिङ्ग पूल दैनिक सफा गरिनेछ र यसको पानी वर्षको एक पटक मात्र फेरिनेछ। पानी फेर्ने क्रममा प्रयोग भएको पानीलाई खुला फालिने छैन।	होटल परिसर	स्वीमिङ्ग पूलको पानी प्रशोधन गरेर बगैंचामा प्रयोग गरिनेछ।	वर्षमा एक पटक	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ		
		फोहोर पानी पाइपको चुहावट नियन्त्रण गर्न समय समयमा मर्मत र अनुगमन गरिनेछ।	होटलको पाइपहरू रहेको क्षेत्र	सम्बन्धित प्राविधिक व्यक्तिको नियुक्ति गरी नेपाल सरकारले लागू गरेको सार्वजनिक ढलहरूमा	हरेक ३ महिना	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ		

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				पठाउने औद्योगिक एफ्लुएन्टको मापदण्ड बमोजिम मात्र विसर्जन गरिनेछ र प्राकृतिक स्रोत वा खोला नालामा विसर्जन गरिने छैन।				
२.	ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	पाहुना कोठाबाट निस्कने फोहोरको व्यवस्थापन	होटल परिसर	प्रत्येक कोठाहरूमा फोहोर संकलनका लागि फोहोर राख्ने भाँडोको व्यवस्था गरिनेछ।	सञ्चालन अवधि भर	प्रस्तावक	२,८०,०००।- वार्षिक खर्च	प्रस्तावक
		फोहोरमैलाको वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।		• ठोस फोहोरको व्यवस्थापनको लागि reduce, reuse & recycle को विधि अपनाइनेछ।				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				• ४० माइक्रोन भन्दा कमको प्लाष्टिक झोलाको प्रयोग प्रतिबन्धित गरिनेछ। • विद्युतीय फोहोर छुट्टै सङ्कलन गरी सम्बन्धित विक्रेतालाई बेचिनेछ।				
		ठोस फोहोर व्यवस्थापनको लागि पोखरा महानगरपालिकासँग समन्वय गरिनेछ।		• कुहिने फोहोरलाई मल बनाइनेछ। • भान्साबाट निस्कने खानाजन्य फोहोरलाई पशुपालन व्यवसायीलाई दिइनेछ।				
				कुहिने फोहोरबाट आउने गन्धलाई न्यूनीकरण गर्न				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		कुहिने फोहोरलाई प्राथमिकताको साथ व्यवस्थापन		फोहोर सङ्कलन गर्ने कोठामा AC को व्यवस्था गरिनेछ।				
				होटल परिसरमा फोहोर जलाउनु निषेध गरिनेछ।				
३.	प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव	प्रकोप जोखिमको लागि आवश्यक साधनहरूको व्यवस्था गरिनेछ।	होटल परिसर	• फायर एक्स्टिङग्युसर सिलिन्डर, स्मोक डिटेक्टर र फायर अलार्म प्रणालीको व्यवस्था गरिनेछ। • प्रत्येक तल्लामा फायर एक्स्टिङग्युसर सिलिन्डर, फायर होज रिल, आपतकालीन सिँढी र ढोका, प्रत्येक सुत्ने कोठामा स्मोक डिटेक्टर, फायर अलार्म	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	३,५०,०००।– वार्षिक खर्च	प्रस्तावक

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				प्रणालीको व्यवस्था गरिनेछ। • फायर हाइड्रान्टको व्यवस्था गरिनेछ।				
		प्रकोपको समयमा आपतकालीन बहिर्गमन ढोकाबाट सुरक्षित खुला स्थानमा भेला गरिनेछ।		सुरक्षित बहिर्गमन योजना तयार गरी सोको एक-एक प्रति प्रत्येक अतिथि कक्ष, लबी र सार्वजनिक क्षेत्रहरुमा राखिनेछ।				
४.	उच्च पानी उपभोगसँग सम्बन्धित प्रभावहरू	पानी संरक्षणका उपायहरु अपनाईने छ।	होटलको खुला क्षेत्र	• बोरिङ्गबाट आवश्यक पानी मात्र निकालिनेछ। • कामदारहरूलाई पानीको महत्त्वबारे सचेतना दिईनेछ।	सञ्चालन चरण	व्यवस्थापक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				• शौचालयमा Dual Flush System को जडान गरिनेछ। • कम फ्लो सावर सिस्टम जडान गरिनेछ।				
		जमिन पुनर्भरण		वर्षातको पानीलाई Fire Fighting Tank मा संकलन गरी प्रयोग गरिनेछ भने होटलको खुला जमिनमार्फत प्राकृतिक रूपमा भूमिगत पानी पुनर्भरण हुनेछ।				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		प्रयोग गरिसकेको पानीको उचित व्यवस्थापन गरिनेछ।	होटल परिसर	प्रशोधन गरिएको पानीलाई सरसफाइ प्रयोजन र फ्लशिङ्गका लागि प्रयोग गरिनेछ।				
५.	अधिक ऊर्जा आवश्यकता	नविकरणीय ऊर्जाको प्रयोग गरिनेछ।	होटल परिसर	पानी तताउनको लागि हिट पम्पको प्रयोग गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		वातावरणमैत्री उपकरणहरूको प्रयोगलाई बढावा दिइने छ।		• वातावरणमैत्री तथा ऊर्जा खपत कम हुने फ्रिज, माइक्रोवेभ ओभन प्रयोग गरिनेछ। • प्रत्येक पाहुना कोठाहरूमा अटोमेटेड लाइटिङ्ग सिस्टम (Automated Lighting				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				System) जडान गरिनेछ। • होटलको तापक्रम नियन्त्रणको लागि Heating, Ventilation, and Air Conditioning (HVAC) प्रणालीको प्रयोग गरिनेछ।				
		विद्युतीय उपकरणहरू प्रयोग गरिनेछ।		सवारी साधन खरीद गर्दा विद्युतमा आधारित सवारी साधनलाई प्राथमिकता दिईनेछ।				
६.	वायु प्रदूषण	वायु प्रदूषणलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू अवलम्बन गरिनेछ।	होटल भित्र	अभिमुखिकरण कार्यक्रमको सञ्चालन गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	२,००,०००।- वार्षिक खर्च	प्रस्तावक

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		डिजेल जेनेरेटर तथा सवारी साधन खरिद		नेपाल सरकारले तोकेको वायुप्रदूषण मापदण्ड भित्र पर्ने गरी मात्र खरिद गरिनेछ।	अर्ध वार्षिक			
		सवारी साधन र डिजेल जेनेरेटर सेटहरूको आवधिक मर्मत गरिनेछ।	डिजेल जेनेरेटर कोठा	सम्बन्धित प्राविधिक व्यक्तिको नियुक्ति	सञ्चालन अवधिभर			
		डिजेल जेनरेटरको स्ट्याक उचाइ निर्धारण गरिनेछ।	जेनेरेटर राखिने स्थान	कम्तिमा १५ मिटर				
		भान्साबाट हुने वायुप्रदूषणलाई न्यूनीकरण गरिनेछ।	होटलको भान्सा	विद्युतीय उपकरणको प्रयोगलाई बढावा दिईनेछ।				
७.	यातायात व्यवस्थापन		होटल परिसर	• सवारी साधन पार्किङ्गका लागि पर्याप्त ठाउँको व्यवस्था गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	८०,०००।- वार्षिक खर्च	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	सम्बन्धी समस्या	होटलमा प्रयोग हुने सवारी साधन व्यवस्थित तरिकाले परिचालन गरिनेछ।		• होटलको वरपर CCTV र वत्ती को जडान गरिनेछ। 'No Roadside Parking', 'Way to Hotel' र 'No Parking' इत्यादि दृष्टिकोणहरू स्थापना हुनेछ।				
८.	ध्वनि प्रदूषण	बढी ध्वनि उत्सर्जन गर्ने गतिविधिमा कमी गरिनेछ।	होटल परिसर	• ध्वनिको तिव्रता कम हुने वा सो को असर कम हुने गरी योजनाबद्ध ढंगले काम गरिनेछ। • सम्भव भएसम्म उच्च ध्वनि उत्पादन गर्ने उपकरणहरू प्रयोग र	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				सवारी साधनको हर्न प्रयोग गरिने छैन।				
		कम आवाज उत्पादन गर्ने उपकरणहरू जस्तै पम्प, डिजेल जेनरेटरहरू वा पम्पहरूको खरीद गरिनेछ।		नेपाल सरकारले तोकेको ध्वनिको गुणस्तर सम्बन्धी मापदण्डभित्र पर्ने गरी मात्र प्रयोग गरिनेछ।				
		ध्वनि इन्सुलेशन सामग्रीको प्रयोग		बैङ्क्वेट हलमा ध्वनि इन्सुलेशन सामग्री जस्तै रबर, फोम, झ्यालमा Double glazed glass को प्रयोग गरिनेछ।				
		जेनरेटरबाट उत्पन्न हुने ध्वनि नियन्त्रण गरिनेछ।	जेनेरेटर राखिएको कोठा	जेनरेटर साइलेन्सरको साथ जडान गरिनेछ र बन्द कक्षमा राखिनेछ।				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		उच्च आवाज क्षेत्रहरूमा काम गरिरहेका कर्मचारीहरूका लागि सुरक्षाको व्यवस्था गरिनेछ।		व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरण (PPE) को प्रावधान गरिनेछ।				
ख.	**जैविक वातावरण**							
१.	**निर्माण चरण**							
१.	विद्यमान हरियाली क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रभाव	सञ्चालनरत होटलमा रहेको रूखविरूवाहरूको संरक्षण गरिनेछ।	होटल परिसर	• होटलमा रहेको रूखविरूवाहरूलाई सम्भार, संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि सिपयुक्त कामदार वा मालीको नियुक्ति गरिनेछ। • बगैंचा व्यवस्थापनको लागि प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणहरू खरिद गरिनेछ।	निर्माण अवधि भर	प्रस्तावक	२,००,०००।- वार्षिक खर्च	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
२.	**सञ्चालन चरण**							
१.	हरियालीको संरक्षण तथा व्यवस्थापन	बगैंचाको निर्माण गरिनेछ।	होटल परिसर	आयोजना क्षेत्रमा उपयुक्त हुने रूखविरूवाहरू छनोट गरी बगैंचाको निर्माण गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	४,००,०००।– वार्षिक खर्च	प्रस्तावक
		बगैंचाको संरक्षण र व्यवस्थापन होटल सञ्चालन गर्दा वरिपरि रहेको वातावरणीय स्वच्छतामा ध्यान दिइनेछ।		• हरियाली क्षेत्रको मर्मत सम्भार, संरक्षण तथा व्यवस्थापनको लागि सिपयुक्त कामदार वा मालीको नियुक्ति गरिनेछ। • बगैंचा व्यवस्थापनको लागि प्रयोग हुने औजार तथा उपकरणहरू खरिद गरिनेछ।				
ग.	**सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण**							

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
१.	निर्माण चरण							
१.	बाल श्रम तथा लैङ्गिक भेदभाव	उमेर प्रमाणीकरण गर्ने र ज्यालामा भेदभाव गरिने छैन।	निर्माण परिसर	कर्मचारीहरूको उमेर प्रमाणीकरण गरी काममा लगाइनेछ र समान प्रकृतिको कामको लागि समान ज्यालाको व्यवस्था गरिनेछ।	सञ्चालन अवधिभर	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		इजाजत पत्र प्राप्त निर्माण कम्पनीको नियुक्ति।		निर्माण कम्पनीहरूलाई बालश्रम र ज्याला निष्पक्षता लगायतका श्रम कानूनहरूको पालना प्रमाणित गर्ने इजाजत पत्र लिएको निर्माण कम्पनीलाई मात्र नियुक्ति गरिनेछ।				
२.		गुनासो सुनुवाइको व्यवस्था	निर्माण स्थल	गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिएको छ।	निर्माण कार्य	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
	कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार				शुरू गर्नु पूर्व			
		कर्मचारीहरूको गोपनीयतालाई कायम राखेर गुनासो सङ्कलन गरी सो को तत्काल सुनुवाइ गरिनेछ।		कामदारहरूलाई कार्यस्थलमा हुन सक्ने यौन जन्य दुर्व्यवहारको बारेमा जानकारी दिन अभिमुखीकरण दिइनेछ।		गुनासो सुन्ने अधिकारी		
		यदी कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिने प्रावधान मिलाइनेछ।		विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त गुनासोहरूको सुनुवाइ गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारी तथा दुवै पक्षहरू बिच छलफल गरेर उचित निर्णय लिइनेछ।	गुनासो प्राप्त हुनासाथ सुनुवाइ को प्रक्रिया अघि बढाइनेछ			

क.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
३.	संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव	Safety & Hygiene Protocol बनाईनेछ र सो को पूर्ण रूपमा पालना गरिनेछ।	निर्माण स्थल	कर्मचारीकरूलाई निर्देशन दिईनेछ।	निर्माण अवधिभर	प्रस्ताव कार्यान्वयन एकाइ	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		आवश्यकता अनुरूप जागरूकता कार्यक्रमको सञ्चालन		विभिन्न संक्रामक रोगहरू र रोगबारे बच्ने उपायको बारेमा जागरूकता कार्यक्रमको सञ्चालन गरिनेछ।				
		कार्यस्थलमा भौतिक दुरी कायम राखिनेछ।		यदि कसैलाई संक्रमण भईहालेमा निजलाई निको नहुन्जेल कामबाट छुट्टी दिईनेछ। साथै उपचारको लागि प्रबन्ध गरिनेछ।	निर्माण अवधिभर	ठेकेदार		
				कर्मचारीहरूको स्वास्थ्य बिमा गरिनेछ।	निर्माण चरण			

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
४.	स्थानीयवासीको गुनासो	गुनासो व्यवस्थापनको लागि Grievance Redress Mechanism तयार गरिएको छ र सोही बमोजिम गुनासो व्यवस्थापन गरिनेछ।	निर्माण स्थल	निर्माण चरणमा कामदारहरू बिच (आन्तरिक) र आयोजनासँग छिमेकीको (बाहिरी) गुनासोको लागि छुट्टाछुट्टै गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ। गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिने प्रावधान मिलाइनेछ। स्थानीयहरूबाट प्राप्त हुन सक्ने गुनासोको लागि स्थानीयहरूसँग छलफल गरी व्यवस्थापन गरिनेछ।	गुनासो प्राप्त हुनासाथ सुनुवाइ को प्रक्रिया अघि बढाइनेछ	गुनासो सुन्ने अधिकारी, प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
५.	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम	कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरणहरू (PPE) को व्यवस्था गरिनेछ।	निर्माण स्थल	हेल्मेट, बुट, पञ्जा, चस्मा, मास्क, सुरक्षा पेटी आदिको प्रावधान गरिनेछ।	निर्माण अवधिभर	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		कामदारहरूलाई स्वास्थ्य सुरक्षा प्रदान गरिनेछ।	निर्माण स्थल	कामदारहरूलाई व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिमको बारेमा अभिमुखिकरण दिइनेछ र PPE को प्रयोग गर्न पोत्साहन गरिनेछ।	निर्माण अवधिभर			
		निर्माण चरणमा कामदारहरूको सामुहिक स्वास्थ्य बिमाको प्रावधान गरिनेछ।	निर्माण स्थल	निर्माण स्थलमा यदी केही घटना भएको खण्डमा स्वास्थ्य बिमा मार्फत क्षतिपूर्ति दिइनेछ।	निर्माण अवधिभर			

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		प्राथमिक उपचार किटको (First Aid Kit) प्रावधान गरिनेछ।	निर्माण स्थल	निर्माण स्थलमा हुने सामान्य चोटपटकका लागि	निर्माण अवधिभर	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		सुरक्षित पिउने पानी र पर्याप्त शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ।	निर्माण स्थल	अस्थायी शौचालय बनाइनेछ र पिउनको लागि जारको पानीको व्यवस्था गरिनेछ।	निर्माण अवधिभर	प्रस्तावक		
		निर्माण कार्य गर्दा सुरक्षित तरिकाले गरिनेछ।	निर्माण स्थल	विभिन्न साइनबोर्ड, पर्याप्त बत्ती तथा भवनको निर्माण कार्य गर्दा सेफ्टी नेटको प्रयोग गरिनेछ।	निर्माण चरण			
		आधिकारिक कर्मचारीहरूलाई मात्र निर्माण क्षेत्रमा जान अनुमति दिइनेछ।	निर्माण स्थल	निर्माण कार्य शुरू गर्नु पूर्व नै निर्माण स्थल घेरेर सुरक्षाका लागि चौकिदारको व्यवस्था गरिनेछ।	निर्माण चरण			

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
२.	**सञ्चालन चरण**							
१.	स्थानीयवासीको गुनासो	गुनासोहरूको व्यवस्थापन गर्न स्थानीयहरूसँग समन्वय गरी होटल सञ्चालन गरिनेछ।	होटल परिसर	• सञ्चालन चरणमा कामदारहरू बिच (आन्तरिक) र आयोजनासँग छिमेकीको (बाहिरी) गुनासोको लागि छुट्टाछुट्टै गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ। • गुनासो व्यवस्थापनको लागि Grievance Redress Mechanism बनाइएको छ र सोही अनुसार गुनासो व्यवस्थापन गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	९०,०००।- वार्षिक खर्च	प्रस्तावक

क.सं.	नकारात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				• मुख्य प्रवेश द्वार तथा लबिमा गुनासो पेटिका राखिनेछ भने विद्युतीय माध्यम जस्तै ईमेल र वेबसाइटमार्फत पनि गुनासो सङ्कलन गरिनेछ।				
		समय समयमा छरछिमेकसँग अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।		सार्वजनिक परामर्शका बखत प्राप्त सबै प्रतिक्रियाहरू/ सुझावहरूलाई सञ्चालनको बेला सम्बोधन गरिनेछ।				
२.	व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिम	प्रशिक्षित र कुशल कर्मचारीहरूको नियुक्ति।	होटल भित्र	अन्तर्वार्ता	सञ्चालन हुने समय	प्रस्तावक	३,५०,०००।– वार्षिक खर्च	प्रस्तावक
		एल.पी.जी. चुहावट कम गर्नको लागि Reticulated	होटल परिसर	• चुहावटको नियमित जाँचको लागि छुट्टै				

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		Piped Gas System को प्रावधान रहेको छ।		कामदारको नियुक्ति गरिनेछ भने चुहावट भए नभएको नियमित जाँच गरिनेछ। • यदि केही समस्या भएमा सोको समाधान भए पश्चात मात्र भान्साको प्रयोग गरिनेछ। तबसम्म वैकल्पिक भान्साको प्रयोग गरिनेछ।				
		कामदारहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरणहरू (PPE) को व्यवस्था गरिनेछ।		• सम्बन्धित कामको लागि उपयुक्त व्यक्तिगत सुरक्षात्मक उपकरण प्रावधान गरिनेछ।				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				• कामदारहरूलाई व्यवसायजन्य सुरक्षा तथा स्वास्थ्यको जोखिमको बारेमा अभिमुखिकरण दिइनेछ र PPE को प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ।				
		कामदारहरूलाई स्वास्थ्य सुरक्षा प्रदान गरिनेछ।	होटल परिसर	• स्वास्थ्य बिमाको प्रावधान गरिनेछ। • सञ्चालनको बेला हुन सक्ने सामान्य चोटपटकका लागि होटल परिसरमा First Aid Kit को व्यवस्था गरिनेछ।	सञ्चालन चरण			

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
३.	होटलभित्र र वरपर क्षेत्रको स्वास्थ्य तथा सरसफाइ	सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाइ कायम गरिनेछ।	होटल परिसर	• कर्मचारीहरूलाई सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाइ जानकारी दिइनेछ। • होटल परिसर वरपर समय समयमा सरसफाईको कार्यक्रम गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	व्यवस्थापक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		शौचालयजन्य फोहोरको हकमा STP को व्यवस्था गरिनेछ।		• शौचालयबाट निस्कने फोहोर र भान्सा, बाथरूम, सरसफाइ गर्दा निस्कने फोहोरलाई Sewage Treatment Plant मार्फत प्रशोधन गरिनेछ।				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				• Sewage Treatment Plant बाट निस्कने पानी सोक पिटमार्फत व्यवस्थापन गरिनेछ।				
४.	कार्यस्थलमा हुने यौन जन्य दुर्व्यवहार	उजुरी व्यवस्थापन प्रणाली	होटल परिसर	गोप्य र सुरक्षित उजुरी व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना गरिनेछ जसमा पीडितहरूले सजिलै उजुरी गर्न सक्नेछन्।	निर्माण कार्य शुरू गर्नु पूर्व	HR Manager	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		कर्मचारीहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा यौन हिंसा भए/नभएको सोधपुछ गरिनेछ।		• गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ। • कार्यस्थलको अवलोकन तथा निरीक्षण गरिनेछ। • कामदारहरूलाई कार्यस्थलमा हुन सक्ने				

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				यौन जन्य दुर्व्यवहारको बारेमा जानकारी दिन अभिमुखीकरण दिइनेछ।				
		यदी कसैको केही गुनासो भए गुनासो पेटिका, मौखिक गुनासो, फोन तथा ईमेलमार्फत जानकारी दिने प्रावधान मिलाइनेछ।		विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त गुनासोहरूको सुनुवाइ गर्न गुनासो सुन्ने अधिकारी तथा दुवै पक्षहरू बिच छलफल गरेर उचित निर्णय लिइनेछ।	गुनासो प्राप्त हुनासाथ	गुनासो सुन्ने अधिकारी		
५.	संक्रामक रोगहरूबाट पर्न सक्ने प्रभाव	Safety & Hygiene Protocol बनाईनेछ र सो को पूर्ण रूपमा पालना गर्न कर्मचारीकरूलाई निर्देशन दिईनेछ र आवश्यकता अनुरूप जागरूकता	होटल परिसर	विभिन्न संक्रामक रोगहरू र रोगबारे बच्ने उपायको बारेमा जागरूकता कार्यक्रमको सञ्चालन गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	HR Manager	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		कार्यक्रमको सञ्चालन गरिनेछ।						
		कार्यस्थलमा भौतिक दुरी कायम राखिनेछ।		यदि कसैलाई संक्रमण भईहालेमा निजलाई निको नहुन्जेल कामबाट छुट्टी दिईनेछ। साथै उपचारको लागि प्रबन्ध गरिनेछ।				
		प्रत्येक पाहुना कोठाहरू सफा तथा सेनिटाइज गरिनेछ।		नियमित सरसफाइ गरिनेछ।				
६.	खाद्यान्न गुणस्तर	भान्सामा काम गर्ने कर्मचारीहरूको सुरक्षा तथा खाद्यान्नको गुणस्तर कायम राखिनेछ।	होटलको भान्सा	भान्सामा काम गर्ने कर्मचारीहरूका लागि पोशाकको व्यवस्था गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	व्यवस्थापक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक
		खाद्यान्नको लागि प्रयोग हुने उपकरण तथा भाँडाहरू सफा र सेनिटाइज गरिनेछ।		प्रत्येक प्रयोग पछि सफा गरिनेछ।				

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		म्याद समाप्त भए/नभएको जाँच गरिनेछ।		म्याद समाप्त भएको Packaged खाद्यान्न सम्बन्धित विक्रेताको policy बमोजिम फिर्ता गरिनेछ भने बाँकी सामग्रीलाई सो को प्रकृति अनुसार व्यवस्थापन गरिनेछ।				
		खानाको प्रकृति अनुसारको भण्डारण		• खाद्यान्नको प्रकृति अनुसार (मासुजन्य खाद्यान्न तथा अन्य खाद्यान्न) का लागि छुट्टाछुट्टै भण्डारण तथा चिस्यानको व्यवस्था गरिनेछ।				

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
				• मासुजन्य खाद्यान्न तथा अन्य खाद्यान्नका लागि भान्सामा छुट्टाछुट्टै कलर कोर्ड भएको सामग्रीहरू (जस्तैः मासुजन्य खाद्यान्नको लागि रातो चपिङ्ग बोर्ड र अन्य खाद्यान्नको लागि हरियो रङ्ग तथा छुट्टै काट्ने चक्कुहरू) को प्रयोग गरिनेछ।				
		खाना पकाउन प्रयोग गरिने पानी स्वस्थ हुनेछ।		राष्ट्रिय खानेपानी गुणस्तर मापदण्डहरूको अनुपालनमा हुनेछ।				

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		गुणस्तर मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।		राष्ट्रिय (खाद्य ऐन, २०२७) र अन्तर्राष्ट्रिय खाद्य सुरक्षा (जस्तैः ISO २२०००) र गुणस्तर मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।				
७.	बहु जातीयता, संस्कृति, धर्मका व्यक्तिहरूको प्रवाह	विविध जाति र सामाजिक संस्कृतिको सम्मान गरेर होटल सञ्चालन गरिनेछ।	होटल परिसर	होटलमा कार्यरत कर्मचारी तथा पाहुनाहरूलाई यस क्षेत्रको स्थानीय संस्कृति, सम्पदाको बारेमा जानकारी दिईनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	थप खर्च नलाग्ने	प्रस्तावक
		स्थानीय धर्म संस्कृतिको सम्मान गरिनेछ।	होटल परिसर	स्थानीय धर्म संस्कृतिको बारेमा सूचना सामग्री होटल परिसरको खुला स्थानहरूमा राखिनेछ र समय समयमा अन्तर्क्रिया कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक		

क्र.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		यदि सञ्चालनको क्रममा सामाजिक र सांस्कृतिक समस्याको बारेमा कुनै विवाद उत्पन्न भयो भने तुरून्तै त्यस समस्याको समाधान गरिनेछ।	होटल परिसर	• स्थानीयहरूको गुनासो सङ्कलन र सो को व्यवस्थापनको लागि गुनासो सुन्ने अधिकारी तोकिनेछ। • स्थानीयहरूसँग नियमित रूपमा छलफल कार्यक्रम आयोजना गरी स्थानीयहरूको समन्वयमा होटल सञ्चालन गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक		
८.	आगन्तुकहरू को सुरक्षा	अवैध गतिविधिहरू रोक्न निगरानी गरिनेछ। प्रस्तावकले WHO guidelines र नेपाल पर्यटन बोर्ड निर्देशिका बमोजिम सम्पूर्ण	सार्वजनिक क्षेत्र र लबी, रिसेप्सन आदि	मुख्य प्रवेशद्वारमा सुरक्षा चौकीदारद्वारा प्रवेशद्वार नियन्त्रण गरिनेछ। होटलको वरपर स्ट्रीट लाईटको स्थापना गरिनेछ।	सञ्चालन चरण	प्रस्तावक	आयोजना लागतमा समावेश	प्रस्तावक

क.सं.	नकरात्मक प्रभावहरू	न्यूनीकरणका क्रियाकलापहरू						
		के के गर्ने	कहाँ गर्ने	कसरी गर्ने	कहिले गर्ने	कसले गर्ने	अनुमानित बजेट (ने.रू.)	अनुगमन तथा मूल्याङ्कन
		स्वास्थ्य तथा सूरक्षा सम्बन्धी मापदण्डहरूको पालना गरिनेछ।		सी.सी.टी.भी. को स्थापना गरिनेछ।				
		आधिकारिक सुरक्षा हटलाइन नम्बरहरू प्रदर्शन गरेर राखिनेछ।		नजिकको प्रहरी चौकीको नम्बर				

८.५ अनुमानित लागतको सारांश

यस अध्यायमा उल्लेख गरिएका न्यूनीकरणका उपायहरू कार्यान्वयन गर्न केहि लागत अनुमान गरिनेछ।

तालिका ३७: न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका क्रियाकलापको लागि अनुमानित लागत

क्र.सं.	न्यूनीकरणका क्रियाकलाप	कुल रकम (रू.)	अवधि
निर्माण चरण			
क. भौतिक वातावरण			
१	ठोस फोहोर निष्कासन	२,५०,०००।-	एक पटकको खर्च
२	तरल फोहोर निष्कासन	१,२०,०००।-	एक पटकको खर्च
३	प्रकोपसँग सम्बन्धित प्रभाव	२,३०,०००।-	एक पटकको खर्च
४	वायु प्रदूषण	८०,०००।-	एक पटकको खर्च
सञ्चालन चरण			
क. भौतिक वातावरण			
१	तरल फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	१,५०,०००।-	वार्षिक खर्च
२	ठोस फोहोर उत्पादनसँग सम्बन्धित प्रभाव	२,८०,०००।-	वार्षिक खर्च
३	प्रकोपसँग समबन्धित प्रभाव	३,५०,०००।-	वार्षिक खर्च
४	वायु प्रदूषण	२,००,०००।-	वार्षिक खर्च
५	यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी समस्या	८०,०००।-	वार्षिक खर्च
ख. जैविक वातावरण			
निर्माण चरण			
१.	विद्यमान हरियाली क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रभाव	२,००,०००।-	वार्षिक खर्च
सञ्चालन चरण			
१.	हरियाली संरक्षण तथा व्यवस्थापन	४,००,०००।-	वार्षिक खर्च
ग. सामाजिक-आर्थिक तथा सांस्कृतिक वातावरण			
१	स्थानीयवासीको गुनासो	९०,०००।-	वार्षिक खर्च
२	First Aid Kits, स्वास्थ्य बिमा र आवधिक स्वास्थ्य जाँच	३,५०,०००।-	वार्षिक खर्च
क्र.सं.	**बढोत्तरीका क्रियाकलाप**	**कुल रकम (रू.)**	**अवधि**

१	सामाजिक उत्तरदायित्व अन्तर्गत स्थानीय समुदायका लागि गरिने सहयोग	प्रचलित कानुन बमोजिम	वार्षिक खर्च

तालिका ३८: न्यूनीकरण तथा बढोत्तरीका क्रियाकलापको लागि अनुमानित लागतको सारांश

क्र.सं.	विवरण	अनुमानित लागत (रू.)	
		न्यूनीकरणका उपाय	बढोत्तरीका उपाय
१	एक पटक खर्च	६,८०,०००।-	-
२	वार्षिक खर्च	२१,००,०००।-	प्रचलित कानुन बमोजिम

परिच्छेद ९ : प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा अनुगमन गर्नु पर्ने विषय

प्रस्ताव कार्यान्वयन गर्दा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवदेनमा उल्लेख भए बमोजिमका न्यूनीकरणका उपायहरू तथा बढोत्तरीकरणका उपायहरू अवलम्बन गरे नगरेको अनुगमन गर्नका लागि प्रतिवेदनमा वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ मा उल्लेख भए अनुसारका अनुगमनको व्यवस्था गरिएको छ।

९.१ अनुगमनका प्रकार

वातावरणीय अनुगमन योजनामा आधारभूत वा प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन, नियमपालन अनुगमन तथा प्रभाव अनुगमन गरी तीन प्रकारको अनुगमन योजनाहरू समावेश गरिएको छ। वातावरणीय प्रभावको अनुगमन देहायको अवस्थामा निम्न प्रकारले गरिनेछ।

९.१.१ प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन (Baseline Monitoring)

यस प्रस्तावको निर्माण कार्य शुरू गर्नुभन्दा अगावै निर्माण स्थल र वरपरका आधारभूत वातावरणीय पक्षको सर्वेक्षण गरिनेछ। यसले गर्दा अनुगमनको सिलसिलामा प्रारम्भिक अवस्थाको तुलनामा वातावरणीय पक्षमा भएको परिवर्तन बारेमा थाहा पाउन सकिन्छ। त्यसैले प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन गर्रिंदैन तर वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा रहेका जानकारीलाई आयोजनाको प्रारम्भिक डाटा भनि मानिनेछ।

९.१.२ प्रभाव अनुगमन (Impact Monitoring)

प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट भएका वातावरणीय परिवर्तन पत्ता लगाउन आयोजना निर्माण र सञ्चालनका क्रममा त्यस क्षेत्रको जनस्वास्थ्य लगायत पर्यावरणीय, सामाजिक र आर्थिक अवस्थाका सूचकको मूल्याङ्कन गरिनेछ।

९.१.३ नियमपालन अनुगमन (Compliance Monitoring)

नियमपालन अनुगमनमा प्रस्तावकले वातावरण संरक्षण सम्बन्धी निर्धारित मापदण्डको पालना गरेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्न वातावरणीय गुणस्तरका विशेष सूचक वा प्रदूषणको अवस्था बारेमा आवधिक वा लगातार रूपमा अनुगमन गरी अभिलेख राखिनेछ।

९.२ वातावरणीय अनुगमनका सूचक

प्रस्ताव कार्यान्वयन हुने क्षेत्रको आधारभूत तथ्याङ्क, पहिचान तथा आकलन गरिएका अनुकूल वा प्रतिकूल प्रभाव एवं वातावरण संरक्षणका उपायहरूलाई ध्यान दिई प्रस्तावकले पालना गर्नुपर्ने र वातावरणीय प्रभावको प्रभावकारिताको अनुगमन गर्न सूचकहरू प्रतिवेदनमा उल्लेख गरिएको छ।

९.३ अनुगमनको विधि

आयोजनाको अनुगमनको लागि स्थलगत अध्ययन, आयोजना कार्यालयबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्कहरू, स्थानीयहरूसँगको अन्तरक्रिया तथा सरोकारवालाहरूसँगको छलफल आदि विधि अपनाइनेछ। यसका साथै आयोजना क्षेत्रको नमुना (वायु, ध्वनि, पानी आदि) सङ्कलन गरी प्रयोगशाला परीक्षण गरी थप विश्लेषण गरिनेछ। आयोजनाको अनुगमन गर्दा विज्ञद्वारा तयार गरिएको सूचक/मानकहरूको साथ आयोजनाको अनुगमन गरिनेछ। आयोजनाको अनुगमन कार्य गर्दा आयोजनासँग सम्बन्ध राख्ने विभिन्न निकायहरू, आयोजना कार्यालय, प्रस्तावक तथा प्रस्तावक अन्तर्गतका निकायहरू, आयोजनाबाट प्रभावित स्थानीय तह तथा वडा कार्यालयहरूको सहकार्यमा गरिनेछ।

९.४ अनुगमनको लागि समय तालिका

आयोजना निर्माण तथा सञ्चालनका विभिन्न अवस्थामा अनुगमन गर्नुपर्ने भएकाले सूचकको प्रकृति हेरी वातावरणीय अनुगमन गर्ने समय तालिका उल्लेख गरिनेछ।

९.५ अनुगमन गर्ने निकाय

यस खण्डले आयोजना कार्यान्वयनबाट हुने सम्भावित मुख्य मुद्दाहरूको बारेमा छलफल गर्छ र निगरानी तालिका र जिम्मेवारी सहित न्यूनीकरणका उपायहरूको प्रस्ताव गर्दछ। यस आयोजनासँग सम्बन्धित वातावरणीय व्यवस्थापनको उत्तरदायित्वमा विभिन्न आयोजना निर्माण गर्ने निकायहरू समावेश गरिएका छन् र प्रत्येकको विशेष गतिविधिहरूका लागि विशेष जिम्मेवारहरू समेत तोकिएको छ।

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा ३९ को उपदफा १ बमोजिम अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय सम्बन्धित मन्त्रालय वा विभाग हुनेछ। श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय,

श्री संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालय तथा श्री पर्यटन विभाग अनुगमन तथा निरीक्षणको लागि जिम्मेवार निकाय रहेको छ। सोही दफाको उपदफा २ बमोजिम आफ्नो क्षेत्रभित्रको वातावरण संरक्षण र संवर्द्धन गर्ने उद्देश्यले प्रदेश सरकार वा स्थानीय तह पनि अनुगमन तथा निरीक्षण गर्न सक्नेछ। वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७ को नियम ४५ को उप-नियम (१) बमोजिम प्रस्तावकद्वारा प्रत्येक ६ महिनामा आयोजनाको प्रभावको विषयमा स्वःअनुगमन गरी सो को प्रतिवेदन सम्बन्धित निकाय/विभागमा पेश गरिनेछ।

तालिका ३९: वातावरणीय अनुगमन योजना

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम (ने.रू.) वार्षिक	अनुगमन गर्ने निकाय
क. प्रारम्भिक अवस्थाको अनुगमन						
ध्वनिको तह	ध्वनिको अधिक परिमाण र तिव्रता	ध्वनि मापक यन्त्र मार्फत	निर्माण क्षेत्र भित्र	निर्माण कार्य शुरू गर्नु पूर्व	१०,०००।-	प्रस्तावक
पानीको गुणस्तर	विभिन्न प्यारामिटरहरू	प्रयोगशाला परीक्षण	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य शुरू गर्नु पूर्व	१५,०००।-	प्रस्तावक
वायुको गुणस्तर	विभिन्न प्यारामिटरहरू	वायु गुणस्तर मापक यन्त्र	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य शुरू गर्नु पूर्व	१०,०००।-	प्रस्तावक
माटो परिक्षण	Seismic hazard, Liquificqtion	प्रयोगशाला परीक्षण	निर्माण क्षेत्र	निर्माण कार्य शुरू गर्नु पूर्व	१,००,०००।-	प्रस्तावक
ख. प्रभाव अनुगमन						
पानीको गुणस्तर	विभिन्न प्यारामिटरहरू	नमुना सङ्कलन र प्रयोगशाला परीक्षण	बोरिङ्ग	निर्माण चरणमा वर्षको दुई पटक	३०,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय
				सञ्चालन चरणमा वर्षको चार पटक	६०,०००	

अनुगमनका प्रकार	**अनुगमनका सूचक**	**अनुगमनको विधि**	**स्थान**	**समय**	**अनुमानित रकम (ने.रू.) वार्षिक**	**अनुगमन गर्ने निकाय**
वायुको गुणस्तर	हावामा विभिन्न प्यारामिटरहरूको परिमाण	स्थलगत निरीक्षण र आधारभूत तथ्याङ्कसँग तुलना गर्ने	होटल परिसर तथा नजिकको बस्ती	निर्माण चरणमा वर्षको दुई पटक	५०,०००	प्रस्तावक/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय/ पर्यटन विभाग
				सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	२५,०००	
ध्वनिको तह	ध्वनिको परिमाण	ध्वनि मापक यन्त्र मार्फत आधारभूत तथ्याङ्कसँग तुलना गर्ने	होटल परिसर तथा नजिकको बस्ती	निर्माण चरणमा वर्षको चार पटक	८०,०००	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय
				सञ्चालन चरणमा वर्षको चार पटक	८०,०००	
व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा	दुर्घटनाहरूको प्रकार र क्षतिपूर्ति	अवलोकन, कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल परिसर	निर्माण चरणमा चार पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय/ पर्यटन विभाग
				सञ्चालन चरणमा वर्षको तीन पटक		
प्रदूषित पानी तथा फोहोरमैला	ढल निकासीको संरचना, होटल वरपरका बासिन्दामा परेको प्रभाव	स्थलगत भ्रमण, अन्तर्वार्ता, तस्बिरहरू	होटल परिसर	निर्माण चरणमा प्रत्येक ३ महिना	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय/ पर्यटन विभाग
				सञ्चालन चरणमा प्रत्येक ३ महिना		

अनुगमनका प्रकार	**अनुगमनका सूचक**	**अनुगमनको विधि**	**स्थान**	**समय**	**अनुमानित रकम (ने.रू.) वार्षिक**	**अनुगमन गर्ने निकाय**
वरिपरिको इनारहरूमा पानीको yield मा परिवर्तन भए नभएको	होटल वरपरका बासिन्दामा परेको प्रभाव	स्थलगत भ्रमण, अन्तर्वार्ता,	प्रभावित क्षेत्र	सञ्चालन चरणमा वर्षको एक पटक	जनशक्ति खर्च	क/ स्थानीय निकाय
अर्थतन्त्रमा परिवर्तन	होटलमा संलग्न जनशक्तिहरू	अवलोकन, कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल भित्र	आवश्यकता अनुसार	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय
हरियालीको कारण होटल परिसरको सौन्दर्य सुधार	वृक्षारोपण र बगैंचा क्षेत्र	स्थलगत अवलोकन	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक
ग. नियमपालन अनुगमन						
पानीको गुणस्तर	विभिन्न प्यारामिटरहरू	नमुना सङ्कलन र प्रयोगशाला परीक्षण	होटल परिसर	निर्माण चरणमा एक पटक सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	खण्ड ख मा समावेश	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय

अनुगमनका प्रकार	**अनुगमनका सूचक**	**अनुगमनको विधि**	**स्थान**	**समय**	**अनुमानित रकम (ने.रू.) वार्षिक**	**अनुगमन गर्ने निकाय**
वायुको गुणस्तर	हावामा विभिन्न प्यारामिटरहरूको परिमाण	स्थलगत निरीक्षण र आधारभूत तथ्याङ्कसँग तुलना गर्ने	होटल परिसर तथा नजिकको बस्ती	निर्माण चरणमा एक पटक सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	खण्ड ख मा समावेश	प्रस्तावक/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय/ पर्यटन विभाग
ध्वनिको तह	ध्वनिको परिमाण	ध्वनि मापक यन्त्र मार्फत आधारभूत तथ्याङ्कसँग तुलना गर्ने	होटल परिसर तथा नजिकको बस्ती	निर्माण चरणमा प्रत्येक ६ महिना सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	खण्ड ख मा समावेश	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय
Sewage Treatment Plant बाट प्रशोधन हुने पानीको गुणस्तर	पानीको विभिन्न parameter को परीक्षण	प्रयोगशाला परीक्षण	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	३०,०००	प्रस्तावक/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय/ पर्यटन विभाग
फोहोर व्यवस्थापन, वातावरणीय संरक्षणका उपायहरूको नियमपालन	3R (reduce, reuse, recycle) सिद्धान्तको अभ्यास	स्थलगत अवलोकन/ रेकर्डहरूको समीक्षा/ कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल परिसर	निर्माण चरणमा दिनानुदिन सञ्चालन चरणमा दिनानुदिन	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक

अनुगमनका प्रकार	अनुगमनका सूचक	अनुगमनको विधि	स्थान	समय	अनुमानित रकम (ने.रू.) वार्षिक	अनुगमन गर्ने निकाय
हरियालीको व्यवस्थापन	वृक्षारोपण र बगैंचा क्षेत्र	होटल परिसर अवलोकन	होटल परिसर	सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक
विपद् जोखिम व्यवस्थापन	सेफ्टी नेटको व्यवस्था, आपतकालीन निकास र आगो निभाउने उपकरण	स्थलगत अवलोकन/ कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल परिसर	निर्माण चरणमा वर्षको दुई पटक सञ्चालन चरणमा वर्षको दुई पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय/ पर्यटन विभाग
स्थानीय रोजगारी	स्थानीय कर्मचारीहरूको संख्या	निरीक्षण/ कर्मचारीहरूको साथ छलफल	होटल परिसर तथा नजिकको बस्ती	निर्माण चरणमा प्रत्येक ३ महिना सञ्चालन चरणमा वर्षको एक पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय
व्यवसायजन्य स्वास्थ्य सुरक्षा	स्वास्थ्य बिमा र स्वास्थ्य जाँच, कर्मचारीहरूलाई व्यक्तिगत सुरक्षा उपकरणको प्रावधान	रेकर्डहरूको समीक्षा, कर्मचारीहरूसँग छलफल	होटल परिसर	निर्माण चरणमा वर्षको दुई पटक सञ्चालन चरणमा वर्षको एक पटक	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक/ श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालय/ पर्यटन विभाग

अनुगमनका प्रकार	**अनुगमनका सूचक**	**अनुगमनको विधि**	**स्थान**	**समय**	**अनुमानित रकम (ने.रू.) वार्षिक**	**अनुगमन गर्ने निकाय**
गुनासो व्यवस्थापन	कर्मचारी तथा स्थानीयहरूको गुनासो भए/ नभएको	स्थलगत अवलोकन/ कर्मचारी तथा स्थानीयहरूसँग छलफल	होटल परिसर तथा नजिकको बस्ती	निर्माण चरणमा प्रत्येक ३ महिना	जनशक्ति खर्च	प्रस्तावक/ स्थानीय निकाय
				सञ्चालन चरणमा प्रत्येक ३ महिना		

९.६ अनुगमनका लागि अनुमानित लागत

प्रत्येक वर्ष अनुगमन गर्नका लागि वातावरण विद्, सामाजिक-आर्थिक विज्ञ र अन्य खर्च लाग्नेछ र यसका लागि सम्पूर्ण खर्च प्रस्तावकको हुनेछ।

परिच्छेद १० : वातावरणीय परीक्षण

वातावरणीय परीक्षण भनेको एक यस्तो वातावरणीय अनुसन्धान हो, जसमा पूर्वकालिक तथा वर्तमान क्रियाकलाप र वातावरणीय व्यवस्थापन आकलन गर्न प्रयोग गरिन्छ। वातावरणीय परीक्षण आयोजनाको कारणले हुने नकारात्मक प्रभावका न्यूनीकरण उपायहरू र वास्तविक प्रभावहरूको मूल्याङ्कन गरेर वातावरणीय अवस्थाको पूर्वकालिक तथा वर्तमान अवस्था जान्नको लागि सञ्चालन गरिन्छ। वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ को दफा १२ को उपदफा १ मा उल्लेख भए अनुसार होटल निर्माण तथा सञ्चालनमा आएको दुई वर्ष भुक्तान भएको मितिले ६ महिना भित्र वातावरणीय परीक्षण गरिनेछ। श्री वन तथा वातावरण मन्त्रालयले वातावरणीय परिक्षण गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था रहेको छ।

१०.१ वातावरणीय परीक्षण

वातावारणीय परीक्षणका किसिम देहाय बमोजिमका हुनेछन् :

क. निर्णय तहको परीक्षण,
ख. कार्यान्वयन परीक्षण,
ग. कार्यको प्रभावकारिता परीक्षण,
घ. आयोजना प्रभाव परीक्षण,
ङ. आकलन गरिएको प्रविधि परीक्षण,
च. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रक्रिया परीक्षण।

१०.२ वातावरणीय परीक्षणमा सामान्यतया तीन पक्ष संलग्न हुने गर्दछन्:

क. परीक्षक,
ख. परीक्षित पक्ष (प्रस्तावसँग सरोकार भएको)
ग. तेस्रो पक्ष

१०.३ वातावरणीय परीक्षणको प्रकार

बाध्यकारी परीक्षण वा स्वैच्छिक परीक्षणको लागि संलग्न पक्ष वा संस्थाको आधारमा वातावरणीय परीक्षण आन्तरिक वा बाह्य हुन सक्नेछन्।

क. आन्तरिक परीक्षण,

ख. बाह्य परीक्षण,

१०.४ वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचाः

यस आयोजनाको वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा निम्न बमोजिमको हुनेछ।

तालिका ४०: वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको ढाँचा

अध्याय १	यस अध्यायमा वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको भित्र मुख्य मुख्य कुराहरू समावेश गरी प्रतिवेदनको कार्यकारी सारांश लेखिनेछ।
अध्याय २	यस अध्यायमा परीक्षण प्रशासनिक तथा परीक्षण कार्यको विवरण, आयोजना स्थलमा गरिएका अन्तर्वार्ता, परीक्षण गर्ने पक्ष तथा परीक्षणका क्षेत्र र विधि समावेश गरिनेछ। साथै वातावरणीय अनुगमन तथा परीक्षणसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क तथा विवरण पनि समावेश गरिनेछ।
अध्याय ३	यस अध्यायमा परीक्षणको पूर्ण विवरण समावेश गरिनेछ।
अध्याय ४	यस अध्यायमा आयोजना सम्बन्धमा पालना गर्नुपर्ने सुझाव तथा सुधारात्मक कार्य समावेश गरिनेछ।
अनुसूची	अनुसूचीमा तथ्याङ्क र विवरण समावेश गरिनेछ।
परीक्षण गर्ने समूहमा समावेश हुनुपर्ने जनशक्ति	वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदनको तयारीको क्रममा प्रस्तावसँग विषय मिल्ने विज्ञ जस्तै वातावरण विज्ञ, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक विज्ञ, फोहोरमैला व्यवस्थापन विज्ञ आदि समावेश गरिनेछ।

तालिका ४१: वातावरणीय परीक्षणको लागि चेकलिष्ट

क.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना स्रोत	तथ्यांक स्रोत
भौतिक वातावरण								
१.	फोहोर मैलाको व्यवस्थापन							
२.	फोहोर पानीको व्यवस्थापन							
३.	वायुको गुण							
४.	पानीको गुण							
५.	ध्वनिको मात्रा							
जैविक वातावरण								
१.	होटल क्षेत्र भर हरियाली प्रवर्दन							
सामाजिक आर्थिक वातावरण								
१.	व्यवसायजन्य तथा स्वास्थ्यको सुरक्षा							
२.	गुनासो सुनुवाइ							

क्र.सं.	विवरण	आयोजनाको क्रियाकलाप	अनुमान गरिएको प्रभाव	खास प्रभाव	न्यूनीकरणका उपाय	प्रभावकारीता	सूचना स्रोत	तथ्यांक स्रोत
३.	स्वास्थ्य तथा सरसफाइ							
४.	प्रकोप नियन्त्रण/ विपद् व्यवस्थापन							
५.	रोजगारी							

परिच्छेद ११ : निष्कर्ष तथा प्रतिबद्धता

११.१ निष्कर्ष

होटल सांग्रिला भिलेजको निर्माण तथा सञ्चालनको लागि अध्ययन गरी यस वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। यस अध्ययनबाट यस आयोजनाको निर्माण तथा सञ्चालनले यस ठाउँको भौतिक, जैविक, सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक वातावरणमा सिमित रूपमा प्रभाव पर्ने देखिएको छ भने स्थानीय स्तर, क्षेत्रीय स्तर र राष्ट्रिय स्तरमा यस आयोजनाले फाइदा पुऱ्याउनेछ। यस सुविधायुक्त होटलको उद्देश्य विभिन्न देशहरूबाट आएका पाहुनाहरूलाई सेवा प्रदान गर्नु रहेको छ। होटलबाट प्रभावित हुने क्षेत्रको वातावरणीय अवस्थिति, कार्यान्वयन विधिहरू तथा क्रियाकलापहरूको अध्ययनबाट वातावरणमा दुबै सकारात्मक तथा नकारात्मक प्रभावहरू पर्ने अनुमान गरिएको छ। व्यवस्थापन योजना बनाई कार्यसञ्चालन गरिएमा पर्यटन विकासको प्रवर्द्धन मात्र नभई बहुआयामिक विषय जस्तै स्थानीयलाई रोजगारी तथा सामाजिक उत्तरदायित्वका कार्यक्रमले यस क्षेत्रको विकासमा ठुलो सहयोग पुग्नेछ। आयोजनाबाट स्थानीय वातावरणमा पर्नसक्ने नकारात्मक वातावरणीय प्रभावहरूको विश्लेषणबाट प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू पहिचान गरी वातावरणीय अध्ययन प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ। त्यस्तै प्रस्ताव कार्यान्वयनबाट हुने सकारात्मक प्रभावहरूलाई बढोत्तरी गर्ने विषयलाई पनि प्रतिवदेनमा उल्लेख गरिएको छ। यस प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका सम्पूर्ण प्रभाव न्यूनीकरणका उपायहरू तथा सकारात्मक प्रभाव बढोत्तरीका उपायहरूको अनिवार्य कार्यान्वयन गरिनेछ र प्रस्ताव कार्यान्वयनको समयमा पूर्वानुमान नगरिएको प्रभाव परेमा वातावरणीय व्यवस्थापन एकाइद्वारा सो समस्याको समाधान गरिनेछ।

११.२ प्रतिबद्धता

यस प्रतिवेदनमा अनुकूल प्रभाव अधिकतम र प्रतिकूल प्रभाव न्यून गर्ने उपायहरूसँगै लाग्ने अनुमानित रकम र कार्यान्वयनको जिम्मेवारी समेत समावेश गरिएको छ। यी सुझाव गरिएका सम्पूर्ण उपायहरू कार्यान्वयन गरेमा अनुमान गरिएका प्रतिकूल प्रभावलाई स्वीकारयोग्य तहमा पुऱ्याउन सकिन्छ। होटल निर्माण तथा सञ्चालनबाट पर्ने अनुकूल प्रभावहरूलाई बढोत्तरी गर्न तथा प्रतिकूल प्रभावहरू न्यूनीकरण गर्नको लागि प्रस्तावक प्रतिवद्ध रहेको छ।

सन्दर्भ सामग्री

- जल तथा मौसम विज्ञान विभाग, पोखरा स्टेशन।
- नेपाल सरकार, (२०७७वातावरण संरक्षण नियमावली" :(, २०७७", नेपाल सरकार, काठमाण्डौ, नेपाल।
- नेपाल सरकार, (२०७६): "वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६", नेपाल सरकार, काठमाण्डौ, नेपाल।
- नेपाल सरकार, (२०५०): "राष्ट्रिय वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन निर्देशिका", नेपाल सरकार, काठमाण्डौ, नेपाल।
- पोखरा महानगरपालिका। (२०७८)। पोखरा महानगरपालिका जोखिम तथा समावेशिता संवेदनशील भू-उपयोग योजना मस्यौदा प्रतिवेदन, २०७८, पोखरा महानगर कार्यालय।
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, २०७५: "नेपालको वातावरणीय तथ्याङ्क, २०१९", नेपाल सरकार, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डौ, नेपाल।
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, २०७१: "नेपालको वातावरणीय तथ्याङ्क, २०१३", नेपाल सरकार, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डौ, नेपाल।
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, २०६८, राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ "नेपाल सरकार, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डौ, नेपाल।
- National Building Code, 2024 नेपाल सरकार, भौतिक योजना तथा निर्माण मन्त्रालय, शहरी विकास तथा भवन निर्माण विभाग, बबरमहल, काठमाण्डौ, नेपाल।
  - राष्ट्रिय भवन संहिता, १०५-२०७७ (Site Consideration For Seismic Hazards)
  - राष्ट्रिय भवन संहिता, २०८-२००३ (Sanitary And Plumbing Design Requirements)